

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETO
TEISĖS KATEDRA

AURIMAS KASPERAVIČIUS
IŠTĚSTINĖS STUDIJOS, APLINKOSAUGOS TEISĖ, VI KURSAS, ATmis3-01 GRUPĖ

SAUGOMŲ AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠIŲ APSAUGOS TEISINIAI IR
PRAKTINIAI ASPEKTAI

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: : Dr. E. Matulionytė-
Jarašūnė

.....
(parašas)

Recenzentas:

.....
(parašas)

Darbą atliko: A. Kasperavičius

.....
(parašas)

Kaunas, 2015

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	3
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	4
SANTRUMPOS.....	5
ĮVADAS.....	6
1. SAUGOMOS AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠYS, JŲ NYKIMO PRIEŽASTYS IR IŠSAUGOJIMO SVARBA.....	8
1.1. Saugomos augalų ir gyvūnų rūšys.....	8
1.2. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių nykimo priežastys ir jų išsaugojimo svarba.....	12
2. SAUGOMŲ AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠIŲ APSAUGOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS. 15	
2.1. Bendrosios sąvokos.....	15
2.2. Lietuvoje galiojantys, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą reglamentuojantys, tarptautiniai teisės aktai.....	16
2.2.1. Tarptautinės konvencijos.....	16
2.2.2. Reglamentai ir direktyvos.....	23
2.3. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą reglamentuojantys nacionaliniai teisės aktai.....	29
3. SAUGOMŲ AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠIŲ APSAUGĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMAS.....	33
3.1. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga ES.....	33
3.2. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga Lietuvoje.....	36
4. TEISMŲ PRAKTIKA SPRENDŽIANT SAUGOMŲ AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠIŲ APSAUGOS KLAUSIMUS.....	49
4.1. ES teismų praktika.....	49
4.2. Lietuvos teismų praktika.....	51
IŠVADOS.....	57
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI.....	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	60
ANOTACIJA.....	66
SANTRAUKA.....	67
SUMMARY.....	68
PRIEDAI.....	69

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. TRK įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių pasiskirstymas pagal taksonomines grupes ir TRK kategorijas (2014 m. duomenys)	10
2 lentelė. LRK įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių pasiskirstymas pagal taksonomines grupes ir Raudonosios knygos kategorijas	11
3 lentelė. Pagrindinių konvencijų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas	22
4 lentelė. Pagrindinių ES reglamentų ir direktyvų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas.	28
5 lentelė. Pagrindinių nacionalinių teisės aktų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas	32

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Į TRK įtrauktų pasaulyje egzistuojančių augalų ir gyvūnų rūšių bei nykstančių rūšių diagrama .	9
2 pav. Sąryšio tarp tiesioginių ir netiesioginių, žmogaus veiklos sukeltų, biologinės įvairovės nykimo priežasčių schema.....	14
3 pav. Remiantis ES buveinių direktyva: a) buveinių apsaugos būklė, b) saugomų rūšių apsaugos būklė.....	33
4 pav. Nykstančių ir nenykstančių rūšių, kurioms invazinės svetimos rūšys daro neigiamą poveikį, procentinė dalis pagal rūšių grupę.....	35
5 pav. Respondentų domėjimasis saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimu.	42
6 pav. Apklaustos dalyvių nuomonė apie bendrą visuomenės informavimą saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga.	42
7 pav. Respondentų asmeninė patirtis saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos informuotumo klausimu.	43
8 pav. Informacijos šaltiniai, iš kurių visuomenė sužino apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą.	43
9 pav. Respondentų nuomonė apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių teisinį reglamentavimą Lietuvoje.	44
10 pav. Faktoriai trukdantys spręsti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimus.	44
11 pav. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos problemų sprendimo būdai.	45
12 pav. Respondentų nuomonė apie nuobaudas, kurias numato Lietuvoje galiojantys saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos įstatymai.	46
13 pav. Respondentų nuomonė apie atsakomybės prisiėmimą apsaugant saugomas augalų ir gyvūnų rūšis.	46
14 pav. Respondentų požiūris į biologinės įvairovės apsaugą.	47
15 pav. Respondentų domėjimosi saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga priežastys.	47
16 pav. Asmeninis respondentų prisidėjimas prie samų augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimo.....	48

SANTRUMPOS

- TGAS – Tarptautinė gamtos apsaugos sąjunga
- TRK – Tarptautinė Raudonoji knyga
- ERK – Europos Raudonoji knyga
- LRK – Lietuvos Raudonoji Knyga
- ES – Europos Sąjunga
- EB – Europos Bendrija
- ERPF – Europos regioninės plėtros fondas
- PAST – Paukščių apsaugai svarbios teritorijos
- VP – veiksmų programos
- SRIS – Saugomų rūšių informacinę sistemą
- UPOV – Tarptautinė naujų augalų veislių apsaugos sąjunga
- BST – Bendrijos svarbos teritorijos
- ATPK – Administracinių teisės pažeidimų kodeksas
- BK – Baudžiamasis kodeksas

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Šiandieninė rūšių nykimo sparta neturi precedento. Rūšių nykimo, kurį daugiausia lemia žmogaus veikla, tempas nuo 100 iki 1000 kartų viršija natūralų nykimo tempą. Tik 17 proc. Europos Sąjungos (ES) buveinių ir rūšių, ir 11 proc. pagrindinių ekosistemų, saugomų pagal ES teisės aktus, būklė yra palanki, nors ir imtasi veiksnių biologinės įvairovės nykimui sustabdyti. Saugomos augalų ir gyvūnų rūšys – tai tokios pasaulyje egzistuojančios augalų ir gyvūnų rūšys, kurioms gresia reali išnykimo grėsmė. Siekiant apsaugoti šias rūšis, sudarinėjami saugomų augalų ir gyvūnų rūšių sąrašai, į kuriuos įrašomos rūšys, kurioms gresia išnykimas sumažėjus jų populiacijų dydžiams, organizuojama šių rūšių apsauga, sudaromi gamtotvarkos planai joms išsaugoti. Lietuvoje priskaičiuojama apie 30 tūkst. augalų ir gyvūnų rūšių, iš kurių beveik 600 įrašytos į Lietuvos Raudonąją knygą, organizuojama šių rūšių apsauga, sudaromi gamtotvarkos planai joms išsaugoti.

Pasak daugelio mokslininkų (J. B. Loomis, D. S. White, H. M. Pereira, C. Perrings ir kt.), tyrinėjusių biologinės įvairovės tematiką, retų ir nykstančių augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimas nuo išnykimo, yra ypatingai svarbus visos žmonijos ateičiai. Šie tyrėjai vieningai teigia, kad pasaulyje egzistuojančių rūšių (augalų ir gyvūnų) įvairovė užtikrina technologinę ir medicininę pažangą, apsaugo nuo globalinio atšilimo ir t.t. ES jau seniai rūpinasi saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga. Strateginiai biologinės įvairovės išsaugojimo planai, kurie apima ir retų bei saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą, pradėti įgyvendinti dar 1998 m., o iki 2010 m. ES narės buvo įsipareigojusios sustabdyti biologinės įvairovės nykimą savo teritorijose. Tačiau nepavykus įgyvendinti šio plano, biologinės įvairovės nykimą ES užsibrėžta sustabdyti iki 2020 m. Šiuo tikslu sudarinėjami biologinės įvairovės apsaugos veiksnių planai, kurių tikslas apsaugoti rūšis nuo nykimo. Paukščių ir Buveinių direktyvos yra pagrindinės priemonės, kurios suteikia galimybę apsaugoti nykstančias faunos ir floros rūšis bei jų buveines ES teritorijoje. Įgyvendinant šias direktyvas sukurtas ir toliau plėtojamas saugomų teritorijų tinklas „Natura 2000“, kuris apima tam tikrų retų ir nykstančių augalų ir gyvūnų rūšių paplitimo teritorijas bei buveines. Įvairūs teisės aktai numato, kad ES valstybės narės privalo užtikrinti ir pagerinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių bei jų natūralių buveinių apsaugos būklę.

Šiame darbe nuodugniai apžvelgiamas saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinis reglamentavimas ES ir Lietuvoje, įvertinama, ar nagrinėjami teisės aktai yra efektyviai įgyvendinami praktikoje, įvertinant esamą retų faunos ir floros rūšių apsaugos būklę.

Tyrimo objektas. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga

Tyrimo dalykas. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinis reglamentavimas.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio darbo tikslas – ištirti ir įvertinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinius ir praktinius aspektus Lietuvoje.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, iškelti šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos sampratą ir problematiką.
2. Išanalizuoti tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus, kurie susiję su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga Lietuvoje.
3. Įvertinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę ES ir Lietuvoje, atskleidžiant esamą priešpriešą tarp teisinio reglamentavimo ir praktikos.
4. Aptarti ES ir Lietuvos teismų praktiką, susijusią su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimais.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami teoriniai-kokybiniai tyrimo metodai – mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė, sisteminė analizė, lyginamasis metodas bei empiriniai tyrimo metodai – ekspertų ir visuomenės apklausa, apklausų rezultatai vaizduojami panaudojant grafinius informacijos vaizdavimo metodus.

Darbo apimtis ir struktūra. Baigiamąjį magistro darbą sudaro turinys, lentelių sąrašas, paveikslų sąrašas, santrumpos, įvadas, keturi skyriai, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija, santrauka anglų kalba ir priedai. Darbo apimtis 68 puslapių, darbe yra 5 lentelės ir 16 paveikslų. Pirmame skyriuje aptariama saugomų augalų ir gyvūnų rūšių esmė ir problematika, antrame skyriuje – detalai analizuojami tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, susiję su saugomomis faunos ir floros rūšimis, trečias darbo skyrius skirtas įvertinti realiai apsaugos būklei, o ketvirtajame – aptariama ES ir Lietuvos teismų praktika. Galiausiai pateikiamos darbo išvados ir pasiūlymai, kaip pagerinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą Lietuvoje.

1. SAUGOMOS AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠYS, JŲ NYKIMO PRIEŽASTYS IR IŠSAUGOJIMO SVARBA

1.1. Saugomos augalų ir gyvūnų rūšys

Biologinė įvairovė – išskirtinė mus supančių ekosistemų, rūšių ir genų įvairovė. Dėl biologinės įvairovės būklės blogėjimo ir biologinės įvairovės nykimo prarandamos augalų ir gyvūnų, rūšys, gamtos teikiami išteklių, su jais susijusios darbo vietos ir kt.¹. Dėl daugelio priežasčių biologinės įvairovės nykimas, kaip ir globalinis atšilimas, yra viena didžiausių pasaulinio masto problemų, ir, be kita ko, šie abu reiškiniai yra labai glaudžiai susiję. Nors biologinė įvairovė labai padeda švelninti klimato kaitos padarinius ir prisitaikyti prie klimato kaitos, siekiant sustabdyti biologinės įvairovės nykimą, taip pat svarbu pasiekti, kad klimatas nustotų šilti.

Šiandieninė augalų ir gyvūnų rūšių nykimo sparta neturi precedento: rūšių nykimo, kurį daugiausia sąlygoja žmogaus vystoma veikla, tempas „nuo 100 iki 1000 kartų viršija natūralų Žemės rūšių nykimo tempą: remiantis turimais duomenimis, 60 proc. pasaulio ekosistemų būklė suprastėjo dėl nedarnaus naudojimo, 75 proc. žuvų išteklių yra pereikvojami arba gerokai sumažėję, o nuo 1990 m. visame pasaulyje išnyko 75 proc. genetinės pasėlių įvairovės“². Apskaičiuota, kad kiekvienais metais iškertama „13 mln. hektarų atogrąžų miškų, o 20 proc. pasaulio koralinių rifų jau išnyko ir, jei klimato kaita nebus sumažinta, iki 2050 m. 95 proc. šių koralinių rifų grės išnykimas arba bus padaryta didelė žala“³.

Tik 17 proc. Europos Sąjungos buveinių ir rūšių ir 11 proc. pagrindinių ekosistemų, saugomų pagal ES teisės aktus, būklė yra laikoma palankia, nors ir imtasi biologinės įvairovės nykimo stabdymo veiksmų⁴, visų pirma nuo 2001 m., kai buvo nustatytas ES 2010 metų biologinės įvairovės išsaugojimo tikslas. Pagal šį tikslą biologinės įvairovės nykimas ES teritorijoje turėjo būti sustabdytas iki 2010 m., tačiau nepavykus įgyvendinti šio plano, iškelti nauji uždaviniai ir tikslo įgyvendinimo terminas atidėtas iki 2020 m. Aptariama strategija siekiama sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir paspartinti

¹ Bartkowski, B.; Lienhoop, N.; Hansjürgens, B. Capturing the complexity of biodiversity: A critical review of economic valuation studies of biological diversity. *Ecological Economics*. 2015, (113): 1–14.

² FAO Forestry Paper. *Global Forest Resources Assessment 2010 (Main report)* [interaktyvus]. Rome, 2010 [žiūrėta 2015-02-15]. <<http://www.fao.org/docrep/013/i1757e/i1757e00.htm>>.

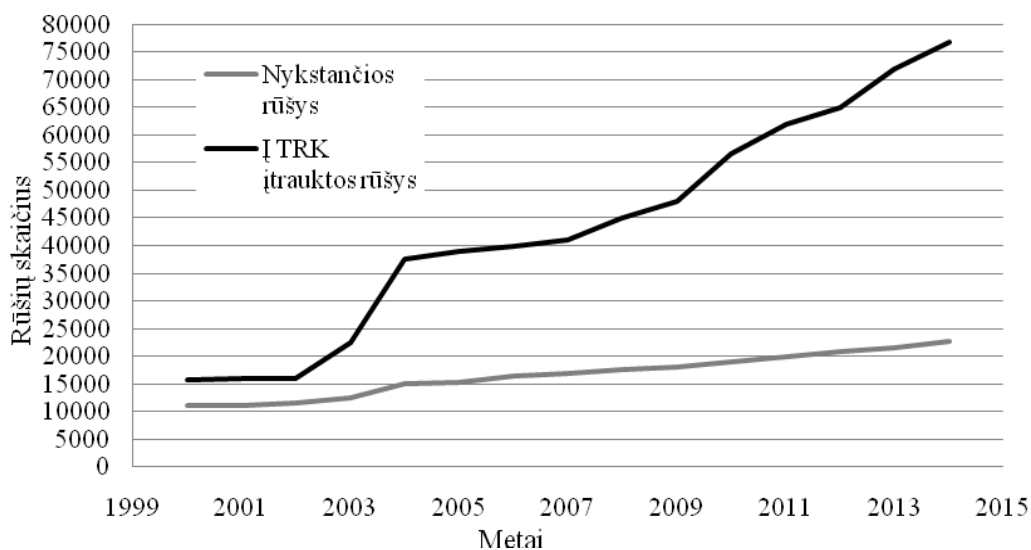
³ Burke, L., et al. *Reefs at Risk Revisited (Report)* [interaktyvus]. World Resources Institute, 2011 [žiūrėta 2015-02-17]. <<http://www.wri.org/publication/reefs-risk-revisited>>.

⁴ Conde, S., et al. *EU 2010 biodiversity baseline (EEA Technical report)* [interaktyvus]. Copenhagen, 2010 [žiūrėta 2015-02-19]. <<http://www.eea.europa.eu/publications/eu-2010-biodiversity-baseline/>>.

tausiai naudoti gamtinius išteklius ES valstybėse narėse. Šios idėjos įtrauktos į strategiją „Europa 2020“⁵, visų pirma į pavyzdinę iniciatyvą „Tausiai išteklius naudojanti Europa“⁶.

Saugomos augalų ir gyvūnų rūšys – tai tokios pasaulyje egzistuojančios augalų ir gyvūnų rūšys, kurioms gresia reali išnykimo grėsmė. Šias rūšis Tarptautinė gamtos apsaugos sąjunga (*TGAS*) (*International Union for Conservation of Nature (IUCN)*) įtraukia į Tarptautinę Raudonąją knygą (*TRK*) (*IUCN Red List of Threatened Species*)⁷, kurioje visos pasaulio rūšys skirstomos į kategorijas: išnykusios rūšys (*angl. Extinct, EX*), išnykusios gamtoje rūšys (*angl. Extinct in the Wild, EW*), tikėtinai išnykusios rūšys (*angl. Possibly Extinct, PE*), grėsmingos išnykimo būklės rūšys (*angl. Critically Endangered, CR*), nykstančios rūšys (*angl. Endangered, EN*), pažeidžiamos rūšys (*angl. Vulnerable, VU*), arti išnykimo ribos rūšys (*angl. Near Threatened, NT*), priklausomos nuo apsaugos rūšys (*angl. Conservation Dependent, CD*), nekeliančios išnykimo susirūpinimo rūšys (*angl. Least concern, LC*).

TRK padeda suprasti, kokios grėsmės kyla biologinei įvairovei visame pasaulyje bei padeda įvertinti biologinės įvairovės būklę. Šiuo metu šią knygą įtraukta apie 77 tūkst. augalų ir gyvūnų rūšių, o apie 23 tūkst. iš jų gresia išnykimas (1 pav.). 1 lentelėje pateikti duomenys apie TRK įrašytas saugomas rūšis, jas paskirstant pagal taksonomines grupes.

1 pav. Į TRK įtrauktų pasaulyje egzistuojančių augalų ir gyvūnų rūšių bei nykstančių rūšių diagrama.⁷

⁵ Europos Komisijos 2010 m. kovo 3d. komunikatas KOM(2010) 2020 „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ [2010].

⁶ Europos Komisijos 2011 sausio 26 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų Komitetui ir Regionų Komitetui KOM(2011) 21 „Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Tausiai išteklius naudojanti Europa““ [2011].

⁷ The International Union for the Conservation of Nature. *The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2014.3.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-14]. <<http://www.iucnredlist.org>>.

1 lentelė. TRK įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių pasiskirstymas pagal taksonomines grupes ir TRK kategorijas (2014 m. duomenys)⁸

<i>Grupė</i>	<i>CR</i>	<i>EN</i>	<i>VU</i>
Žinduoliai	213	477	509
Paukščiai	213	419	741
Ropliai	174	356	397
Varliagyviai	518	789	650
Žuvys	443	587	1192
Vabzdžiai	168	270	555
Moliuskai	576	501	873
Augalai	2119	3231	5234

Europos Raudonoji knyga (ERK)⁹ sudaryta remiantis tais pačiais kriterijais, kaip ir TRK, tačiau į ją įtrauktos tik Europoje paplitusios rūšys – tai maždaug 6000 Europos žinduolių, roplių, varliagyvių, gėlavandenių žuvų, drugelių, laumžirgių, atrinktų vabalų grupių, moliuskų ir induočių augalų rūšių apsaugos būklės apžvalga. Joje nurodomos nykstančios regioninės rūšys, kad būtų galima imtis išsaugojimo priemonių jų būklei pagerinti. ERK visų pirma finansuoja Europos Komisija. Rūšys skirstomos pagal aštuonias rizikos kategorijas. Rūšys, priskirtos sparčiai nykstančių, nykstančių arba pažeidžiamų rūšių kategorijoms, bendrai apibūdinamos kaip nykstančios.

Lietuvos Raudonoji knyga (LRK) – „tai ne tik retų ir nykstančių rūšių sąrašai, aprašymai, bet ir teisinis dokumentas, kuriuo remiantis šalyje organizuojama šių rūšių apsauga, sudaromi gamtotvarkos planai joms išsaugoti.“¹⁰ Į šią knygą patenka mokslininkų ištirta ir sukaupta informacija apie nykstančių rūšių būklę ir pateikiami jų apsaugos būdai. Į LRK saugomų rūšių sąrašus įtraukiamos rūšys, kurioms gresia išnykimas sumažėjus jų populiacijų dydžiui. LRK rūšys skirstomos į 5 kategorijas, atitinkančias TGAS Raudonosios knygos senąsias kategorijas: 0(Ex) – išnykusios ir tikėtinai išnykusios rūšys, 1(E) – prie išnykimo ribos, 2(V) – pažeidžiamos, 3(R) – retos rūšys, 4(I) – nenustatyta, 5(Rs) – atkurta.

Lietuvoje, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, pirmą kartą susirūpinta 1959 metais, kuomet buvo priimtas Gamtos apsaugos įstatymas. Jame prabilta apie poreikį saugoti tam tikras rūšis, kurių populiacijos dydis buvo ženkliai sumažėjęs. Lietuvos mokslų akademijos Botanikos instituto ir Botanikos draugijos narių ir darbuotojų dėka buvo sudarytas retų ir nykstančių augalų sąrašas, į kurį įtrauktos 176 rūšys. Praėjus keliems metams, 1976 m. buvo sudarytas saugomų rūšių sąrašas, kuriame atsidūrė 41 gyvūnų ir dar 30 augalų rūšys. 1981 metais buvo išleista pirmoji LRK.

Pirmojoje LRK buvo tik 176 nykstančių ir retų augalų pavadinimai (kai naujausioje, trečiojoje 2007 metų – 253 gyvūnai, 339 augalai ir 175 grybai). Antroji LRK buvo išleista 1992 metais – joje

⁸ The International Union for the Conservation of Nature. *The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2014.3.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-21]. <<http://www.iucnredlist.org>>.

⁹ *European Red List* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-21].

¹⁰ Rašomavičius, V., et. al. *Lietuvos Raudonoji knyga*. Kaunas: Lututė. 2007.

sąrašas su 501 reta ar nykstančia augalų ar gyvūnų rūšimi. LRK komisija 2003 m. sąrašą atnaujino ir į jį įrašė iš viso 815 saugomų rūšių: 23 žinduolių, 75 paukščių, 128 vabzdžių, 224 gaubtasėklių augalų. Palyginti su ankstesniu sąrašu, naujasis buvo papildytas 33 naujomis rūšimis. 2005 m. buvo parengta nauja „Į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytų saugomų gyvūnų, augalų ir grybų sąrašo“ redakcija.

2007 m. išleista trečioji LRK, kurioje aprašytos 767 saugomos rūšys (253 gyvūnų, 339 augalų ir 175 grybų). Lietuvoje pagerėjus aplinkos apsaugos rūpinimusi ir kokybei, kai kurių rūšių populiacijos pagausėjo ir joms išnykimas daugiau nebegresia. Tačiau, LRK sąrašo ilgėjimas parodo ne tik saugotinių rūšių skaičiaus didėjimą, bet ir sukauptų žinių, apie rūšis, kiekio augimą Lietuvoje. Detalus LRK įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių pasiskirstymas pagal taksonomines grupes ir LRK kategorijas pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. LRK įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių pasiskirstymas pagal taksonomines grupes ir Raudonosios knygos kategorijas¹¹

	0 (Ex)	1 (E)	2 (V)	3 (R)	4 (I)	5 (Rs)	Iš viso	
<i>Gyvūnai</i>								
1.	Žinduoliai	3	2	3	6	5	4	23
2.	Paukščiai	3	13	20	31	8	5	80
3.	Ropliai	-	2	-	-	-	-	2
4.	Varliagyviai	-	-	-	1	2	2	5
5.	Žuvys	2	1	-	1	3	1	8
6.	Moliuskai	-	1	-	4	-	-	5
7.	Vorai	-	-	-	2	-	-	2
8.	Vabzdžiai	9	4	14	63	33	-	123
9.	Vėžiagyviai	1	-	2	-	1	-	4
10.	Dėlės	-	-	-	-	-	1	1
	<i>Iš viso</i>	<i>18</i>	<i>23</i>	<i>39</i>	<i>108</i>	<i>52</i>	<i>13</i>	<i>253</i>
<i>Augalai</i>								
1.	Pataisūnai	-	1	1	-	-	1	3
2.	Asiūkliai	-	-	-	1	-	-	1
3.	Šertvūnai	-	5	-	1	2	-	8
4.	Pušūnai	1	-	-	-	-	-	1
5.	Magnilijūnai	12	51	63	67	19	9	221
6.	Raudondumbliai	-	1	-	-	-	-	1
7.	Rudadumbliai	-	-	-	-	1	-	1
8.	Maurabragūnai	-	2	1	4	3	-	10
9.	Samanos	1	19	19	26	28	-	93
	<i>Iš viso</i>	<i>14</i>	<i>79</i>	<i>84</i>	<i>99</i>	<i>53</i>	<i>10</i>	<i>339</i>

Kiekvienais metais išleidžiamas mažesnės apimties papildomas leidinys – LRK raudonieji lapai. Jame skelbiama informacija, kurią pateikia saugomas rūšis tiriantys mokslininkai, gamtos mylėtojai bei gamtosaugos tarnybos. TRK komisija šios informacijos patikimumą patikrina ir tik jai

¹¹ Rašomavičius, V., et. al. *Lietuvos Raudonoji knyga*. Kaunas: Lututė. 2007.

pasitvirtinus, duomenys surašomi į kasmetinį leidinį. Leidinys platinamas mokykloms, specialistams, miško tarnyboms bei visiems kitiems besidomintiems gamta.

1.2. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių nykimo priežastys ir jų išsaugojimo svarba

Rūšių nykimas – natūralus gamtos reiškinys, tačiau šiuo metu, dėl žmogaus vystomos veiklos, stipriai pagreitintas.¹² Biologinės įvairovės, o kartu saugomų augalų ir gyvūnų rūšių, nykimui įtaką darantys veiksniai:^{13 14 15 16}

- *buveinių nykimas ir jų fragmentacija*. Rūšių gyvenamos teritorijos suskaldomos į daug smulkesnes dalis, todėl jos netenka savo biologinio vientisumo. Dėl šios priežasties nyksta augalų ir gyvūnų rūšys;
- *nedarnus naudojimas*. Besaikis gamtos išteklių naudojimas, toks kaip nereguliuojama žvejyba ir medžioklė, laukinių augalų naudojimas medicinos ir mitybos tikslais, tam tikruose regionuose labai nuskurdino biologinę įvairovę ir ypač neigiamai paveikė retas rūšis;
- *naujų rūšių invazija*. Naujos augalų, patogeninių organizmų ir gyvūnų rūšys, turinčios gebėjimą geriau prisitaikyti prie aplinkos, gali išnaikinti arba asimiliuoti vietines rūšis;
- *užterštumas*. Dirvožemio, vandens ir atmosferos tarša pažeidžia tiek pačias rūšis tiek jų gyvenimo sąlyga, todėl mažėja rūšių populiacija, o ilginiui rūšys visai išnyksta;
- *klimato kaita*. Dėl šiltnamio efekto šiltėjantis klimatas gali paskatinti kai kurių rūšių migraciją. Dėl tokios migracijos šios rūšys taptų invazinėmis, taip pakeisdamos vietovės biologinę įvairovę;
- *žemės ir miškų ūkio industrija*. Žemės ūkio veikla ir miškų kirtimas turi didelę įtaką vietinėms augalų ir gyvūnų rūšims;
- *kitos priežastys*.

Visos, dėl žmonių veiklos sukeltos, biologinės įvairovės nykimo priežastys gali būti klasifikuojamos į:¹⁷

- *tiesioginės* (medžioklė, žvejybai kt.);
- *netiesioginės* (buveinių naikinimas ar jų modifikavimas, mitybos bazės ir kt. sunaikinimas).

¹² Stonis, J. R. Artėja pražūtinga gamtos krizė ir masinis rūšių išmirimas? *Žurnalas apie gamtą*. 2008. 3: 20–23.

¹³ Pereira, H. M., et al. Scenarios for global biodiversity in the 21st century. *Science*. 2010, 330(6010): 1496–1501.

¹⁴ Venckus Z. *Aplinkos apsaugos politika ir teisė*. Vilnius: Technika, 2007. p. 126–127.

¹⁵ Perrings, C., et al. The biodiversity and ecosystem services science-policy interface. *Science*. 2011, 331(6021): 1139–1140.

¹⁶ Loomis, J. B.; White, D. S. Economic benefits of rare and endangered species: summary and meta-analysis. *Ecological Economics*. 1996, 18(3): 197–206.

¹⁷ Venkatachalam, L. The contingent valuation method: a review. *Environmental impact assessment review*. 2004, 24(1): 89–124.

Biologinės įvairovės, o ypač retų augalų ir gyvūnų rūšių, išsaugojimas nuo išnykimo yra ypatingai svarbus visos žmonijos ateičiai. Pasaulyje egzistuojančių augalų ir gyvūnų rūšių įvairovė užtikrina technologinę ir medicininę pažangą, apsaugo nuo globalinio atšilimo ir t.t. Skiriami pagrindiniai biologinės įvairovės privalumai ir jos išsaugojimo priežastys:^{18 19 20 21 22}

- *oro taršos mažinimas*. Miškų dėka yra „filtruojami“ Žemės ore esantys teršalai, todėl reguliuojama atmosferos sudėtis ir išvalomas planetos oras;
- *kova su skurdu*. Biologinė įvairovė žmones aprūpina maistu, vaistais, statybinėm medžiagom, biologine energija, apsauga nuo stichinių nelaimių. Tai ypač aktualu skurstančioms pasaulio valstybėms;
- *sveikata*. Apie 50 proc. šiuolaikinių vaistų gaminami iš natūralių produktų, o bent 120 vaistų pramonėje naudojamų cheminių junginių išgaunami iš 90 rūšių augalų. Augalų rūšių nykimas užkerta kelią naujų medicininių preparatų atradimui ateityje, o tai gali sąlygoti įvairių ligų ir epidemijų plitimą;
- *gėlųjų vandenų valymas*. Gėlųjų vandenų tarša azoto junginiais yra pasaulinė problema, kuri sprendžiama naudojant vandenvėles įrenginius. Tačiau siekiant ekonominės naudos, gėlųjų vandenų valymui geriau pasitelkti pelkių išsaugojimą ir atkūrimą. Pelkės išsiskiria savo biologine įvairove ir valo gėluosius planetos vandenį;
- *žemdirbystė*. Biologinė įvairovė svarbi žemės ūkiui, pvz. pasėlių apdulkinimui, dirvožemio tręšimui ar kenkėjų naikinimui;
- *sumažėja potvynių*. Salpos yra ekosistemos, kurios apsemiamos per potvynius: po liūčių vanduo išsilieja iš upių krantų ir yra absorbuojamas salpose esančiuose miškuose ir pelkėse;
- *kultūrų ir natūralios augalijos apdulkinimas*. Daugelio žydinčių augalų dauginimuisi reikalinga faunos pagalba. Vabzdžiai, paukščiai, šikšnosparniai ir kt. gyvūnai perneša žiedadulkes nuo vieno augalo ant kito, taip dalyvaudami augalų dauginimosi procese ir kurdami milžinišką naudą žmonijai. Maždaug trečdalis pasaulio maistinių kultūrų priklauso nuo šių natūralių apdulkintojų. Vien tik JAV, naminės bitės apdulkina apie augalus, kurių vertė 10 milijardų JAV dolerių;

¹⁸ Becker, C. D.; Ostrom, E. Human ecology and resource sustainability: the importance of institutional diversity. *Annual Review of Ecology and Systematics*. 1995. 26: 113-133.

¹⁹ Berkes, F.; Folke, C.; Gadgil, M. Traditional ecological knowledge, biodiversity, resilience and sustainability. Netherlands: Springer, 1995, p. 281–299.

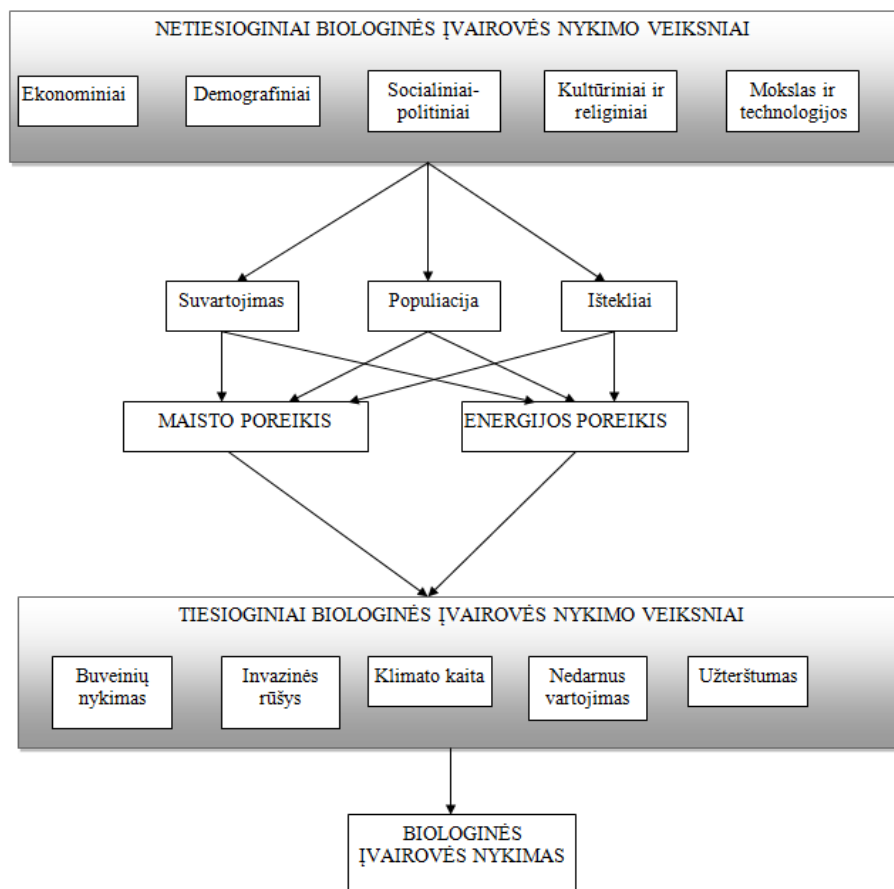
²⁰ Emmons, M. *Encyclopedia of endangered species*. London: Published in association with IUCN, 1994.

²¹ Folke, C.; Holling, C.S.; Perrings, C. Biological diversity, ecosystems, and the human scale. *Ecological Applications*. 1996, 6(4): 1018–1024.

²² Holling, C.S. et al. Biodiversity in the functioning of ecosystems: an ecological synthesis. *Biodiversity loss: economic and ecological issues*. Cambridge: University Press, 1995, p. 44–48.

- *anglies izoliavimas*. Augalai vykdo natūralų fotosintezės procesą, kurio dėka anglis saugoma miškuose ir dirvožemyje. Anglies judėjimas į ir iš medžių bei dirvožemio, yra dalis pasaulinio Žemės anglies ciklo. Miškai ir koraliniai rifai yra milžiniški anglies rezervuarai, kurie prisideda prie pasaulio klimato reguliavimo;
- *žemės apsauga nuo vandenynų audrų*. Apželdinimas miškais ir pievomis apsaugo pakrantes nuo išplovimo, sulaiko bangas, susilpnina vėjus;
- *dirvožemių tręšimas*. Aktyvios mikrobu ir gyvūnų populiacijos dirvožemius praturtina natūraliomis trąšomis;
- *estetika*. Gamtos pasaulis yra gražus ir vertinamas dėl savo estetinio patrauklumo. Biologinės įvairovės nykimas skurdina pasaulio estetinį vaizdą.

Atlikus literatūros šaltinių analizę buvo išskirti pagrindiniai tiesioginiai ir netiesioginiai veiksniai, kurie prisideda prie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių nykimo. Remiantis šiais veiksniais, sudaryta schema (2 pav.), kuri iliustruoja, kaip žmogaus veiklos įtakojami tiesioginiai ir netiesioginiai veiksniai yra susiję tarpusavyje ir koku būdu jie prisideda prie pasaulio biologinės įvairovės, o tuo pačiu ypač prie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių, nykimo.

2 pav. Sąryšio tarp tiesioginių ir netiesioginių, žmogaus veiklos sukeltų, biologinės įvairovės nykimo priežasčių schema.

2. SAUGOMŲ AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠIŲ APSAUGOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

2.1. Bendrosios sąvokos

Teisės aktas – tai kompetentingos valstybės institucijos priimtas oficialus rašytinis dokumentas, kuriame yra įtvirtintos teisės normos ir jos išaiškintos arba kuriame nurodoma, kuo remiantis individualiu atveju teisės normos taikomos. Teisės akto rūšys pagal juose įtvirtintos teisinės informacijos pobūdį yra šios.^{23 24 25}

1. *Norminiai teisės aktai* – tai rašytine forma išreikšti valstybės institucijų sprendimai, nustatantys, pakeičiantys arba panaikinantys bendrojo pobūdžio taisykles, taikomi neapibrėžtam subjektų ratui, sankcionuojami valstybės. Norminiai teisės aktai skirstomi į dvi grupes: *įstatymai* – aukščiausią teisinę galią turintys teisės aktai, priimti Lietuvos Respublikos Seimo arba tautos referendumu, formuluojantys bendrąsias teisės normas, skirtas svarbiausiems žmonių santykiams reguliuoti, turintys aukščiausią juridinę galią. Įstatymas laikomas pagrindiniu teisės šaltiniu; *poįstatyminiai aktai* – norminiai teisės aktai, priimami įstatymo pagrindu, juos sukonkretinantys ir užtikrinantys jų vykdymą. Poįstatyminis aktas negali prieštarauti įstatymams (poįstatyminio teisės akto formos: seimo nutarimai, vyriausybės nutarimai, ministerijų departamentų instrukcijos ir įsakymai, vietos valdžios ir valdymo institucijų nutarimai ir sprendimai, kt.);
2. *Teisės aiškinimo aktai priimami* atskleisti galiojančių teisės normų prasmę ir turinį. Priima teisės normą aiškinanti institucija.
3. *Individualūs teisės taikymo aktai*, kuriuose realizuojami norminiuose teisės aktuose įtvirtinti reikalavimai. Kaip ir norminiai teisės aktai, individualūs aktai sukelia teises pasekmes, tačiau neįgyja teisės šaltinio statuso, nes nesukuria bendro pobūdžio visuotinai taikomų taisyklių, o juose įtvirtinti nurodymai adresuojami konkrečioms asmenims konkrečiu atveju ir yra vienkartinio pobūdžio, t.y. jų galiojimas baigiasi, kai baigiasi visuomeninis santykis (priėmimas į darbą, išpėjimas, pensijos skyrimas ir pan.).

²³ ES reglamentai, direktyvos ir kiti teisės aktai [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-04]. <http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_lt.htm>.

²⁴ Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012-09-22, Nr. 110-5564.

²⁵ Kvietkauskas, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: VER, 1985.

2.2. Lietuvoje galiojantys, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą reglamentuojantys, tarptautiniai teisės aktai

2.2.1. Tarptautinės konvencijos

Konvencijos yra žinomos kaip tarptautinės sutartys arba susitarimai. Jos yra plačiausiai naudojami tarptautinės viešosios teisės aktai. Konvencija – tai kelių valstybių ir/arba tarptautinių organizacijų susitarimas, nustatantis jų ir jų atitinkamų nacionalinių subjektų santykius reglamentuojančią teisę.²⁶ Konvenciją pasirašius suinteresuotų vyriausybių atstovams, ją turi ratifikuoti arba patvirtinti atitinkamos valstybių valdžios institucijos. Kai kuriose valstybėse ratifikuotos konvencijos tiesiogiai taikomos vidaus teisinėje sistemoje. Kitose valstybėse ratifikuotų konvencijų nuostatos įsigalioja tik po to, kai jos, pavyzdžiui, įstatymų forma, yra perkeliamos į nacionalinės teisės sistemą.

Konvencijos yra tarptautinės viešosios teisės aktai ir nuo Bendrijos teisės aktų skiriasi šiais aspektais:²⁷

- Tarptautinėje viešojoje teisėje konvencijų keliamas aiškinimo problemas tam tikrais atvejais gali spręsti nacionaliniai teismai. Paprastai nėra specialios teismų sistemos, kuri užtikrintų konvencijų aiškinimo, taigi ir jų taikymo, vienodumą. Bendrijos teisėje vienodą taikymą prižiūri Teisingumo Teismas.
- Tarptautinėje viešojoje teisėje nėra bendros ir veiksmingos teismų, galinčių bausti valstybę, nesilaikančią savo įsipareigojimų pagal kokį nors tarptautinį susitarimą, sistemos. Bendrijos teisėje Teisingumo Teismas gali paskelbti, kad buvo padarytas pažeidimas, ir net gali priteisti mokėti baudas.

Svarbiausių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga susijusių tarptautinių konvencijų sąrašas pateiktas 1 priede.

*Tarptautinės konvencijos dėl banginių medžioklės reguliavimo*²⁸ (angl. *International Convention for the Regulation of Whaling*) tikslas – reguliuoti banginių medžioklės mastus, apsaugoti banginių populiacijas ir rūšis nuo išnykimo. Siekiant įgyvendinti šią konvenciją yra sudaryta Tarptautinė banginių medžioklės komisija, kurios narės yra kai kurios konvenciją ratifikavusios valstybių vyriausybės. Ši komisija organizuoja mokslinius ir statistinius tyrimus, stebi medžioklės

²⁶ Kvietkauskas, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: VER, 1985.

²⁷ ES glosarijus [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-19].

<http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lt.htm#Convention>.

²⁸ International Convention for the Regulation of Whaling (adopted 2 December 1946, entered into force 10 November 1948). ETS 1716, 161 UNTS 72.

tendencijas, konsultuoja banginių rūšių išsaugojimo klausimais, nustato medžioklės sezonus, medžioklės plotus, intensyvumą bei metodus. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 2008 m. spalio 14 d.

*Tarptautinė konvencija dėl naujų augalų veislių apsaugos (UPOV)*²⁹ (angl. *International Convention for the Protection of New Varieties of Plants adopted at Geneva on 2 December 1961, as revised at Geneva on 10 November 1972, on 23 October 1978 and on 19 March 1991*). UPOV konvencija nustatė, kad tarpviešybės organizacijos, kompetingos konvencijos reglamentuojamoje srityje ir turinčios įstatymus, kurie numato selekcininkų teisių suteikimą ir jų apsaugą, privalomą visose valstybėse narėse, gali tapti UPOV konvencijos šalimis. Pagrindinė konvencijos veikla – tarptautinio derinimo ir bendradarbiavimo skatinimas, priimant augalų veislių apsaugos įstatymus. Įstatymų derinimas yra skatinamas, pirma, konkrečia UPOV veikla, kurios rezultatas – rekomendacijos ir pavyzdiniai susitarimai bei jų formos ir, antra, tuo, kad UPOV yra forumas, kuriame keičiamasi nuomonėmis ir dalijamasi patirtimi. UPOV nustatė išsamius bendruosius augalų veislių tyrimo principus, kurie taip pat taikomi, sudarant nacionalinius sąrašus ir sertifikuojant sėklas. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 2002 m. spalio 10 d. (Valstybės žinios, 2002-11-13, Nr. 109-4805).

*Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija (WHC)*³⁰ (angl. *World Heritage Convention*). Konvenciją ratifikavo ar prie jos prisijungė 193 valstybės. „Ši konvencija ligšiolinę organizacijos praktinę veiklą tarptautinio bendradarbiavimo saugant žmonijos kultūros paveldą srityje įformina kaip visuotinai taikytiną arba, kitaip sakant, ją kodifikuoja ir tokį bendradarbiavimą išplečia aprėpdama ir gamtos paveldą, kurio apsauga akivaizdžiai tapo dar labiau būtina dėl to, kad gerokai padidėjo aplinkos tarša“²⁸. Teisės aktas saugo kultūros ir gamtos paveldo objektus. Saugomos augalų ir gyvūnų rūšys priskiriamos gamtos paveldui. Pagal pagrindinius konvencijos principus, ją ratifikavusios valstybės įsipareigoja, pagal savo galimybes, užtikrinti pasaulio paveldo apsaugą savo teritorijose, sudaryti paveldo objektų sąrašus, o objektų apsaugos siekti bendradarbiaudamos tarpusavyje. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 1992 m. kovo 31 d.

*Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija (CITES)*³¹ (angl. *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna*) 1973 m. ratifikavo 177 pasaulio šalys. Lietuvoje ši Konvencija įsigaliojo 2002 m. kovo 9 d. Esminis šios konvencijos tikslas – užtikrinti, kad tarptautinė prekyba laukinių augalų ir gyvūnų rūšimis nekeltų grėsmės jų išlikimui ir išnykimui. Konvencija reguliuoja prekybą tarptautiniu mastu, o laukinių gyvūnų ar augalų prekybai vienos valstybės teritorijoje konvencijos normos nėra taikomos. Išimtiniais atvejais valstybė,

²⁹ International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (adopted 2 December 1961, as revised at Geneva on 10 November 1972, on 23 October 1978 and on 19 March 1991). 815 UNTS. 89.

³⁰ World Heritage Convention (entered into force 16 November 1973). 1037 UNTS 151.

³¹ Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna (adopted 3 May 1973, entered into force 1 July 1975). 27 UST 1087; TIAS 8249; 993 UNTS 243.

savo nacionalinių teisės aktų pagrindu, gali nuspręsti ar nacionalinei prekybai bus taikomas pasirinktos konvencijos nuostatos. Konvencijos trijuose prieduose (ang. Appendices) sudarytas sąrašas tų augalų ir gyvūnų rūšių, kurioms reikia apsaugos (II straipsnis). Pirmajame priede surašytos rūšys, kurioms gresia didžiausia išnykimo grėsmė. Į šį priedą patekusių faunos ir floros rūšių prekyba, su tam tikromis išimtimis, yra griežtai draudžiama. Antrajame priede yra rūšių sąrašas, kurių išnykimui gali kilti pavojus, jei jų prekyba nebus reguliuojama ir stebima. Trečiajame priede yra rūšys, kurias atskirai kiekviena valstybė reguliuoja jos jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje. Rūšys į pirmą ir antrą konvencijos priedus įtraukiamos vadovaujantis tam tikrais kriterijais, kuriuos numato rezoliucija Conf. 9.24. Siekiant užtikrinti nykstančių augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą nepakanka jas tik įtraukti į konvencijos priedus, todėl konvencijos IX straipsnis skelbia: „Šios konvencijos įgyvendinimo tikslais kiekviena šalis paskiria: a) vieną ar daugiau valdymo institucijų, kompetentingų savo šalies vardu suteikti leidimus ir sertifikatus; ir b) vieną ar kelias mokslo institucijas.“²⁹ ES nėra atskira konvencijos narė, tačiau visos ES narės yra ratifikavusios šią konvenciją. Šiuo metu ES galioja 1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos Reglamentas Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą. Šis reglamentas paremtas Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija, t.y. ES priėmus atskirą ir tiesiogiai taikomą teisės aktą, konvencija visose valstybėse narėse taikoma vienodai. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 2001 m. gegužės 22 d. (Valstybės žinios, 2001-06-13, Nr. 50-1739).

*Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencija (CMS)*³² (angl. *Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*) priimta 1979 m. Bonoje ir įsigaliojo 1983 m. 2013 m. duomenimis ją yra priėmę 119 valstybių. Konvencijos tikslas yra apsaugoti saugomų rūšių gyvūnus, kurie dėl migracijos kerta valstybių sienas. II konvencijos straipsnis įpareigoja konvenciją ratifikavusias valstybes „imtis veiksmų ir neleisti, kad migruojančios rūšys taptų nykstančiomis rūšimis“.³⁰ Konvencijoje yra du priedai su saugomomis migruojančių gyvūnų rūšimis (III ir IV straipsniai): 1 priedas – „jei yra patikimų įrodymų, įskaitant geriausius turimus mokslinius įrodymus, kad rūšis yra nykstanti“ ir 2 priedas – „išvardijamos migruojančios rūšys, kurių išsaugojimo statusas yra nepatenkinamas ir kurioms išsaugoti ir valdyti reikia tarptautinių susitarimų, bei rūšys, kurių išsaugojimo statusui būtų labai naudingas tarptautinis bendradarbiavimas, galimas pagal tarptautines sutartis“. Konvenciją priėmusios šalys įsipareigoja pasirūpinti 1 priedo rūšimis, jeigu jos migruoja per jų teritoriją: išsaugoti buveines, netrikdyti gyvūnų judėjimo, riboti jiems galinčią pakenkti veiklą, drausti medžioklę ir gaudymą. II priedo rūšys yra tokios, kurių išsaugojimas reikalauja dviejų ar daugiau valstybių glaudaus tarpusavio bendradarbiavimo. Konvencija reikalauja, kad tokiais atvejais

³² Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (adopted 23 June 1979, entered into force 1 November 1983). 1651 UNTS 333; 19 ILM 15 (1980); ATS 1991/32; BTS 87 (1990), Cm. 1332.

susijusios šalys tarpusavyje priimtų detalius vieną ar kelias rūšis liečiančius susitarimus. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 2001 m. gegužės 22 d. (Valstybės žinios, 2001-06-13, Nr. 50-1740).

*Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija*³³ (angl. *The Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitat (Bern Convention)*) yra ratifikavusios 49 valstybės. Berno konvencijos tikslas yra išsaugoti laukinę augaliją ir gyvūniją bei jų gamtinę gyvenamąją aplinką, ypač tais atvejais, kai tam reikia kelių šalių bendradarbiavimo. Konvencija nustato ypatingą reikšmę būtinybei saugoti nykstančią gamtinę gyvenamąją aplinką ir pažeidžiamas rūšis, įskaitant migruojančias rūšis. Konvencijos prieduose pateikiami laukinių rūšių, kurios yra saugomos, sąrašai. I priede yra išvardytos laukinės augalijos rūšys, o II priede yra gyvūnų, kuriems būtina speciali apsauga, sąrašai. III priede vardijamos saugomos laukinės gyvūnijos rūšys, kurių „eksplotavimą“ reguliuoja konvencijos nuostatos. Visos konvenciją ratifikavusios valstybės turi: skatinti nacionalinę laukinės augalijos ir gyvūnijos bei jų gamtinės gyvenamosios aplinkos apsaugos politiką; savo planavimo ir plėtros politikoje ir numatant kovos su tarša priemones atsižvelgti į laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugą; skatinti švietimą ir platinti bendrą informaciją apie būtinybę saugoti laukinės augalijos ir gyvūnijos rūšis ir jų gamtinę gyvenamąją aplinką; skatinti ir koordinuoti tyrimus, susijusius su šios konvencijos tikslais; bendradarbiauti siekiant pagerinti šių priemonių veiksmingumą: koordinuojant pastangas apsaugoti migruojančias rūšis ir keičiantis informacija, patirtimi bei žiniomis. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 1996 m. birželio 11 d. (Valstybės žinios, 1996-06-21, Nr. 58-1373).

*Konvencija dėl tarptautinės reikšmės šlapžemių, ypač vandens paukščių buveinių*³⁴ (angl. *Convention on Wetlands (popularly known as the Ramsar Convention)*). Jos pagrindinis tikslas išsaugoti svarbiausias žemės šlapynes (pelkes, ežerynus, upių deltas, lagūnas, ir kt.), kurios yra svarbi retų augalų ir gyvūnų buveinė, daro didelę įtaką vietovės ekosistemai, klimatui, gyvenamosioms sąlygoms. 2013 m. rugsėjo mėn. duomenimis konvenciją yra pasirašiusios 105 šalys, kurios pagal tam tikrus kriterijus į specialų saugomų šlapžemių sąrašą įtraukia savo teritorijoje esančias pelkes (II straipsnis). Kiekviena Konvenciją ratifikavusi valstybė įsipareigoja prisidėti prie šlapžemių ir jų faunos bei floros išsaugojimo (IV straipsnis) pasitelkiant mokslinius tyrimus, saugomų teritorijų steigimą ir kt. priemones. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 1993 m. birželio 10 d. (Teisingumo Ministerijos archyvas, 1993-06-10).

³³ The Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitat Animals (Bern Convention) (adopted 19 September 1979, entered into force 1 June 1982). 1284 U.N.T.S. 209; Eur. T.S. No. 104 (1982); 1982 Gr. Brit. T.S. No. 56 (Cmd. 8738).

³⁴ Convention on Wetlands (popularly known as the Ramsar Convention) (adopted 2 February 1971, entered into force 21 December 1975). 996 UNTS 245; TIAS 11084; 11 ILM 963 (1972).

*Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija (UNCLOS)*³⁵ (angl. *United Nations Convention on the Law of the Sea*) nustato valstybių santykius vandens teritorijose. Konvencijoje apibrėžiama, kad teritoriniai kiekvienos valstybės vandenys tęsiasi 12 jūrmylių nuo kranto, priklausančio konkrečiai valstybei, o kitokią veiklą (vykdyti mokslinę ir ekonominę veiklą, įvesti aplinkosaugos reikalavimus ir pan.) valstybės gali vykdyti 200 jūrmylių atstumu. Konvencija taip pat skatina tausų ir darnų jūrų gyvųjų išteklių naudojimą, mokslinius šių išteklių tyrimus, todėl yra svarbi saugomų jūros augalų ir gyvūnų rūšių apsaugoje. Konvencija įsigaliojo 1994 m. lapkričio mėn., ją yra ratifikavę 162 valstybės. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 2003 m. rugsėjo 9 d. (Valstybės žinios, 2003-11-13, Nr. 107-4784).

*Biologinės įvairovės konvencija (CBD)*³⁶ (angl. *Convention on Biological Diversity*) yra pagrindinė tarptautinė priemonė, kuria siekiama išsaugoti biologinę įvairovę, tamsiai ją naudoti ir sąžiningai bei teisingai pasidalyti naudojant genetinius išteklius gaunamą naudą. Šiuo metu prie konvencijos yra prisijungusios 193 šalys, tai yra beveik visas pasaulis. ES ir visos jos valstybės narės yra konvencijos šalys. Konvencijos 15 straipsnis yra bendras galimybės naudotis genetiniais ištekliais ir naudos pasidalijimo pagrindas: jame pripažįstama valstybių teisė nustatyti galimybes naudotis jų genetiniais ištekliais, nes jie yra joms suvereniai priklausančių gamtos išteklių dalis. Šalys įpareigojamos imtis priemonių, kad būtų sudarytos palankios sąlygos naudotis jų genetiniais ištekliais. Visos šalys taip pat įpareigojamos imtis reikalingų teisinių, administracinių ar politikos priemonių, kad su genetinius išteklius teikiančia šalimi būtų sąžiningai ir teisingai dalijamasi genetinių išteklių mokslinių tyrimų ir plėtros rezultatais bei tuos išteklius naudojant komerciniais bei kitais tikslais gaunama nauda. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 1995 m. liepos 3 d. (Valstybės žinios, 1995-07-08, Nr. 56-1392).

*Susitarimo dėl mažųjų banginių apsaugos Baltijos ir Šiaurės jūrose, Šiaurės Rytų Atlante bei Airijos jūroje (ASCOBANS)*³⁷ (angl. *Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas*) tikslas – glaudus susitarimą pasirašiusių valstybių bendradarbiavimas, siekiant sudaryti kuo geresnes gyvenimo sąlygas delfinams ir mažiesiems banginiams. Susitarimo šalys įsipareigoja apsaugoti ir sutvarkyti natūralias buveines, stebėti populiacijas, tirti rūšis, spręsti taršos problemas bei užtikrinti visuomenės informavimą. Prie susitarimo prisijungė daugelis valstybių, esančių prie Baltijos ir/arba Šiaurės jūrų, tačiau dar ne visos, tad ASCOBANS plėtra vyksta toliau. Susitarimo šalis vienija bendras rūpestis – kad dėl vis didėjančio atsitiktinai sužvejojamų gyvūnų skaičiaus, dėl arealo mažėjimo ir žmonių veiklos keliamų grėsmių

³⁵ United Nations Convention on the Law of the Sea (adopted 10 December 1982, entered into force 16 November 1994). 1833 UNTS 3; 21 ILM 1261 (1982).

³⁶ Convention on Biological Diversity (adopted 5 June 1992, entered into force 29 December 1993). 1760 UNTS 79; 31 ILM 818 (1992).

³⁷ Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas (adopted 17 May 1992, entered into force 29 May 1994). 1772 UNTS 217.

mažieji banginiai Baltijos ir Šiaurės jūrose, Šiaurės Rytų Atlante bei Airijos jūroje neišnyktų visai. Lietuvoje šis susitarimas įsigaliojo 2005 m. balandžio 21 d. (Valstybės žinios, Valstybės žinios, 2005-05-21, Nr. 64-2266).

*Susitarimas dėl Afrikos ir Eurazijos migruojančių vandens paukščių išsaugojimo (AEWA)*³⁸ (angl. *The Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds*) pasirašytas siekiant imtis neatidėliotinų veiksmų, siekiant sustabdyti migruojančių vandens paukščių rūšių nykimą ir jų buveinių Afrikos ir Eurazijos vandens paukščių migracijos kelių geografiniame rajone mažėjimą³⁸. Susitarimą pasirašiusios Valstybės įsipareigoja spręsti rūšių ir buveinių išsaugojimo, žmonių veiklos valdymo, mokslinių tyrimų ir stebėsenos bei visuomenės švietimo ir informavimo problemas. Lietuvoje šis susitarimas įsigaliojo 2004 m. birželio 29 d. (Valstybės žinios, Valstybės žinios, 2004-08-10, Nr. 125-4509)..

*Tarptautinė augalų apsaugos konvencija (IPPC)*³⁹ (angl. *International Plant Protection Convention*) – tai tarptautinė sutartis, reglamentuojanti pasaulinius standartus ir procedūras fitosanitarijos srityje ir ji yra itin svarbus elementas vykdant tarptautinę prekybą augalais ir augaliniais produktais. Konvenciją yra ratifikavusios 177 šalys. IPPC rengia tarptautinius fitosanitarinių priemonių standartus, kuriais remiantis, konvenciją ratifikacijos šalys turi įgyvendinti būtinas fitosanitarines priemones, tuo suvienodindamos tarptautinės prekybos augalais, augaliniais produktais sąlygas. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 1999 m. lapkričio 23 d. (Valstybės žinios, 1999-12-17, Nr. 107-3095).

*Tarptautinis susitarimas dėl atogrąžų medienos (ITTA)*⁴⁰ (angl. *International Tropical Timber Agreement*) reguliuoja tarptautinę prekybą atogrąžų miškų mediena, kontroliuoti atogrąžų miškų kirtimą, taip išsaugant tropinių augalų ir gyvūnų rūšių buveines. Pagal susitarimą jam priklausančios valstybės skirstomos į gamintojas (eksportuojančias tropinę medieną) ir vartotojas (importuojančias). Pirmajai grupei priklauso 31 valstybė, o antrajai – 36, įskaitant ir Lietuvą, kuri dalyvauja kaip ES narė. Lietuvoje ši konvencija įsigaliojo 2009 m. rugsėjo 24 d. (Valstybės žinios, 2009-10-06, Nr. 119-5107).

³⁸ The Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (adopted 16 June 1995, into force 1 November 1999). 6 YIntEnvL 907.

³⁹ International Plant Protection Convention (adopted 17 November 1997, into force 2 October 2005). 2367 UNTS 223.

⁴⁰ International Tropical Timber Agreement (adopted 27 January 2006, entered into force 7 December 2011). Doc.TD/TIMBER.3/12.

3 lentelė. Pagrindinių konvencijų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas

Konvencija	Metai	Paskirtis	Įsigaliojo Lietuvoje
Tarptautinė konvencijos dėl banginių medžioklės reguliavimo	1946m.	Tikslas – reguliuoti banginių medžioklės mastus, tokiu būdu siekiant apsaugoti banginių populiacijas ir rūšis nuo išnykimo.	2008 spalio 14 d.
Tarptautinė konvencija dėl naujų augalų veislių apsaugos	1961 m.	Konvencijos paskirtis – tarptautinio derinimo ir bendradarbiavimo skatinimas, priimant augalų veislių apsaugos įstatymus. Tokiu būdu konvencija saugo atskirų augalų rūšis nuo išnykimo.	2002 m. spalio 10 d.
Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija	1972 m.	Konvencijos paskirtis – ne tik saugoti pasaulio kultūrinį paveldą, bet ir gamtos paveldą, ypač retas ir nykstančias augalų ir gyvūnų rūšis.	1992 m. kovo 31 d.
Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija	1973 m.	Konvencijos tikslas – užtikrinti, kad tarptautinė prekyba laukinių augalų ir gyvūnų rūšimis nekeltų grėsmės jų išlikimui ir išnykimui.	2001 m. gegužės 22 d.
Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencija	1979 m.	Konvencijos tikslas yra apsaugoti saugomų rūšių gyvūnus, kurie dėl migracijos kerta valstybių sienas.	2001 m. gegužės 22 d.
Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija	1979 m.	Tikslas yra išsaugoti laukinę augaliją ir gyvūniją bei jų gamtinę gyvenamąją aplinką, ypač tais atvejais, kai tam reikia kelių šalių bendradarbiavimo.	1996 m. birželio 11 d.
Konvencija dėl tarptautinės reikšmės šlapžemių, ypač vandens paukščių buveinių	1971 m.	Tikslas – išsaugoti svarbiausias žemės šlapynes (pelkes, ežerynus, upių deltas, lagūnas, ir kt.), kurios yra svarbi retų augalų ir gyvūnų buveinė, daro didelę įtaką vietovės ekosistemai, klimatui, gyvenamosioms sąlygoms.	1993 m. birželio 10 d.
Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija	1982 m.	Nustato valstybių santykius vandens teritorijose. Konvencija taip pat skatina tausų ir darnų jūrų gyvųjų išteklių naudojimą, mokslinius šių išteklių tyrimus, todėl yra svarbi saugomų jūros augalų ir gyvūnų rūšių apsaugoje.	2003 m. rugsėjo 9 d.
Biologinės įvairovės konvencija	1992 m.	Siekia išsaugoti biologinę įvairovę, o kartu ir saugomas faunos ir floros rūšis, tvariai naudoti jos komponentus ir sąžiningai bei teisingai pasidalyti naudojant genetinius išteklius gaunamą naudą.	1995 m. liepos 3 d.
Susitarimas dėl mažųjų banginių apsaugos Baltijos ir Šiaurės jūrose, Šiaurės Rytų Atlante bei Airijos jūroje	1994 m.	Susitarimo tikslas apsaugoti delfinų ir mažųjų banginių rūšių populiacijų mažėjimą bei apsaugoti pačias rūšis nuo išnykimo.	2005 m. balandžio 21 d.
Susitarimas dėl Afrikos ir Eurazijos migruojančių vandens paukščių išsaugojimo	1995 m.	Susitarimo tikslas apsaugoti migruojančių paukščių rūšis bei jų buveines.	2004 m. birželio 29 d.
Tarptautinė augalų apsaugos konvencija	1997 m.	Reglamentuoja pasaulinius standartus ir procedūras fitosanitarijos srityje ir ji yra itin svarbus elementas vykdant tarptautinę prekybą augalais ir augaliniais produktais. Tokiu būdu saugomos retos ir nykstančios augalų rūšys.	1999 m. lapkričio 23 d.
Tarptautinis susitarimas dėl atogrąžų medienos	2006 m.	Sutartis reguliuoja tarptautinę prekybą atogrąžų miškų mediena, kontroliuoti atogrąžų miškų kirtimą, taip išsaugant tropinių augalų ir gyvūnų rūšių buveines bei pačias faunos ir floros rūšis nuo išnykimo.	2009 m. rugsėjo 24 d.

Trumpas pagrindinių konvencijų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas pateiktas 3 lentelėje. Lentelę sudaro keturios skiltys, kurios nurodo konvencijos pavadinimą, jos priėmimo metus, trumpą apibūdinimą, kuris nusako teisės akto svarbą saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimu, bei datą, kuomet tarptautinė konvencija buvo ratifikuota Lietuvoje.

2.2.2. Reglamentai ir direktyvos

Europos Bendrijos (EB) teisėje reglamentas – tai visuotinio pobūdžio teisės aktas, kuris visas yra privalomas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse. Reglamentus pagal EB sutartį gali priimti Europos Parlamentas ir Taryba arba Taryba, arba Komisija. Reglamentai dažnai yra naudojami teisminiam bendradarbiavimui civilinėse bylose. Jie yra tiesiogiai taikomi, dėl to jų nuostatų nereikia perkelti į valstybių narių vidaus teisę ir jie tiesiogiai suteikia teises arba nustato prievolės.⁴¹

EB teisėje direktyva yra teisės aktas, privalomas valstybėms narėms, kurioms jis yra skirtas siektino rezultato atžvilgiu, bet jos gali pasirinkti jo įgyvendinimo formą ir būdus. Direktyvas pagal EB steigimo sutartį gali priimti arba Europos Parlamentas ir Taryba, arba Taryba, arba Komisija. Teisminiam bendradarbiavimui civilinėse bylose Bendrijos institucijos reglamentus naudoja dažniau negu direktyvas. Priėmus Bendrijos direktyvas, kiekviena valstybė narė jų nuostatas dar turi perkelti į savo vidaus teisę, t. y. įgyvendinti nacionalinėje teisėje.⁴² Kiekvienoje direktyvoje nustatytas terminas, iki kurio valstybės narės turi priimti perkėlimo į nacionalinę teisę priemones, kuriomis direktyva nustatytos prievolės įtraukiamos į nacionalinę teisę. Valstybės narės turi pateikti Komisijai perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių tekstus. Tada Komisija jas nagrinėja siekdama užtikrinti, kad jomis bus pasiekti direktyva reikalaujami tikslai.

Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą reglamentuojantys ES teisės aktai:

- įpareigoja apsaugoti laukinių augalų ir gyvūnų rūšis bei jų buveines, o tuo tikslu išskiriamos saugomos teritorijos bei užtikrinama gera populiacijų ir buveinių apsaugos būklė;
- riboja ir kontroliuoja prekybą laukiniais gyvūnais ir jų išvestinėmis dalimis;
- kontroliuoja laukinių gyvūnų medžioklę, nusakant medžioklės laikotarpius, taisykles ir būdus;
- įpareigoja saugoti visus laukinius gyvūnus ir augalus visoje valstybės teritorijoje.

⁴¹ ES glosarijus [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-19]. <http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lt.htm#Convention>.

⁴² ES glosarijus [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-19]. <http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lt.htm#Convention>.

Pagrindinių ES teisės aktų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga sąrašas pateiktas 2 priede.

*Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva)*⁴³ priimta 1979 m. balandžio 2 d. Visose šalyse narėse oficialiai įsigaliojo 1981 m. balandžio 6 d. Ši direktyva numato visų rūšių laukinių paukščių, paplitusių valstybių narių teritorijoje, apsaugą. Teisės aktas taikomas paukščių rūšims, lizdams ir jų buveinėms. Pirmame direktyvos priede, kuris buvo koreguotas jau keletą kartų, yra įrašytos 194 paukščių rūšys. Pagal laukinių paukščių direktyvos 4 straipsnį šioms rūšims gresia išnykimas, joms žalingi buveinių pokyčiai, retos rūšys ar reikalaujančios ypatingo dėmesio dėl jų buveinių būklės. Direktyva reikalauja, kad pirmame priede išvardintų paukščių rūšių bei migruojančių paukščių rūšių buveinės būtų saugomos, ir taip būtų saugomos populiacijos nuo išnykimo. Tokių buveinių išsaugojimui steigiamos specialios apsaugos teritorijos – Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST). Šias teritorijas būtina tvarkyti pagal tam tikrus reikalavimus, atkurti sunaikintas buveines bei sukurti naujas. Ši direktyva taip pat reglamentuoja paukščių medžioklės taisykles. ES valstybėse gali būti medžiojamos tik antro priedo sąrašė išvardintos laukinių paukščių rūšys. Trečiajame priede išvardintos paukščių rūšys, kurių prekyba, komerciniai pervežimai ir pan. yra leidžiama.

*Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (Buveinių direktyva)*⁴⁴ yra pagrindinė Europos faunos ir floros bei jų buveinių apsaugos priemonė. Direktyvos tikslas – „padėti išsaugoti buveines ir laukinių gyvūnų bei augalų rūšis valstybių narių teritorijose, atsižvelgiant į šalių ekonominius, socialinius, kultūrinius ir regioninius reikalavimus.“⁴⁴ Ši direktyva užtikrina „gerą apsaugos būklę“, kuri nustatoma remiantis moksliniu rūšių stebėjimu ir tyrimu: populiacijų dydžių kaita, rūšių ir buveinių natūraliu paplitimu bei šiuos rodiklius lyginant su visos Europos rūšių gausumu bei paplitimo plotu. Rūšys, kurioms nustatyta itin reali išnykimo grėsmė, direktyvoje apibūdinamos kaip prioritinės. Direktyva numato, kad bendrijai svarbių natūralių buveinių ir rūšių apsaugos tikslais, ES narės įsipareigoja išskirti saugomas teritorijas. Bendrijai svarbios natūralios buveinės, kurios paplitę nedideliame plote ir turi bent vieno iš šešiose ES valstybėse išskirtų biogeografinių regionų būdingų požymių, išvardintos direktyvos pirmame priede. ES prioritinėmis laikomos tokios rūšys, kurių populiacijoms gresia išnykimas, arba jos yra pažeidžiamos (netolimoje ateityje gali pradėti nykti), arba jos yra retos rūšys. Tokių rūšių sąrašai yra

⁴³ Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva). [1979] OL L 103.

⁴⁴ Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos apsaugos (Buveinių direktyva). [2004] OL L 206.

išvardinti direktyvos II ir/arba IV, ar V prieduose. Buveinių apsaugos teritorija reiškia bendrijai svarbią vietovę, kurią valstybės-narės įsteigia įstatymu, administraciniu aktu ir/arba sutartimi, ir kurioje taikomos biologinių ir gamtinių išteklių išsaugojimo priemonės, būtinos tinkamai natūralios buveinės ir/ar rūšių (augalų ir gyvūnų, išskyrus paukščių), kurioms išsaugoti įsteigta atskira saugoma teritorija, būklei bei populiacijoms palaikyti ir atstatyti. Valstybės-narės, vykdydamos šią direktyvą, privalo sukurti ir vykdyti direktyva reglamentuojamų natūralių buveinių ir rūšių būklės stebėjimo sistemą – monitoringą. Direktyva taip pat reikalaujama uždrausti arba nenaudoti tam tikrų gyvūnų gaudymo, žudymo priemonių, arba nustatomi tam tikri kai kurių gyvūnų populiacijų naudojimo terminai. IVa priede išvardintoms rūšims turi būti skirta griežta apsauga: draudžiama laikyti, transportuoti bei parduoti šiame sąraše nurodytus gyvūnus. Analogiška apsauga užtikrinama ir IVb priede išvardintiems augalams (drausti rinkti, transportuoti, parduoti ir pan.). Atsižvelgiant į reikalavimus, privalo nustatyti tam tikras medžioklės, žvejybos taisykles.

Paukščių ir Buveinių direktyvos įgyvendinimas sąlygojo saugomų teritorijų „Natura 2000“ tinklo kūrimą.

*Tarybos reglamente (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą*⁴⁵, išdėstyta teisinė sistema ir sudarytos taisyklės dėl ES vidaus prekybos, importo, eksporto bei reeksporto augalijos ir gyvūnijos rūšių egzemplioriais, išvardintais keturiuose šio reglamento prieduose. Taip pat nustatomos tokiai prekybai reikalingos procedūros ir dokumentai (pvz., importo ir eksporto leidimai, reeksporto sertifikatai, pranešimai apie importą ir vidaus prekybos sertifikatai). Kiti išdėstyti klausimai apima gyvūnų individų pervežimą ir pažeidimų rūšis. Reglamentu taip pat įkuriami įvairūs organai ES lygiu, pvz., Prekybos laukine fauna ir flora komitetas, mokslinės apžvalgos grupė (angl. SRG) ir Vykdomoji darbo grupė, kurios sudaromos iš valstybių narių atstovų, ir kurias sušaukia bei jiems pirmininkauja Europos Komisija.

Tarybos direktyva 1999/22/EB dėl laukinių gyvūnų laikymo zoologijos soduose.⁴⁶ Zoologijos sodas, pagal šią direktyvą, tai „teritorija su specialiais įrenginiais, kurioje laikomi ir visuomenei eksponuojami gyvi laukiniai gyvūnai“⁴⁶. Zoologijos sodo tikslas – visuomenės informavimas, švietimas ir mokymas biologinės įvairovės srityje. Ši speciali teritorija teikia visuomenei informaciją apie laukinių gyvūnų (įskaitant ir retas bei nykstančias) rūšis, jų natūralias gyvenimo sąlygas.

⁴⁵ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą. [1997] OL L 61.

⁴⁶ Tarybos direktyva 1999/22/EB dėl laukinių gyvūnų laikymo zoologijos soduose. [1999] OL L 94.

Zoologijos sodas privalo užtikrinti, kad jame esantys gyvūnai būtų laikomi tokiomis sąlygomis, kurios atitinka šių gyvūnų natūralias buveines.

*Tarybos reglamentas (EB) Nr. 88/98, nustatantis tam tikras technines Baltijos jūros, Belts ir Sound vandenyse esančių žuvies išteklių išsaugojimo priemones.*⁴⁷ Reglamento tikslas – jūrų išteklių eksploatavimo racionalumas ir atsakingumas, žuvų išteklių išsaugojimas. Šis reglamentas nusako priemones, kurių ES narės privalo laikytis savo teritoriniuose vandenyse. Reglamentas nustato žvejybos zonas, žvejybos grafikus, žuvų verslinį dydį, leistinas žvejybos technikas ir įrankius, žvejybos įrankių sandėliavimą, draudžiamas žvejoti rūšis.

*Tarybos reglamentas (EB) Nr. 199/2008 dėl Bendrijos sistemos, skirtos duomenų rinkimui, tvarkymui ir naudojimui žuvininkystės sektoriuje bei paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos, sukūrimo.*⁴⁸ Reglamentas numato lėšų skyrimą mokslinėms rekomendacijoms, tyrimams ir 4 sričių duomenų kaupimui žuvininkystės sektoriuje: a) kiekvienos akvakultūros rūšies metinę produkciją (apimtį ir vieneto vertę); b) gamtoje sugautos akvakultūros metinį papildymą (apimtį ir vieneto vertę); c) žuvų veislynų ir inkubatorių metinę produkciją; d) akvakultūros sektoriaus struktūrą.

*Tarybos Direktyva 83/129/EEB dėl tam tikrų ruoniukų kailių ir iš jų pagamintų produktų importavimo į valstybes nares.*⁴⁹ Direktyva numato, kad valstybės narės imsis visų įmanomų priemonių, kad į jų teritorijas nebūtų komerciškai importuojami baltų grenlandinių ruonių ir ruonio kuoduočio ruoniukų neapdoroti kailiai ir rauginti arba išdirbti su plaukų danga kailiai. Tokiu būdu siekiama apsaugoti šių ruonių rūšių populiacijų mažėjimą, rūšių nykimą.

*Tarybos reglamentas (EB) Nr. 734/2008 dėl pažeidžiamų jūrų ekosistemų atviroje jūroje apsaugos nuo dugniniais žvejybos įrankiais daromo neigiamo poveikio.*⁵⁰ Reglamentas siekia apsaugoti tokias jūrų ekosistemas kaip rifai, povandeniniai kalnai, giliavandeniai koralai, hidroterminės versmės ir pinčių klodai, todėl siekiama, kad palaipsniui būtų nustota naudoti naikinamojo poveikio dugninius žvejybos įrankius.

*Tarybos reglamentas (EB) Nr. 708/2007, dėl svetimų ir nevietinių rūšių panaudojimo akvakultūroje*⁵¹, nustato, su svetimomis ir nevietinėmis (invazinėmis) rūšimis susijusios, akvakultūros

⁴⁷ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 88/98, nustatantis tam tikras technines Baltijos jūros, Belts ir Sound vandenyse esančių žuvies išteklių išsaugojimo priemones. [1998] OL L 9.

⁴⁸ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 199/2008 dėl Bendrijos sistemos, skirtos duomenų rinkimui, tvarkymui ir naudojimui žuvininkystės sektoriuje bei paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos, sukūrimo. [2008] OL L 60.

⁴⁹ Tarybos Direktyva 83/129/EEB dėl tam tikrų ruoniukų kailių ir iš jų pagamintų produktų importavimo į valstybes nares. [1983] OL L 91.

⁵⁰ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 734/2008 dėl pažeidžiamų jūrų ekosistemų atviroje jūroje apsaugos nuo dugniniais žvejybos įrankiais daromo neigiamo poveikio. [2008] OL L 201/8.

⁵¹ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 708/2007, dėl svetimų ir nevietinių rūšių panaudojimo akvakultūroje. [2007] OL L 168.

veiklos pagrindus, siekiant sumažinti šių rūšių poveikį vandens buveinėms. Tokiu būdu siekiama kovoti su invazinėmis rūšimis ir jų paplitimu vandens telkiniuose.

*Tarybos direktyva 2000/29/EB, dėl apsaugos priemonių nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo į Bendriją ir išplitimo joje.*⁵² Direktyva siekia apsaugoti augalus nuo kenksmingų organizmų, kurie į ES valstybes nares patenka su medinėmis pakuotėmis. Tuo tikslu direktyva numato tam tikrus techninius reikalavimus, kuriais turi būti apdirbta pakuočių gamybai naudojama mediena.

*Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių.*⁵³ Reglamento tikslas apsaugoti ruonių rūšis. Reglamentas numato, kad į ES rinką gali būti importuojami tik tie produktai, kurie pagaminti iš ruonių, tradiciškai ir išgyvenimo tikslais medžiojamų inuitų ir kitų čiabuvių bendruomenių. Taip pat produktus iš ruonių gali importuoti keliautojai arba į ES rinką jie patenka atsitiktinai.

*Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką.*⁵⁴ Reglamento tikslas – užtikrinti gyvųjų vandens išteklių tausą naudojimą. Reglamente numatytomis priemonėmis, kurios paremtos moksliniais vertinimais ir atsargos principu, stengiamasi apsaugoti žuvų rūšis ir vandens ekosistemas, riboti ES valstybių prieigą prie vandens telkinių ir jų išteklių, kontroliuoti žvejybinę veiklą bei valstybių žvejybos politiką.

*Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3254/91 1991 m. lapkričio 4 d. draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus, kuriais spaudžiamos gyvūnų galūnės, ir įvežti į Bendriją tam tikrų rūšių laukinių gyvūnų, kilusių šalyse, kur jie gaudomi minėtais spąstais arba kitais tarptautinių humaniško gyvūnų gaudymo reikalavimų neatitinkančiais būdais, kailius, odas ir iš jų pagamintas prekes.*⁵⁵ Reglamentas draudžia naudoti spąstus, kuriais spaudžiamos gyvūnų galūnės ir skatina naudoti humaniškus laukinių gyvūnų gaudymo būdus ir taip išsaugoti tam tikras žinduolių rūšis.

*Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 348/81 1981 m. sausio 20 d. dėl banginių arba kitų banginių būrio gyvūnų produktų importo bendrųjų taisyklių.*⁵⁶ Reglamento tikslas – banginių rūšių apsauga. Reglamente numatoma, kad ES narės turi taikyti apsaugos priemones rūšims, susijusioms su reglamente nurodytu produktų importu, banginių ir jų produktų importui turi būti taikomi importo leidimai.

⁵² Tarybos direktyva 2000/29/EB, dėl apsaugos priemonių nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo į Bendriją ir išplitimo joje. [2004] OL L 169.

⁵³ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių. [2009] OL L 286.

⁵⁴ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką. [2002] OL L 358.

⁵⁵ Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3254/91 1991 m. lapkričio 4 d. draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus, kuriais spaudžiamos gyvūnų galūnės, ir įvežti į Bendriją tam tikrų rūšių laukinių gyvūnų, kilusių šalyse, kur jie gaudomi minėtais spąstais arba kitais tarptautinių humaniško gyvūnų gaudymo reikalavimų neatitinkančiais būdais, kailius, odas ir iš jų pagamintas prekes. [1991] Švedija -15 V03.

⁵⁶ Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 348/81 1981 m. sausio 20 d. dėl banginių arba kitų banginių būrio gyvūnų produktų importo bendrųjų taisyklių. [1981] OL L 39/1.

4 lentelė. Pagrindinių ES reglamentų ir direktyvų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas.

Teisės aktas	Paskirtis
Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva)	Ši direktyva numato visų rūšių laukinius paukščius, paplitusių valstybių narių teritorijoje, apsaugą. Teisės aktas taikomas paukščių rūšims, lizdams ir buveinėms.
Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos apsaugos (Buveinių direktyva)	Direktyvos tikslas – padėti išsaugoti biologinę įvairovę, išsaugant buveines ir laukinius gyvūnus bei augalus valstybių narių teritorijose, atsižvelgiant į šalių ekonominius, socialinius, kultūrinius ir regioninius reikalavimus. Direktyvos prieduose pateikiami prioritetinių rūšių ir buveinių sąrašai, kurių apsaugai turi būti skiriamas ypatingas dėmesys.
Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą	Reglamente sudarytos nuostatos dėl ES vidaus prekybos rūšių, išvardintų keturiuose šio reglamento prieduose, egzemplioriais bei jų importo, eksporto ir reeksporto. Tokiu būdu siekiama apsaugoti retas ir nykstančias augalų ir gyvūnų rūšis.
Tarybos direktyva 1999/22/EB dėl laukinių gyvūnų laikymo zoologijos soduose	Direktyva siekia, kad laukiniai gyvūnai būtų laikomi tokiomis sąlygomis, kurios atitinka šių gyvūnų rūšių įkurdinimo biologinius ir apsaugos reikalavimus. Zoologijos sodai ne tik saugo retas ir nykstančias rūšis, bet ir atlieka visuomenės informavimo funkciją, kuri yra labai svarbi šių rūšių išsaugojimo aplinkybė.
Tarybos reglamentas (EB) Nr. 88/98, nustatantis tam tikras technines Baltijos jūros, Belts ir Sound vandenyse esančių žuvies išteklių išsaugojimo priemones	Reglamento tikslas – jūrų išteklių eksploatavimo racionalumas ir atsakingumas, žuvų išteklių ir rūšių išsaugojimas.
Tarybos reglamentas (EB) Nr. 199/2008 dėl Bendrijos sistemos, skirtos duomenų rinkimui, tvarkymui ir naudojimui žuvininkystės sektoriuje bei paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos sukūrimo	Reglamentas numato lėšų skyrimą mokslinėms rekomendacijoms ir 4 sričių duomenų kaupimui žuvininkystės sektoriuje. Moksliniai tyrimai ir informacijos apie žuvų rūšis kaupimas ir prieinamumas yra labai svarbus veiksnys, siekiant išsaugoti žuvų rūšis ir populiacijas.
Tarybos direktyva 83/129/EEB dėl tam tikrų ruoniukų kailių ir iš jų pagamintų produktų importavimo į valstybes nares	Direktyva siekiama apsaugoti ruonių rūšių populiacijų mažėjimą bei apsaugoti kai kurias rūšis nuo išnykimo.
Tarybos reglamentas (EB) Nr. 734/2008 dėl pažeidžiamų jūrų ekosistemų atviroje jūroje apsaugos nuo dugniniais žvejybos įrankiais daromo neigiamo poveikio	Reglamento tikslas – apsaugoti tokias jūrų ekosistemas kaip rifai, povandeniniai kalnai, giliavandeniai koralai, hidroterminės versmės ir pinčių klodai.
Tarybos reglamentas (EB) Nr. 708/2007, dėl svetimų ir nevietinių rūšių panaudojimo akvakultūroje	Reglamento tikslas – kova su invazinėmis rūšimis ir jų paplitimu vandens telkiniuose. Tokiu būdu saugomos vietinės vandens telkinių rūšys.
Tarybos direktyva 2000/29/EB, dėl apsaugos priemonių nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo į Bendriją ir išplitimo joje	Direktyva saugo vietinius augalus nuo kenkėjų, kurie į ES nares patenka su medienos pakuotėmis.
Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių	Reglamento tikslas – ruonių rūšių apsauga, jų populiacijų dydžių reguliavimas.
Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką	Reglamentas įpareigoja taupiai naudoti vandens išteklius ir apsaugoti žuvų populiacijas bei rūšis nuo išnykimo.

Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3254/91 1991 m. lapkričio 4 d. draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus, kuriais suspaudžiamos gyvūnų galūnės, ir įvežti į Bendriją tam tikrų rūšių laukinių gyvūnų, kilusių šalyse, kur jie gaudomi minėtais spąstais arba kitais tarptautinių humaniško gyvūnų gaudymo reikalavimų neatitinkančiais būdais, kailius, odas ir iš jų pagamintas prekes	Reglamentas skatina humanišką žinduolių gaudymą, draudžia tam tikros rūšies spąstų naudojimą bei rūpinasi žinduolių rūšių išsaugojimu.
Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 348/81 1981 m. sausio 20 d. dėl banginių arba kitų banginių būrio gyvūnų produktų importo bendrųjų taisyklių	Reglamentu siekiama apsaugoti banginius nuo išnykimo.

Trumpas darbe aprašytų pagrindinių ES reglamentų ir direktyvų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas pateiktas 4 lentelėje.

2.3. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą reglamentuojantys nacionaliniai teisės aktai

Lietuvos nacionalinės teisės sistemoje galioja teisės aktų hierarchija – tai sistema, sudaryta iš pakopų, susijusių pavaldumo ryšiais. Ji parodo teisės akto vietą, reikšmę, viršenybę, priklausomai nuo jį priėmusios institucijos vaidmens, reikšmės, konstitucinių įgaliojimų ir kompetencijos. Lietuvos Respublikos teisės sistemoje yra nusistovėjusi tokia teisės aktų hierarchija:^{57 58}

- *Konstitucija* – aukščiausią teisinę galią turintis teisės aktas, nustatantis teisėkūros ir teisės taikymo pagrindus, visuomeninę tvarką, valstybės valdžios ir visuomenės santykius, politinės valdžios organizavimo principus. Nei įstatymai, nei kiti teisės aktai negali prieštarauti konstitucijai.
- *Konstituciniai įstatymai* – reglamentuoja ypatingos svarbos teisinius santykius, priimami specialia tvarka, yra sudėtinė Konstitucijos dalis.
- *Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys* – tai Lietuvos Respublikos vardu sudarytos tarptautinės sutartys, kurios neprieštarauja LR konstitucijai ir kurias ratifikavo parlamentas.
- *Kodifikuoti įstatymai (kodeksai)* – tai darnūs, „juridiškai vientisi, iš vidaus bendra koncepcija suderinti įstatymai, pasižymintys aukštu norminio apibendrinimo laipsniu ir skirti kuriai nors socialinių santykių sričiai kompleksiskai reguliuoti“⁵⁷ (pvz. Civilinis kodeksas, Civilinio proceso kodeksas, Baudžiamasis kodeksas, Darbo kodeksas, kt.).
- *Paprastieji įstatymai* – „priimami remiantis konstitucija, konstituciniais įstatymais, ratifikuotomis tarptautinėmis sutartimis“⁵⁸ ir atsižvelgiant į susiklosčiusių visuomeninių santykių reguliavimo poreikius.

⁵⁷ Teisminė Lietuvos tvarka [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-23]. <http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_lit_lt.htm>.

⁵⁸ Kvietkauskas, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: VER, 1985.

- *Pojstatyminiai teisės aktai.*

Pagrindinių įstatymų, įtvirtinančių saugomų augalų ir gyvūnų rūšių naudojimo ir apsaugos reikalavimus (išskyrus įstatymus, ratifikuojančius tarptautines sutartis) sąrašas pateiktas darbo 3 priede, o visi nacionaliniai teisės aktai, susiję su laukinių augalų ir gyvūnų apsauga pateikti 4 priede.

*Lietuvos Respublikos Konstitucijos 54 straipsnis*⁵⁹ numato, kad „valstybė rūpinasi natūralios gyvūnijos ir augalijos apsauga, jų saikingu naudojimu, atkūrimu ir gausinimu“. Įstatymu draudžiama daryti bet kokį poveikį aplinkai, kuris būtų žalingas augalų arba gyvūnų rūšims.

*Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas*⁶⁰, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. VIII-499, reglamentuoja saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų bei jų buveinių, radaviečių ir augaviečių apsaugą, pagrindinius šių rūšių ir bendrijų išsaugojimo bei gausinimo reikalavimus. Saugomų rūšių ir bendrijų apsauga organizuojama laikantis trijų principų: absoliučios apsaugos, reprezentatyvios apsaugos ir teritorinės apsaugos. Numatoma rengti apsaugos projektus ypač saugomoms rūšims (3 straipsnis, 2 dalis). 4 įstatymo straipsnis numato priemones, užtikrinančias saugomų rūšių ir bendrijų apsaugą: buveinių apsaugą, naudojimo ir prekybos kontrolę, veisimą, visuomenės informavimą, mokslinius tyrimus bei tarptautinių sutarčių sudarymą ir įgyvendinimą. II skyrius reglamentuoja saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos statusą, o III skyrius reglamentuoja apsaugą bei kontrolę.

*Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas*⁶¹. Šis įstatymas „nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistemą, saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, taip pat reglamentuoja veiklą jose.“⁶¹ Įstatyme apibrėžti saugomų teritorijų tipai bei jų naudojimo taisyklės. Vienas iš saugomų teritorijų kūrimo tikslų – saugomų augalų ir gyvūnų rūšių buveinių apsauga bei rūšių išsaugojimas.

*Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymas*⁶². Šis įstatymas nustato fizinių ir juridinių asmenų, Lietuvos Respublikoje įsteigtų užsienio įmonių ir kitų organizacijų ar jų filialų veiklą, susijusią su augalų apsaugos produktų registracija, įvežimu, sandėliavimu, prekyba, naudojimu ir kontrole. 6 ir 9 straipsniai numato, kad Lietuvos Respublikoje gali būti registruojami ir naudojami tik tokie augalų apsaugos produktai, kurie nedaro poveikio saugomoms ir naudingoms augalų ir gyvūnų rūšims.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija 54 straipsnis. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr.108-2727; 2001, Nr.110-3987; 2009, Nr. 159-7200.

⁶¹ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 63-1188, 1995, Nr. 60-1502, 2000, Nr. 58-1703, 2001, Nr. 108-3902; 2010, Nr. 81-4229.

⁶² Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr.13-620.

*Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas*⁶³. Šio įstatymo paskirtis – „nustatyti visuomeninius santykius, susijusius su Lietuvos Respublikos teritorijoje esančios medžiojamosios gyvūnijos apsauga ir jos racionalių naudojimu.“⁶² Įstatymu numatomos medžioklės taisyklės, medžiojimo būdai, terminai, teritorijos, medžiojamų/draudžiamų medžioti gyvūnų rūšys ir kiekiai. Šiuo įstatymu taip pat kovojama su invazinėmis gyvūnų rūšimis.

*Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas*⁶⁴. Šis įstatymas reglamentuoja visuomeninius santykius, susijusius su tokiomis sritimis, kaip žvejyba, akvakultūra, žuvų perdirbimu ir tiekimu į rinką. Įstatymas užtikrina tausią žvejybą valstybės teritoriniuose vandenyse, žuvų populiacijų ir rūšių išsaugojimą ir atkūrimą, „žvejybos kontrolę, atsižvelgiant į ekologines sąlygas, žuvininkystės ekonomiką, žvejų, žuvų augintojų, perdirbėjų bei vartotojų interesus.“⁶⁴ Šis įstatymas galioja valstybiniuose teritoriniuose vandenyse, Tarptautinės jūrų teisės konvencijos numatomoje 200 jūrmylių zonoje bei Lietuvos Respublikos žvejybos laivuose (nesvarbu kieno teritoriniuose vandenyse jie yra).

*Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymas*⁶⁵. Šis įstatymas reglamentuoja visuomeninius santykius, atsirandančius organizuojant mėgėjišką žūklę bei jos metu, nustatant vandens telkinių naudojimas mėgėjiškai žūklei taisyklės. Įstatymas numato mėgėjiškos žvejybos būdus, terminus, teritorijas, leidžiamas žvejoti žuvų rūšis ir kiekius bei kt. su mėgėjiška žvejyba susijusias taisyklės.

*Lietuvos Respublikos augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymas*⁶⁶. Šis įstatymas reglamentuoja augalų nacionalinių genetinių išteklių kaupimą, saugojimą ir naudojimą. Juo siekiama – tausojančio augalų nacionalinių genetinių išteklių naudojimo, apsaugos nuo nykimo ar visiško sunaikinimo, biologinės įvairovės išsaugojimo.

*Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas*⁶⁷. Šio įstatymo paskirtis – „nustatyti Lietuvos Respublikos teritorijoje ne miškų ūkio paskirties žemėje esančių želdynų ir želdinių apsaugos, tvarkymo, želdynų kūrimo ir želdinių veisimo teisinio reguliavimo pagrindus, siekiant užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio stabilumą, gyventojų teisę į jų gyvenimo kokybę gerinančias aplinkos sąlygas.“⁶⁷ Tačiau įstatymas nėra pritaikomas žolinei augalijai, kuri neauga želdynų teritorijose. Kadangi įstatymas apima ir mokslinės paskirties želdynus, jis yra susijęs su saugomų ir retų augalų apsauga bei veisimu.

⁶³ Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 65- 2634.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.73- 2527.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 118-4395; 2010, Nr. 9-2389.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 90-3144.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 80-3215.

5 lentelė. Pagrindinių nacionalinių teisės aktų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas

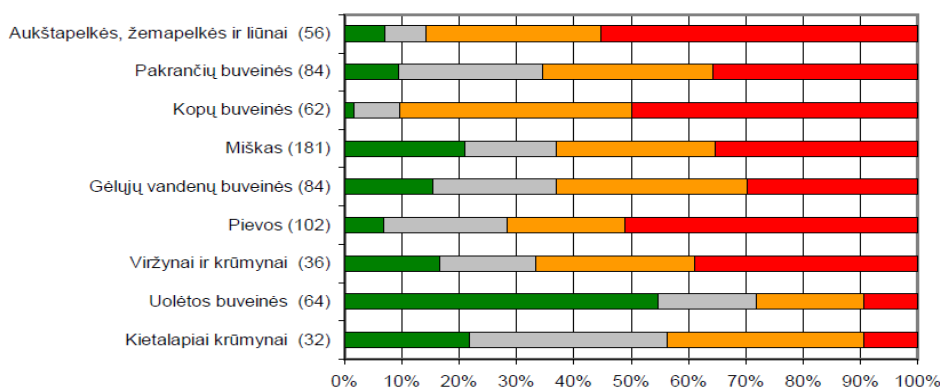
Teisės aktas	Paskirtis
Lietuvos Respublikos Konstitucijos 54 straipsnis	Numato, kad Valstybė rūpinasi natūralios gyvūnijos ir augalijos apsauga, jų saikingu naudojimu, atkūrimu ir gausinimu.
Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas	Reglamentuoja saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų bei jų buveinių, radaviečių ir augaviečių apsaugą, pagrindinius šių rūšių ir bendrijų išsaugojimo bei gausinimo reikalavimus.
Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas	Vienas iš saugomų teritorijų steigimo tikslų – saugomų augalų ir gyvūnų rūšių buveinių apsauga bei rūšių išsaugojimas.
Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymas	Šis įstatymas nustato fizinių ir juridinių asmenų, Lietuvos Respublikoje įsteigtų užsienio įmonių ir kitų organizacijų ar jų filialų veiklą, susijusią su augalų apsaugos ir jų produktų registracija, įvežimu, sandėliavimu, prekyba, naudojimu ir kontrole.
Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas	Įstatymu numatomos medžioklės taisyklės, medžiojimo būdai, terminai, teritorijos, medžiojamų/draudžiamų medžioti gyvūnų rūšys ir kiekiai. Tokiu būdu apsaugomos kai kurios laukinių gyvūnų rūšys, reguliuojami jų populiacijų dydžiai.
Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas	Įstatymas užtikrina tausią žvejybą valstybės teritoriniuose vandenyse, žuvų populiacijų ir rūšių išsaugojimą ir atkūrimą, „žvejybos kontrolę, atsižvelgiant į ekologines sąlygas, žuvininkystės ekonomiką, žvejų, žuvų augintojų, perdirbėjų bei vartotojų interesus.“
Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymas	Įstatymas numato mėgėjiškos žvejybos būdus, terminus, teritorijas, leidžiamas žvejoti žuvų rūšis ir kiekius bei kt. su mėgėjiška žvejyba susijusias taisykles. Tokiu būdu apsaugomos tam tikros žuvų rūšys, reguliuojami žuvų populiacijų dydžiai.
Lietuvos Respublikos augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymas	Jo tikslas – „užtikrinti tausojantį augalų nacionalinių genetinių išteklių naudojimą, apsaugoti juos nuo niokojimo, nykimo ar visiško sunaikinimo, išsaugoti biologinę įvairovę“.
Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas	Kadangi įstatymas apima ir mokslinės paskirties želdynus, jis yra susijęs su nykstančių ir retų augalų apsauga bei veisimu.

Trumpas nacionalinių teisės aktų, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, palyginimas pateiktas 5 lentelėje. Pirmoje lentelės skiltyje nurodomas nacionalinis teisės aktas, o antroje – pateikiamas trumpas esminis akto apibūdinimas.

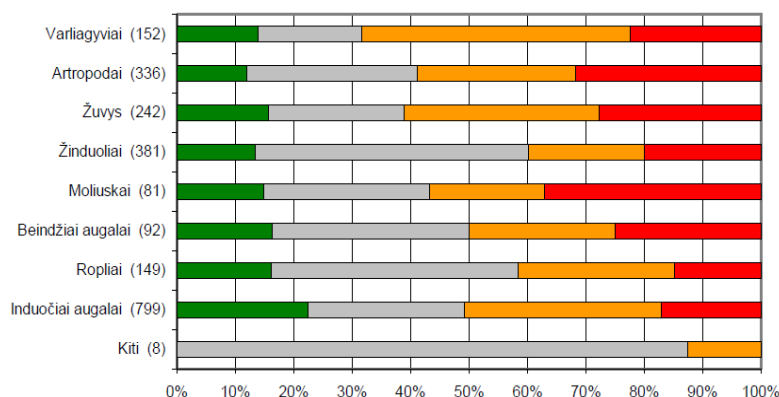
3. SAUGOMŲ AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠIŲ APSAUGĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMAS

3.1. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga ES

ES rūšių nykimo tempai kelia nerimą: 25 proc. Europoje gyvenančių gyvūnų rūšių gresia išnykimas. Dar didesnė yra populiacijų mažėjimo sparta. 2009 m. duomenimis, kuomet buvo tiriamos ES teisės aktais saugomos buveinės ir rūšys, 65 proc. saugomų buveinių ir 52 proc. saugomų rūšių apsaugos būklė buvo nepalanki.⁶⁸ Padėtis pasirodė dar blogesnė įvertinus žemės ūkio, pievų ir pakrančių teritorijose aptinkamas retas ir nykstančias rūšis.

a)

b)

3 pav. Remiantis ES buveinių direktyva: a) buveinių apsaugos būklė, b) saugomų rūšių apsaugos būklė (žalia – gera, oranžinė – netinkama, raudona – bloga, pilka – nežinoma).⁶⁸

⁶⁸ ES biologinės įvairovės veiksmų planas 2010 m. Vertinimas. *Liuksemburgas: ES leidinių biuras*. 2010

ES jau seniai rūpinasi saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga. Strateginiai biologinės įvairovės išsaugojimo planai (žr. 5 priedą), kurie apima ir retų bei saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą, pradėti įgyvendinti dar 1998 m., o iki 2010 m. ES valstybės buvo įsipareigojusios sustabdyti biologinės įvairovės nykimą savo teritorijose.⁶⁹ Šiuo tikslu sudarinėjami biologinės įvairovės apsaugos veiksmų planai, kurių tikslas apsaugoti rūšis nuo nykimo.

Paukščių ir Buveinių direktyvos yra pagrindinės priemonės, kurios suteikia galimybę apsaugoti nykstančias faunos ir floros rūšis bei jų buveines ES teritorijoje. Įgyvendinant šias direktyvas sukurtas ir toliau plėtojamas saugomų teritorijų tinklas „Natura 2000“, kuris apima tam tikrų retų ir nykstančių (prioritetinių) rūšių paplitimo teritorijas bei buveines. Teisės aktai numato, kad valstybės narės privalo užtikrinti žalingos veiklos vengimą „Natura 2000“ tinklo teritorijose ir tokiu būdu pagerinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių bei jų natūralių buveinių apsaugos būklę. „Natura 2000“ yra didžiausias koordinuojamas saugomų teritorijų tinklas pasaulyje, kuris apima daugiau nei 26000 žemės ir jūros teritorijų visoje ES. 2010 m. tik 10 proc. visų saugomų faunos ir floros rūšių apsaugos būklė buvo gera⁷⁰. Siekiant pagerinti kitų nykstančių rūšių apsaugos būklę kuriami saugomų teritorijų tvarkymo planai.

Daug metų trukęs nekontroliuojamas ir besaikis žuvų išteklių naudojimas padarė didelę žalą žuvų populiacijų dydžiams, o kai kurias žuvų rūšis privedė prie išnykimo ribos. ES bendrosios žuvininkystės priemonės ragina tvariau naudoti jūrų išteklius, rūpinasi likusių išteklių valdymu ir atkūrimu. ES ėmėsi priemonių, kurių tikslas sumažinti netikslinių jūros rūšių sugavimą žvejybos metu (pvz. ruonių ir delfinų) bei apsaugoti pažeidžiamas prioritetinių rūšių buveines. Siekdamas padėti įgyvendinti šį procesą ir skatinti tvaresnę išteklių ir ES žvejybos pajėgumų pusiausvyrą, geriau saugoti jūrų aplinką, nykstančias jos buveines ir rūšis⁷¹, dauguma valstybių narių naudojo lėšas iš reformuoto Europos žuvininkystės fondo (2007–2013 m.).

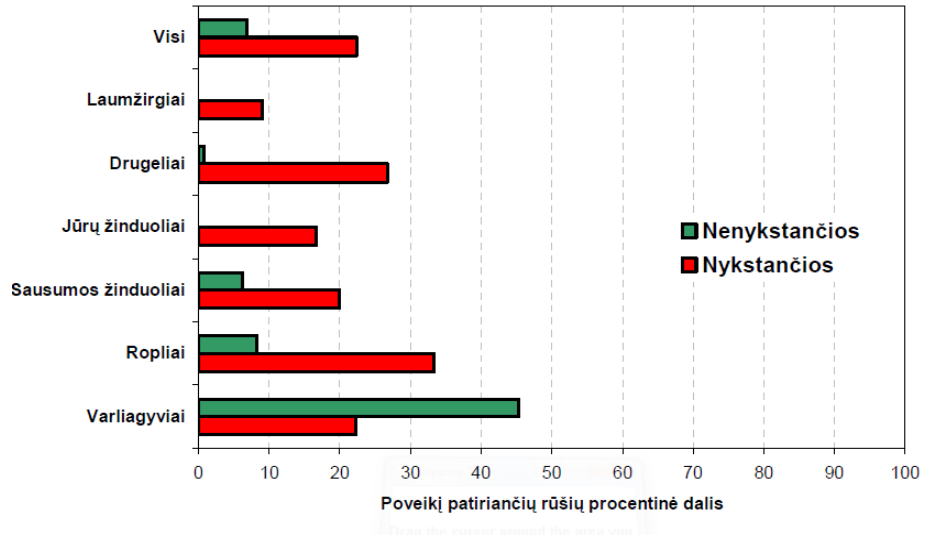
Invazinės rūšys yra tam tikrai teritorijai nebūdingos rūšys, kurios kelia grėsmę vietinių rūšių išlikimui. Tai gali būti gyvūnai, augalai, grybai arba mikroorganizmai. Šios rūšys laikomos antra pagal svarbą biologinės įvairovės nykimo pasaulyje priežastimi po buveinių nykimo ir naikinimo. Į ES teritoriją šios rūšys patenka kaip ornamentiniai augalai, naminiai gyvūnai, egzotiški paukščiai, medžiojami gyvūnai, meškeriojama žuvis ar akvakultūra. Tačiau dalis šių rūšių prisitaikė gyventi natūralioje aplinkoje ir tapo invazinėmis rūšimis, keliančiomis grėsmę vietinėms augalų ar gyvūnų

⁶⁹ Europos Komisijos 2010 m. kovo 3d. komunikatas KOM(2010) 2020 „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ [2010].

⁷⁰ Europos Komisijos 2011 sausio 26 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų Komitetui ir Regionų Komitetui KOM(2011) 21 „Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Tausiai išteklius naudojanti Europa““ [2011].

⁷¹ Komisijos 2011 gegužės 3d. komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui KOM(2011) 244. „Biologinė įvairovė – mūsų gyvybės draudimas ir gamtinis turtas. ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m.“ [2011]

rūšims. „Šiuo metu ES priskaičiuojama 1000-1500 galimai pavojingų invazinių rūšių, kurios nukonkuruoja vietines rūšis bei jų buveines.“⁷² 2008 m. ES buvo paskelbtas komunikatas „ES invazinių rūšių strategijos kūrimas“, kurio tikslas kovoti su invazinėmis rūšimis. Jame ypač pabrėžiama šių rūšių tyrimų bei stebėjimo svarba, kontrolė ir ankstyvo perspėjimo sistemos sukūrimas, kad kaimyninės šalys galėtų sklandžiai keistis informacija apie invazinių rūšių atsiradimą ir bendradarbiauti taikant kontrolės priemones tarpvalstybiniu mastu.

4 pav. Nykstančių ir nenykstančių rūšių, kurioms invazinės svetimos rūšys daro neigiamą poveikį, procentinė dalis pagal rūšių grupę.⁷³

Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija (CITES) siekiama užtikrinti, kad tarptautinė prekyba maždaug 35 000 saugomų gyvūnų ir augalų rūšių nekeltų grėsmės jų išlikimui.⁷⁴ 2013 m. kovo mėn. CITES šalys susitarė dėl konkrečių veiksmų visumos prieš brakonieriavimą ir neteisėtą prekybą daugeliu nykstančių rūšių (pvz., dramblių, raganosių, tigrų, atogrąžų medienos). ES yra viena pagrindinių konvencijos rėmėjų: direktyvoje 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę visos valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais būtų laikoma nusikalstama veika pagal nacionalinę teisę ir kad valstybės narės numatytų veiksmingas baudžiamąsias priemones. Tačiau pradinis jos perkėlimo į nacionalinę teisę vertinimas rodo, kad kai kuriose valstybėse narėse dar liko šalintinių trūkumų.

Siekiant pagerinti biologinės įvairovės, o kartu saugomų augalų ir gyvūnų rūšių, apsaugos būklę, komisija parengė komunikatą „Biologinė įvairovė – mūsų gyvybės draudimas ir gamtinis turtas.

⁷² Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 2014 m. sausio 22 d. komunikatas KOM(2013) 620 „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo“ [2014].

⁷³ ES biologinės įvairovės veiksmų planas 2010 m. Vertinimas. *Liuksemburgas: ES leidinių biuras*. 2010

⁷⁴ Komisijos 2014 m. birželio 5 d. komunikatas Tarybai ir Europos parlamentui KOM(2014) 64 dėl ES reagavimo į neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais [2014].

ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m.“. Komunikate aptariama strategija⁷⁵ – „tai aiški veiksmų programa, kuri turi padėti ES narėms pasiekti komunikate iškeliamus uždavinius iki 2020 m.“

Finansavimą biologinės įvairovės (žr. 6 priedą), o kartu saugomų augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimui, teikia keletas ES instrumentų, kurie taip pat taikomi pagrindinei ES biologinės įvairovės išsaugojimo priemonei – „Natura 2000“ tinklui. Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) paskirtis – skatinti ES regionų ekonominę ir socialinę sanglaudą. ERPF dotacijos daugiausia įgyvendinamos per veiksmų programas, apimančias daug projektų. ERPF dažniausiai siūlo finansavimo galimybes strategijos 1 tikslui (visiškai įgyvendinti gamtos teisės aktus (Paukščių ir Buveinių direktyvas)), ir 2 tikslui (išsaugoti ir atkurti ekosistemas ir jų funkcijas). Prie šių tikslų taip pat gali prisidėti beveik visi kiti ES fondai⁷⁶.

3.2. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga Lietuvoje

Kaip ir ES, Lietuvoje taip pat sudarinėjami biologinės įvairovės išsaugojimo planai, sudaromos strategijos.

Lietuvoje aptinkama apie 20,5 tūkst. gyvūnų, 1,8 tūkst. augalų ir 6,1 tūkst. grybų rūšių, iš kurių 767 rūšys įrašytos į Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 504 „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašo patvirtinimo“, 53 augalų bendrijos įrašytos į Augalų bendrijų raudonosios knygos sąrašą, patvirtintą aplinkos ministro 1998 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. 237 „Dėl augalų bendrijų raudonosios knygos sąrašo patvirtinimo“.⁷⁷ Pasak Aplinkos ministerijos duomenų, Lietuvoje ir jos teritorinėje jūroje aptinkami 54 EB saugomų natūralių buveinių tipai ir 101 EB svarbos augalų ir gyvūnų rūšis.

Vertinant saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę Lietuvoje buvo remtasi biologinės įvairovės išsaugojimo planais bei apklaustų ekspertų nuomone. Buvo apklausti 5 ekspertai, kurie pageidavo likti anonimiški (ekspertams užduoti klausimai pateikti 7 priede). Siekiant užtikrinti ekspertų anonimiškumą, jų asmeniniai duomenys šiame darbe nepateikiami. Ekspertai buvo atrinkti pagal savo pareigas, kurias jie užima aplinkos ministerijai pavaldžiose institucijose, atsakingose už retų ir nykstančių augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą.

⁷⁵ Komisijos 2011 gegužės 3d. komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui KOM(2011) 244. „Biologinė įvairovė – mūsų gyvybės draudimas ir gamtinis turtas. ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m.“. [2011]

⁷⁶ Ar įgyvendinant ES biologinės įvairovės strategiją iki 2020 m. ERPF veiksmingai finansuoja projektus, tiesiogiai skatinančius bioįvairovę? Specialioji ataskaita. *Liuksemburgas: ES leidinių biuras*. 2014.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos ministro įsakymas dėl kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų plano. *TAR*. 2015-01-15, Nr. 657.

Siekiant tinkamos biologinės įvairovės apsaugos, įskaitant saugomų rūšių apsaugą, svarbu tobulinti šios srities teisės aktus. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą reglamentuoja anksčiau aptarti LR įstatymai. Daugelio apklaustų ekspertų nuomone, šių įstatymų nuostatas būtina peržiūrėti įvertinant naujus augalijos ir gyvūnijos apsaugos, atkūrimo, naudojimo poreikius, prisiimtus ES ir kitus tarptautinius įsipareigojimus. Ekspertai pažymėjo, kad neproporcingai didelis dėmesys skiriamas ūkinę reikšmę turinčių gyvūnų apsaugai (medžiojamųjų žvėrių, žuvų), o pažeidimai, susiję su retųjų rūšių (ypač augalų) dažniausiai nėra valstybinės aplinkos apsaugos kontrolę atliekančių pareigūnų dėmesio objektas. Labai trūksta pareigūnų kompetencijos. Ūkiniuose miškuose visiškai neregamentuota retųjų ir nykstančių augalų rūšių apsauga. Beveik neveikia saugomų gyvūnų augalų grybų rūšių ir bendrijų įstatymas. Vienas iš apklausoje dalyvavusių ekspertų rekomendavo keisti Aplinkos ministerijos kontrolės politiką ir pabrėžė, kad nustatyta pernelyg liberali tvarka ir dėl miškų naudojimo II-os grupės miškuose, kuri nepalanki saugomiems objektams.

Atsižvelgiant į tai, kad saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos priemonės turi apimti ir kitas ūkio sritis, šiais teisės aktais vadovaujasi ne tik gamtosaugos specialistai. Vienas iš ekspertų pasiūlė apjungti visus Lietuvos prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus į vieną įstatymą. Lietuvos įstatymų turinys nepilnai atitinka Lietuvoje galiojančių tarptautinių teisės aktų turinį, todėl nacionalinius įstatymus reikia tobulinti. Nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių saugomų rūšių apsaugą, ir priemonių (veisimas, reintrodukcija, saugomų teritorijų steigimas, buveinių tvarkymas ir pan.) nepakanka rūšių apsaugai. „Lietuvoje yra apie 20 saugomų rūšių, kurių išsaugojimui būtina skubiai imtis specialiųjų priemonių.“⁷⁸ Ekspertai pabrėžė, kad trūksta saugomų rūšių apsaugos planų ir kitų dokumentų konkrečioms saugomų rūšių apsaugos priemonėms įgyvendinti. Be to, Lietuvoje priimant sprendimus dėl ūkinės veiklos dažnai neatsižvelgiama arba žiūrima paviršutiniškai į saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą.

Išlieka didelis nykstančių ir retų augalų ir gyvūnų rūšių buveinių nykimo pavojus, o pačių buveinių būklė blogėja. Buveinių nykimui ypač didelę įtaką daro miškininkystė, žemdirbystė, melioracija, turizmas ir kt. veiksniai. Pasak ekspertų, nepakanka saugomas augalų ir gyvūnų rūšis saugoti tik nuo tiesioginės jų naikinimo veiklos, tokios kaip medžioklė, žvejyba, skynimas ir pan., nes rūšys nyksta ne tik dėl fizinio poveikio, bet ir dėl buveinių praradimo ar buveinių natūralių sąlygų pasikeitimo, pvz. pakitus klimatui išsausėja pelkės.

Apklausoje dalyvavę ekspertai pažymėjo, kad, siekiant apsaugoti retas ir nykstančias rūšis, labai svarbus yra visuomenės informavimo klausimas, pasigendamas visuomenės dėmesys ir sąmoningumas. Ir nors yra nemažai aplinkosaugos informacijos viešinimo priemonių, retas faunos ir

⁷⁸ Lietuvos Respublikos ministro įsakymas dėl kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų plano. TAR. 2015-01-15, Nr. 657.

floros rūšis saugančios institucijos turėtų daugiau rūpintis šio klausimo informacijos sklaida visuomenei.

Klimato kaita – yra vienas veiksnių, darančių įtaką saugomų faunos ir floros rūšių sparčiam nykimui. Tačiau klimato kaitos poveikį nustatyti sudėtinga, nes Lietuvoje nepakanka mokslinių šios srities tyrimų. Viena iš priežasčių – tyrimai turi būti ilgalaikiai (trunkantys ilgiau nei keletą metų), kad remiantis daugiamečiais duomenimis ir stebėjimais būtų galima nustatyti klimato kaitos poveikį biologinei įvairovei ir ekosistemoms. Pastaruoju metu pastebimi atskirų gyvūnų rūšių populiacijų gausos ir migracijos pokyčiai, augalų žydėjimo ir gausos pokyčiai yra akivaizdus klimato kaitos padarinys. „Dėl šios priežasties biologinės įvairovės, augalijos ir gyvūnijos tyrimai ir apsauga, saugomų teritorijų išskyrimas ir ypač jų tvarkymas Lietuvoje atliekamas iš dalies įvertinant gamtinius procesus ir klimato kaitos sąsajas.“⁷⁹

„Esama gyvosios gamtos monitoringo sistema veikia pagal patvirtintas programas ir metodikas, tačiau nestabili ilgalaikiu požiūriu ir labai priklauso nuo finansavimo.“⁸⁰ Didžiąją Valstybinės aplinkos monitoringo 2011–2017 m. programos priemonių, skirtų saugomų augalų ir gyvūnų rūšių būklės vertinimui, dalį sudaro stebėjimai, skirti įvykdyti tarptautinių teisės aktų reglamentuojamus Lietuvos Respublikos įsipareigojimus ES (vertinamos tik Europos Bendrijai svarbios rūšys, jų buveinės ir paukščių migracijos susitelkimo vietos). Formuojant retų ir nykstančių rūšių išsaugojimo strategiją ir priimant nacionalinius teisės aktus, kalbinti ekspertai pasigenda susistemintų mokslinių tyrimų (ypač ilgalaikių) ir duomenų. Siekiant įgyvendinti ES reikalavimus, tarptautinius įsipareigojimus ir patenkinti visuomenės poreikius ir lūkesčius, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas saugomų rūšių, įskaitant saugomas nacionaliniu lygiu, jų natūralių buveinių, invazinių rūšių tyrimams, taip pat tyrimams, susijusiems su rūšių, buveinių ir ekosistemų prisitaikymu prie klimato atšilimo.

Invazinės rūšys sukelia ekologinių problemų, kurios yra vienos iš grėsmingiausių visai biologinei įvairovei, o ypač saugomoms ir retoms augalų ir gyvūnų rūšims. Naujai patekusios, sąmoningai ar nesąmoningai žmogaus atkeltos rūšys dažniausiai gali greitai daugintis, prisitaikyti prie vietinių gamtinių sąlygų ir taip keisti nusistovėjusius ekologinius ryšius ekosistemose.⁸¹ Jos ypač pavojingos mažoms, biologine įvairove nepasižyminčioms ekosistemoms, nes gali sunaikinti ar

⁷⁹ *Gamtos vaidmuo keičiantis klimatui. 2009 m. rugpjūčio mėn.* [interaktyvus]. Briuselis, 2009 [žiūrėta 2015-04-12]. <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/Nature%20and%20Climate%20Change/Nature%20and%20Climate%20Change_LT.pdf>.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos ministro įsakymas dėl kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų plano. TAR. 2015-01-15, Nr. 657.

⁸¹ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 2014 m. sausio 22 d. komunikatas KOM(2013) 620 „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo“ [2014].

išstumti iš įprastų buveinių vietines rūšis, daryti žalą žemės, miškų, žuvininkystės ūkiui, kenkti vandens telkiniams, keisti kraštovaizdį ar kelti pavojų žmonių sveikatai.⁸²

„Šiuo metu Lietuvoje nėra tikslių duomenų apie invazinių rūšių skaičių, išplitimą, gausumą, plitimo greitį ir kelius, jų patekimo į Lietuvos Respublikos teritoriją būdus.“⁸³ Moksliniai tyrimai Lietuvoje invazinių rūšių klausimais labai išsklaidyti, tik fundamentalūs ir retai pritaikomi praktikoje. Trūksta mokslininkų ir mokslinių žinių vertinant invazinių rūšių poveikį biologinei įvairovei, ekosistemoms, ekonomikai, žmonių sveikatai. Yra mažiausiai 8 invazinės rūšys, kurių gausai reguliuoti reikia imtis specialiųjų priemonių. Norint imtis tokių veiksmų, pirmiausia reikia parengti reikiamą dokumentaciją, t. y. invazinių rūšių reguliavimo (patekimo, plitimo, patekimo prevencijos, gausos reguliavimo ir naikinimo) veiksmų planus⁸⁴.

Žuvų rūšių apsaugos būklė palaipsniui gerėja, tačiau dar nėra patenkinama. „Pastaraisiais metais lašišų išteklių padidėjo 10 kartų, tačiau kaip ir šlakų išteklių dar nesiekia 50 proc. potencialaus upių produktyvumo.“⁸⁵ Lietuvoje sparčiai nyksta unguviai, ežeruose mažėja plėšriųjų žuvų, daugėja karpinių ir kitų rūšių žuvų. Siekiant pagerinti žuvų bendrijų būklę vykdomos Lietuvos Respublikos vidaus vandenų žuvinimo programos, stengiamasi pagerinti žuvų migracijos sąlygas. Numatoma, kad 2015–2020 m. laikotarpiu šie darbai turi būti tęsiami papildomai stiprinant gyvūnijos naudojimo kontrolę, tobulinant žvejybos būdus ir įrankius, atsisakant žalingų žvejybos būdų, užtikrinant racionalų žuvų išteklių įveisimą vidaus vandens telkiniuose, veiksmingai reguliuojant didžiųjų kormoranų populiacijos gausą ir jų gyvenamąsias vietas⁸⁶. Šių uždavinių įgyvendinimas laiku būtinas siekiant užtikrinti vidaus vandens telkinių retų ir nykstančių žuvų rūšių išsaugojimą.

2007-2013 m. programoje numatytoms veiklos rūšims įgyvendinti buvo naudojama 15 proc. valstybės biudžeto ir 85 proc. ES struktūrinių fondų lėšų. Visoms biologinės įvairovės išsaugojimui numatytoms veiklos rūšims (projektams) įgyvendinti 2007–2013 metais reikėjo apie 18,83 mln. Eur. Siekiant efektyviai tvarkyti, prižiūrėti ir planuoti „Natura 2000“ teritorijas buvo apskaičiuota, kad reikia dar 58,2 mln. Eur.⁸⁷ Nors vykdomi įvairūs projektai, ekspertai pažymi, kad finansavimas nėra pakankamas, ypač būklės palaikymo darbams po projektų įgyvendinimo ES lėšomis. Per mažas Lietuvos indėlis ilgalaikės tinkamos būklės palaikymo darbams. Svarbu užtikrinti finansavimą darbų tęstinumui, nes kitaip kai kurie įgyvendinti projektai duos tik trumpalaikius rezultatus. Iš dalies lėšų

⁸² Komisijos 2011 gegužės 3d. komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui KOM(2011) 244. „Biologinė įvairovė – mūsų gyvybės draudimas ir gamtinis turtas. ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m.“ [2011]

⁸³ Aplinkos ministerija [interaktyvus]. Vilnius. [žiūrėta 2015-03-05]. <<http://www.am.lt/VI/index.php>>.

⁸⁴ Europos Komisijos 2010 m. kovo 3d. komunikatas KOM(2010) 2020 „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ [2010].

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 2 d. nutarimas Dėl Valstybinės aplinkos monitoringo 2011–2017 metų programos patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2011-03-22. Nr. 34-1603.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos ministro įsakymas dėl kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų plano. *TAR*. 2015-01-15, Nr. 657.

⁸⁷ Aplinkos ministerija [interaktyvus]. Vilnius. [žiūrėta 2015-03-05]. <<http://www.am.lt/VI/index.php>>.

trūksta dėl netinkamai pasirinktų finansavimo prioritetų. Apklaustų ekspertų nuomone, prie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių finansavimo, kai kuriais atvejais, galėtų prisidėti ir privatus asmenys bei verslas. Aplinkos ministerijos⁸⁷ duomenimis, su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga susiję projektai:

- *Projektas Nr. VP3-1.4-AM-02-V-01-003 „Retų rūšių apsaugos bei invazinių rūšių gausumo reguliavimo veiksmų planų parengimas“ (2009-2012 m).* Projekto tikslas – pagerinti biologinės įvairovės apsaugos būklę. Šiuo projektu, Aplinkos ministerija siekė pagerinti 23-ų saugomų Lietuvoje ir Europinės svarbos rūšių bei pagal tarptautines konvencijas saugomų rūšių būklę ir parengti 148 veiksmų planus šioms rūšims: lūšiai, kūdriniam pelėausiui, Natuzijaus šikšniukui, vandeniniam pelėausiui, paprastajai jūros kiaulei, juodajam gandrui, kurtiniui, stulgiui, meldinei nendrinukei, mažajai žuvėdrai, jūriniam ereliui, žuvininkui, tikučiui, dirviniam sėjikui, vijūnui, kraujalakiniiui melsviui, pleištiniam žirgeliui, purpuriniam plokščiavabaliui, vėjalandei šilagėlei, plačialapei klumpaitei, pelkinei uolaskėlei, pūslėtajai aldrūnei. Projekto metu buvo parengtos lūšiai ir didžiajam apuokui skirtos mokslinės veisimo programos. Buvo parengti 7-ių invazinių rūšių 130 populiacijų gausumo reguliavimo planų, siekiant sumažinti jų paplitimą biologine įvairove turtingose teritorijose.
- *Projektas Nr. VP3-1.4-AM-02-V-01-013 „Retų rūšių apsaugos ir invazinių rūšių gausos reguliavimo priemonių įgyvendinimas“ (2012-2015 m).* Projekto tikslas – prisidėti prie biologinės įvairovės būklės pagerinimo. Projekto įgyvendinimo metu buvo parengti 153 apsaugos veiksmų planai 25-ioms saugomoms rūšims ir 130 gausumo reguliavimo planai 7-ioms invazinėms rūšims. Siekiant planuose numatytų tikslų, projekto vykdymo metu numatoma įgyvendinti įvairias apsaugos priemones 3 vabzdžių, 2 žuvų, 3 žinduolių, 10 paukščių, 5 augalų saugomoms ar retoms rūšims ir gausos reguliavimo priemonės 1 vėžiagyvių, 1 žuvų, 2 žinduolių ir 3 augalų invazinėms rūšims. Buveinių tvarkymas prisideda prie saugomų ir retų rūšių būklės pagerinimo ir pristabdo invazinių rūšių plitimą mūsų šalyje. Įgyvendinant programoje numatytus uždavinius projekto vykdymo metu taip pat numatoma parengti 2 apsaugos planus griežtai saugomoms rūšims – skersnukiui ir liekninei viksvai.
- *Projektas Nr. VP3-1.4-AM-02-V-01-006 „Lūšių ir didžiųjų apuokų veisimas nelaisvėje“ (2011-2013 m.).* Projekto tikslas – sustiprinti ir pagausinti lūšių ir didžiųjų apuokų populiacijas gamtoje. Šio projekto metu buvo parengtos "Lūšių ir didžiųjų apuokų veisimo nelaisvėje programos", kurių tęstinumą užtikrina nuoseklus šių programų įgyvendinimas. Projekto „Lūšių ir didžiųjų apuokų veisimas nelaisvėje“ metu planuojama sustiprinti ir pagausinti šių rūšių populiaciją į laisvę išleidžiant išveistų bei natūralioms sąlygoms adaptuotų 14 lūšių (*Lynxlynx*) ir 20 didžiųjų apuokų (*Bubobubo*) individų. Lietuvos Respublikos saugomų, gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašė lūšis priskirta I (E) kategorijai taip pat įrašyta į Buveinių

direktyvos II ir IV priedus. Manoma, jog Lietuvos populiaciją sudaro nuo 30 iki 40 individų. Didysis apuokas Lietuvos Respublikos saugomų, gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąraše priskirtas I (E) kategorijai, įrašytas į Paukščių direktyvos I priedą, saugomas Berno konvencijos. Šalies populiacija vertinama 10 – 20 porų. Projekte numatytų veiklų tiesioginiai vykdytojai – VšĮ „Gamtos paveldo fondas“, veikiantis jungtinės veiklos sutarties pagrindu su gamtininkų centru „Mini Zoo“, Lietuvos zoologijos sodu, VĮ Telšių miškų urėdija, Petru Adeikiu, labdaros fondu „Fauna ir flora“. Po projekto „Lūšių ir didžiųjų apuokų veisimas nelaisvėje“ 2010 – 2013 m. įgyvendinimo yra numatoma susitarimo būdu tęsti veiklą, remiant veislynus iš valstybės biudžeto. Planuojama, kad 2014 m. - 2018 m. į laisvę bus paleidžiama 5 lūšių ir 5 didžiųjų apuokų adaptuoti individai.

- *Projektas Nr. EEE-LT03-AM-01-K-01-002 „Duomenys apie saugomas rūšis – jų apsaugai“ (2015 sausio mėn. - 2015 gruodžio mėn.).* Projekto tikslas – papildyti Saugomų rūšių informacinę sistemą istoriniais ir tyrėjų turimais išsklaidytais duomenimis apie saugomų rūšių radavietes tuo gerinant biologinės įvairovės ir jos vertybių apsaugą Lietuvoje. Projekto uždaviniai nusako gamtos tyrėjų sutelkimą, jų turimos informacijos suvedimą į SRIS bei suvedamų duomenų, apie saugomas rūšis ir jų radavietes, kokybės užtikrinimą.

„Visuomenės informavimas ir aplinkosauginis švietimas yra viena iš pagrindinių priemonių siekiant įgyvendinti aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus, numatytus Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje.“⁸⁸ Šiame darbe buvo atliktas tyrimas, kurio metu siekta išsiaiškinti visuomenės informavimo lygį, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimais. Tyrimo metu buvo vykdoma apklausa „Visuomenės nuomonė apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą Lietuvoje“. Apklausoje dalyvavo 112 respondentų, kurie atsakė į 16 klausimų. Tyrimo apklausos anketa pateikta 8 priede. Anketą sudarė dvi dalys: pirmi 4 klausimai – respondentų demografiniai duomenys (lytis, amžius, išsilavinimas ir gyvenamoji vieta), o likę 12 klausimų susiję su visuomenės informuotumu saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimu.

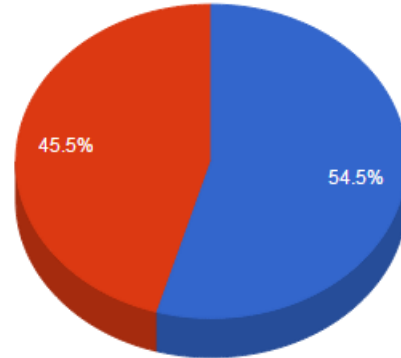
Apklausoje dalyvavo 57,3 proc. vyrų ir 47,3 proc. moterų, kurių amžius buvo įvairus. 69,7 proc. respondentų amžius jaunesnis nei 36 metai. Didžioji dauguma apklausoje dalyvavusių asmenų buvo įgiję aukštąjį išsilavinimą (69,6 proc.), po 8,9 proc. respondentų buvo baigę profesinio ugdymo programą arba šiuo metu siekiantys aukštojo mokslo diplomo, 10,7 proc. apklaustųjų buvo baigę vidurinę mokyklą ir mažiausias nuošimtis (1,8 proc.) – įgiję pradinį išsilavinimą. Beveik 85 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų, savo gyvenamąją vietą nurodė miesto vietovę

⁸⁸ Lietuvos Respublikos ministro įsakymas dėl aplinkos sektoriaus 2014–2020 m. Viešinimo priemonių programos patvirtinimo. TAR. 2014-03-07, Nr. 2884.

Šiek tiek mažesnė pusė apklaustųjų (45,5 proc.), į klausimą ar juos domina saugomų augalų ir gyvūnų apsauga atsakė neigiamai. Visgi šis klausimas pasirodė aktualus 54,5 proc. respondentų. (5 pav.)

5. Ar domitės saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga?

■ taip;
■ ne.

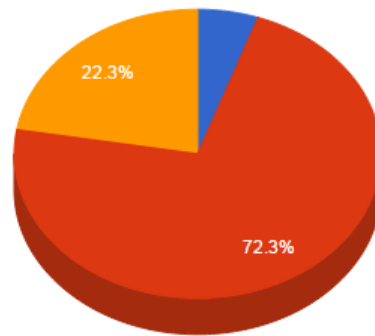

5 pav. Respondentų domėjimasis saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimu.

Neskaitant to, kad beveik pusei respondentų saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimas nėra aktualus, 72,3 proc. apklaustųjų mano, kad visuomenė yra nepakankamai informuojama šiuo klausimu. Tik 5,4 proc. apklaustųjų mano, kad informacijos jie gauna pakankamai, o likusi dalis (22,3 proc.) – neturi šiuo klausimu nuomonės. (6 pav.)

6. Ar Jūsų nuomone pakankamai informuojama visuomenė saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimu?

■ taip;
■ ne;
■ nežinau.

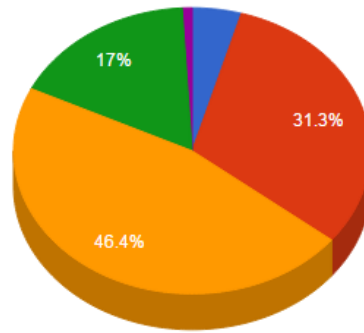

6 pav. Apklauso dalyvių nuomonė apie bendrą visuomenės informavimą saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą.

Apklauso dalyvių paklausus apie asmeninę patirtį visuomenės informavimo klausimu, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos srityje, 46,4 proc. respondentų pažymėjo, kad informacijos jiems nepakanka, dar 31,3 proc. apklaustųjų turėjo šiokių tokių žinių, bet pageidavo žinoti daugiau ir tik 4,5 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų buvo patenkinti informacijos kiekiu, kurį jie gauna. (7 pav.) Labiausiai patenkinti savo turimomis žiniomis buvo vyrai, kurių amžius 26-35 metai, turintys aukštąjį išsilavinimą ir gyvenantys miesto vietovėje.

7. Jūsų nuomone, ar esate pakankamai informuotas saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos srityje?

- taip, informacijos gaunu užtektinai;
- turiu žinių, bet norėčiau žinoti daugiau;
- ne, man informacijos nepakanka;
- ši informacija manęs nedomina.
- Neatsakė į klausimą

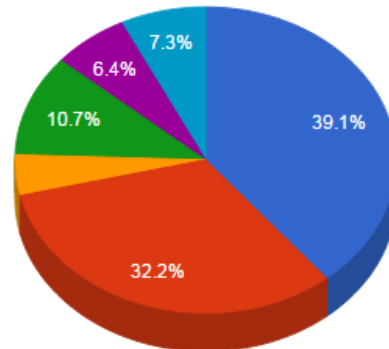

7 pav. Respondentų asmeninė patirtis saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos informuotumo klausimu.

Analizuojant informacijos gavimo šaltinius, 91 apklausoje dalyvavęs asmuo nurodė, kad informaciją apie saugomas augalų ir gyvūnų rūšis jie gauna iš interneto, 75 respondentai pažymėjo radijo ir televizijos laidas. Atsakant į šį anketos klausimą buvo galima rinktis keletą variantų, todėl galima konstatuoti, kad pagrindinės informacijos, apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą, sklaidos priemonės yra internetas (39,1 proc.) bei televizija ir radijas (32,2 proc.). 10,7 proc. respondentų apie saugomas augalų ir gyvūnų rūšis yra skaitę periodinėje spaudoje, beveik 7 proc. yra dalyvavę gamtosaugos renginiuose ir 4,3 proc. apklaustųjų domisi teisės aktais ir tokiu būdu gauna informaciją. (8 pav.)

8. Iš kokių šaltinių daugiausiai sužinojote apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)

- Interneto;
- televizijos ir radijo laidų;
- teisiųjų aktų;
- periodinės spaudos;
- renginių;
- kitų šaltinių.

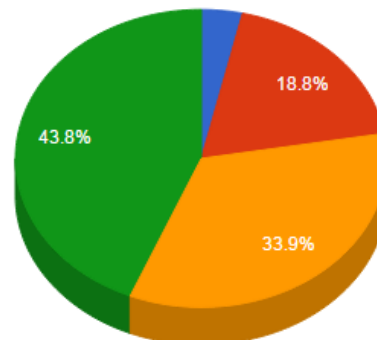
8 pav. Informacijos šaltiniai, iš kurių visuomenė sužino apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą.

Apklausoje dalyvių paklaustus apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinį reglamentavimą, 43,8 proc. respondentų atsakė, kad neturi nuomonės, 33,9 proc. yra įsitikinę, kad teisinis reglamentavimas nėra pakankamas, 3,6 proc. mano, kad saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra pakankamas, o likusi dalis laikėsi nuomonės, kad teisinio reglamentavimo iš dalies pakanka. Šiuo klausimu daugiausiai nuomonės neturėjo respondentai,

kuriems nepakanka informacijos, saugomų augalų ir gyvūnų apsaugos srityje, arba kurių ši informacija nedomina. (9 pav.)

9. Ar pakankamas saugomų augalų ir gyvūnų rūšių teisinis reglamentavimas Lietuvoje?

- pakankamas;
- iš dalies pakankamas;
- nepakankamas;
- neturiu nuomonės.

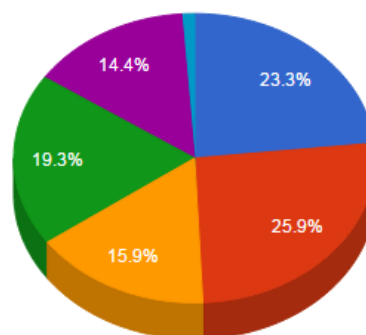

9 pav. Respondentų nuomonė apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių teisinį reglamentavimą Lietuvoje.

Apklausoje buvo pateikti faktoriai, kurie trukdo saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos užtikrinimui. Respondentai turėjo įvardinti vieną ar keletą faktorių, kurie jų nuomone labiausiai trukdo spręsti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimus. 23,3 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų mano, kad visuomenės informavimo stoka yra pagrindinė problema, 25,9 proc. respondentų, kaip didžiausią problemos sprendimo neigiamą faktorių, pasirinko visuomenės abejingumą. 19,3 proc. apklaustųjų mano, kad didesnis finansavimas užtikrintų geresnę saugomų faunos ir floros rūšių apsaugą, 15,9 proc. siūlo tobulinti apsaugos sistemą, o 14,4 proc. respondentų mano, kad įstatyminė bazė yra nepakankama. Tiek vyrai tiek moterys, kurie daugiausiai gyvena miesto vietovėje ir turi aukštąjį išsilavinimą mano, kad visuomenės informavimas ir visuomenės abejingumas ženkliai pagerintų saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos padėtį (10 pav.).

10. Kurie iš išvardintų faktorių, Jūsų nuomone, labiausiai trukdo, siekiant užtikrinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą Lietuvoje? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)

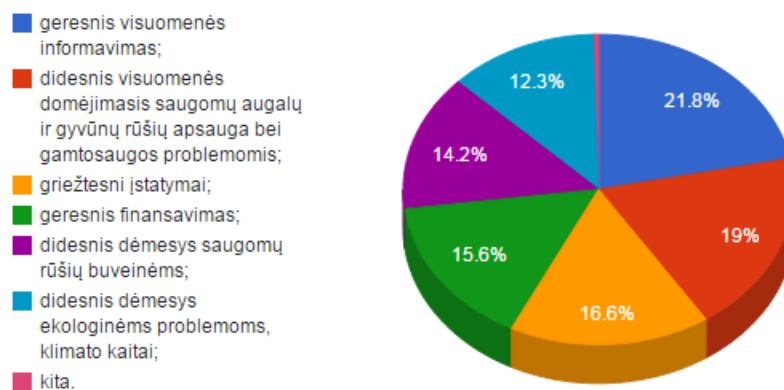
- visuomenės informavimo stoka;
- visuomenės abejingumas;
- saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos sistemos netobulumas;
- finansavimo trūkumas;
- įstatyminės bazės netobulumas;
- kita.

10 pav. Faktoriai trukdantys spręsti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimus.

Į anketos klausimą, apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos problemų sprendimo būdus, 21,8 proc. respondentų atsakė, kad šias problemas padėtų išspręsti geresnis visuomenės informavimas, 19 proc. mano, kad pati visuomenė turėtų labiau domėtis aplinkosauga ir gamtosauga. 16,6 proc. apklaustųjų siūlo sugriežtinti įstatymus, o 15,6 proc. tiriamųjų mano, kad reikalingas didesnis finansavimas. Apklaustos dalyviai taip pat mano, kad turi būti skiriamas didesnis dėmesys saugomų augalų ir gyvūnų rūšių buveinėms, 12,3 proc. respondentų pasisako už globalių ekologinių problemų sprendimą. Visuomenės informavimo ir sąmoningumo faktoriai respondentų buvo paminėti, kaip pagrindiniai problemos sprendimo būdai. (11 pav.)

11. Kas Jūsų nuomone išspręstų saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos problemas? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)

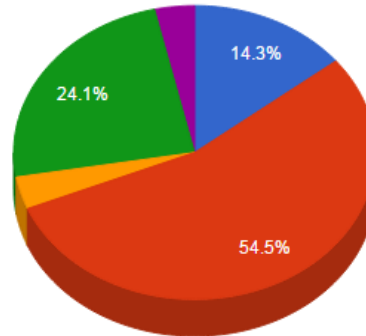

11 pav. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos problemų sprendimo būdai.

Daugiau nei pusė (54,5 proc.) apklausoje dalyvavusių respondentų mano, kad Lietuvoje galiojantys įstatymai, kurie gina saugomas augalų ir gyvūnų rūšis, numato per menkas nuobaudas, įstatymų nesilaikantiems fiziniams ar juridiniams asmenims. 14,3 proc. apklaustos dalyvių pritaria galiojančiai nuobaudų skyrimo sistemai, po 4,3 proc. visų apklausoje dalyvavusių tiriamųjų norėtų, kad baudos būtų mažesnės arba į šį klausimą išvis neatsakė. Beveik ketvirtadalis (24,1 proc.) respondentų neturi nuomonės, ar Lietuvoje galiojantys faunos ir floros rūšių apsaugos įstatymai numato tinkamo dydžio baudas. (12 pav.)

12. Kaip manote, ar Lietuvoje galiojantys įstatymai, saugantys augalų ir gyvūnų rūšis, numato tinkamo dydžio nuobaudas jų nesilaikantiems fiziniams ar juridiniams asmenims?

- taip;
- ne, manau baudos turėtų būti didesnės;
- ne, manau baudos turėtų būti mažesnės;
- neturiu nuomonės.
- Neatsakė į klausimą

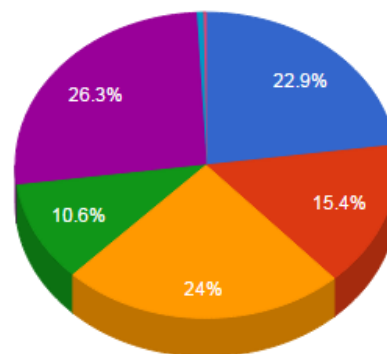

12 pav. Respondentų nuomonė apie nuobaudas, kurias numato Lietuvoje galiojantys saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos įstatymai.

Į klausimą, kas turėtų būti atsakingas už saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą, 26,3 proc. respondentų atsakė, kad tai yra visos visuomenės reikalas, 24 proc. pasisakė, kad prie to labiausiai turėtų prisidėti gamtos apsaugos organizacijos. 22,9 proc. apklausos dalyvių mano, kad saugomų faunos ir floros rūšių apsauga turėtų rūpintis valstybinės institucijos, o 10,6 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų įsitikinę, kad už saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą turėtų būti atsakingos verslo įmonės. (13 pav.)

13. Kaip manote, kas turėtų būti atsakingas už augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimą? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)

- Valstybinės institucijos;
- mokslo institucijos;
- gamtos apsaugos organizacijos;
- verslo įmonės;
- visa visuomenė;
- neturiu nuomonės;
- kita.

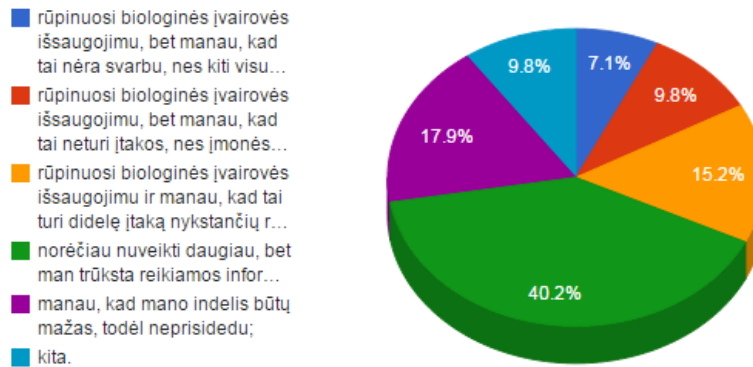

13 pav. Respondentų nuomonė apie atsakomybės prisiėmimą apsaugant saugomas augalų ir gyvūnų rūšis.

40,2 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų teigė, kad biologinės įvairovės apsaugos srityje norėtų nuveikti daugiau, bet jiems nepakanka gaunamos informacijos šiuo klausimu, 7,1 proc. apklaustųjų rūpinasi saugomų augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimu, bet nemano, kad jų indėlis yra svarbus, nes kiti visuomenės nariai tuo nesirūpina. Panašiai mano dar beveik dešimtadalis (9,8 proc.) respondentų, nes jie teigia, kad jie rūpinasi biologinės įvairovės apsauga, bet tai turi mažai reikšmės,

nes verslo įmonės tam skiria per mažai dėmesio. Mažiau nei ketvirtadalis (17,9 proc.) apklaustųjų visgi mano, kad jų indėlis būtų per mažas, todėl jie visiškai neprideda prie saugomų rūšių apsaugos, o likusi dalis (15,2 proc.) apklausoje dalyvavusiųjų teigia, kad prie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimo jie prisideda ir tiki, kad jų pastangos daro didelę įtaką šiuo klausimu. (14 pav.)

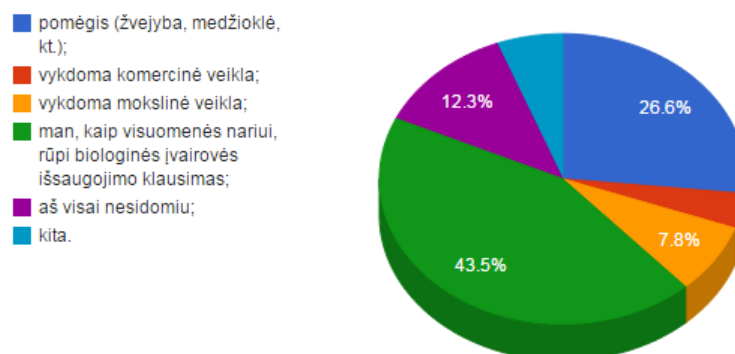
14. Kuris iš pateiktų teiginių geriausiai apibūdina Jūsų požiūrį į biologinės įvairovės apsaugą?

14 pav. Respondentų požiūris į biologinės įvairovės apsaugą.

Daugumai apklaustų respondentų, kaip visuomenės nariui yra svarbus biologinės įvairovės išsaugojimo klausimas (43,5 proc.). Pomėgį, kaip domėjimosi saugomomis rūšimis priežastį, nurodė 26,6 proc. apklaustos dalyvių, 7,8 proc. respondentų yra suinteresuoti šiuo klausimu, nes vykdo mokslinę veiklą, dar 3,9 proc. apklaustųjų priversti domėtis biologinės įvairovės apsauga, dėl savo vykdomos komercinės veikos. Kitas priežastis nurodė 5,8 proc. respondentų, o 12,3 proc. visiškai nesidomi. (15 pav.)

15. Kokios yra Jūsų domėjimosi saugomomis augalų ir gyvūnų rūšimis priežastys? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)

15 pav. Respondentų domėjimosi saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga priežastys.

43 proc. apklaustos dalyvių stengiasi nedaryti žalos gamtai ir teigia, kad tokiu būdu prisideda prie retų augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimo, beveik trečdalis respondentų (30,9 proc.) puoselėja gamtą asmeniškai, 17,9 proc. apklaustųjų turimomis žiniomis stengiasi pasidalinti su aplinkiniais. Tik 0,9

proc. apklausoje dalyvavusių asmenų priklauso gamtos apsaugos organizacijai, 1,3 proc. nurodė kitus būdus, o likę respondentai arba neturi nuomonės, arba jiems tai nerūpi (16 pav.).

16. Kaip Jūs prisidedate prie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)

16 pav. Asmeninis respondentų prisidėjimas prie samų augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimo.

Apibendrinant apklausos rezultatus galima teigti, kad nors beveik pusei apklausos dalyvių, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos, klausimas neatrodo aktualus, tik 6 proc. respondentų yra įsitikinę, kad visuomenė šiuo klausimu yra informuojama pakankamai. Trys ketvirtadaliai apklaustųjų savo asmeninę patirtį, visuomenės informavimo klausimu, įvardino kaip nepakankamą. Apklausos respondentai internetu, televiziją ir radiją nurodė kaip pagrindinius informacijos gavimo šaltinius. Didžioji dauguma apklausos dalyvių, pagrindinėmis saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos problemomis, įvardino visuomenės informavimo stoką ir visuomenės abejingumą, todėl šias problemas, jų nuomone, reikia spręsti geriau informuojant visuomenę, skatinti ją domėtis saugomomis augalų ir gyvūnų rūšimis bei griežtinant galiojančius įstatymus. Atsakomybę už saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą, apklaustųjų nuomone daugiausiai turėtų prisiimti gamtos apsaugos organizacijos, valstybinės institucijos ir visa visuomenė. 40 proc. respondentų mano, kad prie saugomų faunos ir floros rūšių apsaugos, jie prisidėtų daugiau, jei tik gautų daugiau informacijos šiuo klausimu, o šiuo metu jų prisidėjimas apsiriboja stengimusi nedaryti žalos gamtai.

4. TEISMŲ PRAKTIKA SPRENDŽIANT SAUGOMŲ AUGALŲ IR GYVŪNŲ RŪŠIŲ APSAUGOS KLAUSIMUS

4.1. ES teismų praktika

ES Teisingumo Teismo aukščiausioji ES teisminė institucija, kurios viena iš pagrindinių funkcijų – „užtikrinti, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės.“⁸⁷ Su saugomų augalų ir gyvūnų apsauga susijusius klausimus Teisingumo Teismas „dažniausiai sprendžia taikydamas ir aiškindamas ES teisės aktus bylose, iškeltose šiais pagrindais: pirma, nagrinėdamas nacionalinių teismų prašymus priimti prejudicinį sprendimą ir, antra, nagrinėdamas ieškinius dėl nevykdomų prisiimtų įsipareigojimų“⁸⁹.

Teisingumo Teismas dirba kartu su ES narių nacionaliniais teismais, turinčiais bendrąją kompetenciją taikyti Europos Sąjungos teisę. „Kartu su valstybių narių bendrosios kompetencijos ir specializuotais teismais jis užtikrina Europos Sąjungos teisės aktų taikymą ir vienodą aiškinimą.“⁹⁰

Teisingumo Teismo priima prejudicinį sprendimą, kuriame pateikiamas teisės akto aiškinimas. Šis išaiškinimas yra tiesiogiai skirtas konkrečiam nacionaliniam teismui, tačiau, juo privalo vadovautis ir kiti nacionaliniai teismai, kurie sprendžia panašią problematiką.⁸⁴ Į Teisingumo Teismą ES valstybių nacionaliniai teismai dažniausiai kreipiasi tuomet, kai kyla ginčai dėl tam tikrų jų valstybinėje teritorijoje vykdomų projektų poveikio prioritetinėm rūšim ir jų buveinėm.

Vienas iš ES Teisingumo Teismo praktikos pavyzdžių, kuomet nacionalinis teismas prašo priimti prejudicinį sprendimą, susijusių su saugomų augalų ir gyvūnų apsauga, galėtų būti byla (**Nr. C-521/12**)⁹¹, dėl Raad van State (Nyderlandai), kurioje ginčas, tarp T. C. Briels ir kitų (toliau – Briels ir kt.) ir Minister van Infrastructuuren Milieu (infrastruktūros ir aplinkos ministras, toliau – ministras), kilo dėl greitkelio A2 atkarpos Hertogenbosas – Eindhovenas projekto. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (toliau – Buveinių direktyva) 6 straipsnio 3 ir 4 dalių išaiškinimo. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugai šios dalys ypač svarbios, nes gina teritorijų (buveinių) vientisumą, reikalauja įvertinti busimų projektų galimą žalą buveinėms. 4 dalyje sakoma: „Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetinis natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetinė rūšis, vieninteliai

⁸⁹ Prapiestienė, R.; Prapiestytė, D. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vaidmuo įgyvendinant Europos Sąjungos aplinkos politiką. *GEOGRAFIJA*, 2010, 46.1: 33–42.

⁹⁰ ES Teisingumo Teismas [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-04-01]. <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/>.

⁹¹ Byla C-521/12, T. C. *Briels ir kt. prieš Minister van Infrastructuur en Milieu* [2014-03-15].

argumentai, kuriuos galima pateikti, yra argumentai, susiję su žmonių sveikata ar sauga, su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis arba kitomis, Komisijos nuomone, įpareigojančiomis [svarbiomis viršesnio viešojo intereso] priežastimis neatsižvelgti į visuomenės interesus.⁹² Teisingumo Teismas nusprendė: „Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad planas ar projektas, kuris yra tik netiesiogiai susijęs su Bendrijos svarbos teritorija arba nebūtinai šiai teritorijai tvarkyti, darantis neigiamą poveikį esančios natūralios buveinės tipui ir kuriame numatomos priemonės, skirtos šioje teritorijoje tokio paties dydžio arba didesniai šio buveinių tipo arealui sukurti, paveikia minėtos teritorijos vientisumą. Tokios priemonės gali būti laikomos „kompensacinėmis priemonėmis“, kaip jos suprantamos pagal šio straipsnio 4 dalį, tik tuomet, jei įvykdytos joje nustatytos sąlygos.“. Teisingumo Teismas išnagrinėjo visą gautą medžiagą ir konstatavo, kad greitkelio A2 projekto įgyvendinimas pakenktų Natura 2000 teritorijos plėtrai, joje esančioms rūšims ir buveinėms. Analogišką sprendimą dėl Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies aiškinimo Teisingumo Teismas priėmė ir byloje *PeterSweetman ir kiti prieš AnBordPleanála* (**Nr. C-258/11**)⁹³, kurioje buvo sprendžiamas klausimas, kaip Golvējaus miesto (Airija) išorinio aplinkkelio N6 projektas paveiks Buveinių direktyvos I priede numatytų buveinių ir jose esančių prioritetinių rūšių apsaugos būklę.

Kitas atvejis, kai ES Teisingumo teismas nagrinėja ieškinius, dėl prisiimtų įsipareigojimų nevykdymo. Kaip tokio ieškinio, susijusio su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimu, nagrinėjimo pavyzdys galėtų būti byla **Nr. C-404/09**⁹⁴, Europos Komisija (toliau – Komisija) prieš Ispanijos karalystę (toliau – Ispanija), kurioje Komisija teigia, kad Ispanija nevykdo savo įsipareigojimų pažeisdama 1979 m. balandžio 2 d. Tarybos direktyvą 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (toliau – Paukščių direktyva) ir Buveinių direktyvas, nes davė sutikimą įvairių atviro tipo kasyklų veiklos projektams Kastilijos ir Leono regionuose. Teisingumo Teismas nusprendė, kad Ispanijoje vykdomi projektai daro didelę žalą saugomoms teritorijoms, konkrečiau saugomų augalų ir gyvūnų rūšių natūralioms buveinėms. Ypač didelė žala daroma dviem saugom rūšim: rudajam lokiui (*Ursus arctos*) ir kurtiniui (*Tetrao urogallus*). Ieškiniu byloje **Nr. C-383/09**⁹⁵ Komisija prašo Teisingumo Teismo pripažinti, kad nenustatydama programos, kurioje būtų numatytos priemonės, leidžiančios užtikrinti griežtą *Cricetus cricetus* (paprastojo žiurkėno) apsaugą, Prancūzijos Respublika (toliau – Prancūzija) neįvykdė įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies d punktą. Paprastasis žiurkėnas yra viena iš Buveinių direktyvos IV priedo a dalyje nurodytų rūšių. Šiame priede išvardytos rūšys, be kita ko, yra „Bendrijos svarbos gyvūnų rūšys, kurias būtina

⁹² Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos apsaugos (Buveinių direktyva). [2004] OL L 206.

⁹³ Byla C-258/11, *PeterSweetman ir kiti prieš AnBordPleanála* [2013-04-11].

⁹⁴ Byla C-404/09, Europos prieš Ispanijos karalystę [2011] ETA I-11853.

⁹⁵ Byla C-383/09 Europos Komisija prieš Prancūzijos Respubliką [2011] ETA I-04869.

griežtai saugoti“. Įvertinusi bylos aplinkybes teisėjų kolegija pripažino Prancūziją nevykdant ES duotų įsipareigojimų, nes Prancūzija nenumatė programos, kurioje būtų numatytos priemonės, leidžiančios užtikrinti griežtą paprastųjų žiurkėnų (*Cricetus cricetus*) apsaugą. Dar viena paminėtina byla, dėl įsipareigojimų nevykdymo yra byla **Nr. C-508/04**⁹⁶ (Europos Bendrijų Komisija prieš Austrijos Respubliką), kurioje Austrija kaltinama dėl įsipareigojimų nevykdymo pagal Buveinių direktyvos 1 straipsnį, 6 straipsnio 1–4 dalis, taip pat 7, 11, 12, 13, 15 straipsnius, 16 straipsnio 1 dalį ir 22 straipsnio b punktą. 1 Buveinių direktyvos straipsnis numato saugomas Bendrijos svarbos rūšis, kurios įtraukiamos į direktyvos priedus bei jų buveinių geros būklės palaikymą. Kiti direktyvos straipsniai numato taisykles ir priemones, kuriomis siekiama prieduose įrašytų rūšių ir buveinių apsaugos, bei geros apsaugos būklės palaikymo. Remiantis byloje nagrinėta medžiaga Teisingumo Teismas nusprendė, kad Austrijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 1 straipsnio e, g ir i punktus, 6 straipsnio 1 ir 2 dalis, 12 ir 13 straipsnius, taip pat 16 straipsnio 1 dalį ir 22 straipsnio b punktą.

4.2. Lietuvos teismų praktika

Lietuvos Respublikoje ginčus, susijusius su saugomų augalų ir gyvūnų apsaugos klausimais sprendžia bendrosios jurisdikcijos (apylinkių teismai, apygardų teismai) ir administraciniai teismai (apygardų administraciniai teismai ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas).⁹⁷ Bendrosios jurisdikcijos teismai nagrinėja civilines, baudžiamąsias ir administracinių teisės aktų pažeidimo bylas (dėl gamtos išteklių gadinimo ir žalojimo). Administraciniuose teismuose sprendžiami ginčai, kuriuose „bent viena iš ginčo šalių yra valstybė, savivaldybė arba valstybės ar savivaldybės institucija, įstaiga, tarnyba, tarnautojas, ir kurie kyla šiems subjektams įgyvendinant vykdomosios valdžios funkcijas“⁹⁸. Lietuvos vyriausio administracinio teismo priimti sprendimai, nutarimai ar nutartys įsiteisėja priėmimo dieną ir yra neskundžiami.

Nagrinėjant ne itin gausią Lietuvos pastarųjų 5 metų teismų praktiką, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių klausimu, aptinkama įvairių teismų nagrinėtų administracinių, administracinių teisės pažeidimų ir baudžiamųjų bylų. Vienas iš, administracinių bylų, kuriomis siekiama apsaugoti pavienės prioritetines gyvūnų rūšis, pavydžiū, galėtų būti Lietuvos vyriausio administracinio teismo apeliacine

⁹⁶ Byla C-508/04 Europos Bendrijų Komisija prieš Austrijos Respubliką [2007] ETA I-3812.

⁹⁷ Lietuvos teismai [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2015-04-10]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismai-ir-teisejai/teismu-sistema/153>>.

⁹⁸ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2015-04-11]. <<http://www.lvat.lt/lt/veikla/veiklos-sritys.html>>.

rašytinio proceso tvarka nagrinėta byla **Nr. A⁴⁹²-1155/2013⁹⁹**, kurioje pareiškėjas Gamtos apsaugos asociacija (toliau – Asociacija) „Baltijos vilkas“, siekdamas apsaugoti ES prioritetinę gyvūnų rūšį – vilkus, pateikė apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2012 m. gruodžio 31 d. sprendimo administracinėje byloje pagal Gamtos apsaugos asociacijos „Baltijos vilkas“ skundą atsakovui Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro (toliau – ir Aplinkos ministras) 2012 m. birželio 5 d. įsakymo Nr. D1-476 „Dėl vilkų sumedžiojimo per 2012–2013 metų medžioklės sezoną limito patvirtinimo“ (toliau – ir Įsakymas) panaikinimo. Asociacija pažymėjo, kad pagal 2012 Lietuvos aplinkos ministerijos skelbiamus duomenis, Lietuvoje gyvena minimali leistina, pagal Lietuvos įsipareigojimus ES, vilkų populiacija (250 individų). Ieškovas siekdamas apsaugoti vilkus, pažymėjo, kad „vilkas įtrauktas į Aplinkos ministro 2006 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. D1-284 patvirtintą Europos bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšių, kurių ėmimui iš gamtos ir naudojimui gali būti taikomos tvarkymo priemonės, sąrašą, todėl vilkams turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys ir apsauga. Taip pat pažymi, kad Lietuva yra ratifikavusi Jungtinių Tautų Organizacijos biologinės įvairovės konvenciją, Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvenciją, Berno konvenciją dėl Europos laukinės gyvūnijos ir augalijos bei natūralių buveinių apsaugos. Visos šios tarptautinės konvencijos įpareigoja Lietuvą tinkamai saugoti fauną, taip pat ir vilkus.“ Tačiau atsakovas, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, su šiuo skundu nesutiko ir pažymėjo, kad nurodomas vilkų populiacijos dydis suskaičiuotas tik pusėje Lietuvos miškų, o pagal Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus Lietuvos Respublikoje vilkų populiacija yra reguliuojama limituojant vilkų medžioklę. Remiantis byloje pateikta medžiaga, administracinį teismą nagrinėjusių teisėjų kolegija nusprendė Asociacijos skundą atmesti. Kitoje Kauno apygardos teismo nagrinėtoje administracinėje byloje **Nr. IK-361-353/12¹⁰⁰**, pareiškėjas Romainių bendruomenės centras pateikė skundą atsakovei Kauno miesto savivaldybės tarybai, kuriuo siekiama panaikinti Kauno miesto savivaldybės tarybos 2010 m. sausio 28 d. sprendimą Nr. T-22 dėl žemės sklypo (Medekšinės g. 10, Kaunas, unikalus Nr. 1901-0284-0001, kadastrinis Nr. 1901/0284:1), kuriame statomas prekybos centras, detaliojo plano patvirtinimo. Ieškovas, remdamasis Saugomų teritorijų įstatymo 24 dalies 8 straipsniu, teigia, kad nebuvo atliktas projekto poveikio aplinkai vertinimas, o minėtas žemės sklypas yra šalia Romainių ažuolyno, kurį ketinama įtraukti į „Natura 2000“ saugomų teritorijų tinką, nes jame aptinkama itin reta Europoje ir Lietuvoje vabalų rūšis – niūriaspalviai auksavabaliai. Ieškovas pažymėjo, kad dėl prekybos centro statybos ir padažnėjusio transporto eismo taršos bei keliamo triukšmo, neigiamai veikiama šalia esanti

⁹⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 30 d. nutartis administracinėje byloje *Aplinkos ministerija v. Gamtos apsaugos asociacija "Baltijos vilkas"* (bylos Nr. A⁴⁹²-1155/2013).

¹⁰⁰ Kauno apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 26 d. sprendimas administracinėje byloje *Romainių bendruomenės centras v. Kauno m. savivaldybės administracija* (bylos Nr. IK-361-353/12).

saugoma teritorija. Tačiau atsakovas pabrėžė, kad žemės sklypo detaliojo plano rengimas pradėtas 2008 m., o „detaliojo plano patikrinimo aktas su teigiama išvada išduotas 2009-07-20, t. y. visos detaliojo plano rengimo procedūros baigtos iki pareiškėjo minimos teritorijos (t. y. Romainių ažuolyno) įtraukimo į Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą“. Remdamasis bylos nagrinėjimo metu pateiktais faktais, Kauno apygardos administracinis teismas pareiškėjo Romainių bendruomenės centro skundą atmetė.

Administracinių teisės pažeidimų bylos pagal savo esmę yra baudžiamojo pobūdžio, nors Administracinių teisės pažeidimų kodeksas¹⁰¹ (ATPK) nėra priskiriamas baudžiamajai teisei pagal nacionalinę Lietuvos teisę. Administracinę atsakomybę už pažeidimus, susijusius su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, numato ATK 67, 72, 73, 78, 85, 87, 88, 89 straipsniai. Kaip tipinė Administracinio teisės pažeidimo byla, susijusi su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, galėtų būti įvardinta Klaipėdos apygardos teismo nagrinėta byla **Nr. ATP-222-174/2014**¹⁰², kurioje pateiktas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento apeliacinis skundas dėl Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2014 m. vasario 6 d. nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje, kuriuo zoologijos sodo vadovui E. L. iškelta administracinė byla pagal Lietuvos Respublikos ATPK 88 str. 5 d. nutraukta, nenustačius jo veikoje administracinio teisės pažeidimo sudėties. E. L. buvo kaltinamas, kad „neteisėtai nelaisvėje laikė ir eksponavo nepaženklintus šių rūšių gyvūnus: rudąją mešką (*Ursus arctos*), Šiaurės Amerikos meškėnų (*Procyon lotor*) – 4 vnt., urvines antis (*tadornatadorna*), bei nepateikė minėtų gyvūnų rūšių teisėtą įgijimą ir įvežimą į Lietuvos Respubliką liudijančių dokumentų kopijų, tuo pažeidė Lietuvos Respublikos prekybos laukiniais gyvūnais taisyklių 6 p., 62p. 3 d., 40 p. reikalavimus, Lietuvos Respublikos laukinių gyvūnų naudojimo taisyklių 12.2 punkto reikalavimus, Lietuvos Respublikos saugojimo rūšių naudojimo tvarkos aprašo 50 punkto reikalavimus“ [81]. Iš išvardinto gyvūnų sąrašo, rudoji meška yra saugomas gyvūnas, nes įtraukta į Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos II priedą ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 338/97 „Dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą“ A priedą, todėl E. L. kaltinamas pažeidęs Saugomų rūšių naudojimo tvarkos aprašo 50 p. Teismas išnagrinėjęs visą pateiktą medžiagą nusprendė neskundžiama nutartimi palikti nepakeistą Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2014 m. vasario 6 d. nutarimą ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento apeliacinio skundo netenkinti. Kita panaši byla, kurioje nagrinėjamas Nykstančios laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos pažeidimas, yra administracinio teisės

¹⁰¹ Administracinių teisės pažeidimų kodeksas. TAR, 2014, Nr. 2014-15013

¹⁰² Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjos 2014 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje teisės pažeidimų byloje *E. L. v LR Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas* (bylos Nr. ATP-222-174/2014).

pažeidimo byla **byla Nr. II-51-593/2011**¹⁰³ pagal N. Z. Skundą nagrinėta Kauno miesto apylinkės teisme. 2011 m. kovo 10 d. administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 29 priimtas nutarimas, kuriuo N. Z. pagal LR ATPK 88 str. 4 d. paskirta 100 Lt dydžio bauda bei konfiskuota šimpanzė (Pantroglydytes) vardu „Regina“. 2011.03.25 Kauno m. apylinkės teisme gautas N. Z. skundas, kuriame jis nurodo, jog šis nutarimas yra neteisėtas ir nepagrįstas. Primatas šimpanzė (Panspp.) yra saugoma laukinių gyvūnų rūšis, kuri yra įrašyta į Nykstančios laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos (Žin., 2001, Nr. 50-1739) I priedą. Tačiau byloje nepateikta jokių duomenų, kad gyvūnas į Lietuvos teritoriją įvežtas teisėtai, todėl administracinė atsakomybėn traukiamo asmens N. Z. skundas atmestas. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija administracinio teisės pažeidimo byloje **Nr. II-1245-426/2010**¹⁰⁴ rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo L. S. apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. rugsėjo 13 d. nutarties L. S. administracinio teisės pažeidimo byloje. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos (toliau – ir Inspekcija) 2010 m. birželio 4 d. nutarimu L. S., L. S. IĮ savininkas, pripažintas kaltu padarius Lietuvos Respublikos ATPK 88 straipsnio 4 dalyje numatytą veiką skiriant už tai 550 Lt baudą. Nutarime nurodyta, jog nuobauda skirta už tai, kad L. S. nuo 2009 m. sausio 26 d. vykdė medicininių dėlių veisimo veiklą, kai leidimas laikyti nelaisvėje laukinius gyvūnus išduotas 2009 m. lapkričio 19 d., neinformavo Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento apie laukinių gyvūnų, įrašytų į Lietuvos raudonosios knygos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų sąrašą, pagausėjimo faktą (dėlių prieaugis 18 300 vnt.), taip pažeisdamas Laukinių gyvūnų laikymo nelaisvėje taisyklių 24 punkto reikalavimus. Įvertinęs visą teismo metu pateiktą medžiagą, teismas konstatavo, apeliantas iš esmės yra kaltinimas saugomų laukinių gyvūnų laikymo ir naudojimo tvarkos pažeidimu, o ne jų neteisėtu laikymu kaip tokiu, todėl neskundžiamai nutarė, Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos 2010 m. birželio 4 d. nutarimą panaikinti ir administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną L. S. atžvilgiu nutraukti.

Baudžiamąją atsakomybę už nusizengimus, susijusius su saugomų augalų ir gyvūnų apsauga, numato Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 272 ir 274 straipsniai. Baudžiamosios bylos dažniausiai keliamos fiziniams asmenims už žvejybos ir medžiokės taisyklių pažeidimus. Pavyzdžiui Vilniaus apygardos teismo nagrinėtoje baudžiamojoje byloje **Nr. 1A-748-376-2011**¹⁰⁵, išnagrinėjo advokato Igorio Manzurovo apeliacinį skundą dėl Švenčionių rajono apylinkės teismo 2011 m.

¹⁰³ Kauno miesto apylinkės teismo teisėjos 2011m. gegužės 20 d. nutartis byloje *N. Z. v LR Aplinkos ministerijos Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas gyvosios gamtos apsaugos inspekcija* (bylos Nr. II-51-593/2011).

¹⁰⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 2 d. nutartis byloje *L. S. v LR AM Vilniaus reg. AAD gyvosios gamtos apsaugos inspekcija* (bylos II-1245-426/2010).

¹⁰⁵ Vilniaus apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje *V. I., R. B., P. B., A. L. v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija v Utenos regiono aplinkos apsaugos departamentas* (bylos Nr. Nr. 1A-748-376-2011).

balandžio 13 d. sprendimo, kuriuo iš dalies tenkintas Švenčionių rajono apylinkės prokuratūros vyriausiosios prokurorės ieškinys. Priteista iš V. I., R. B., P. B., A. L. solidariai Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento naudai 91182,73 Lt žalai atlyginti. V. I., R. B., A. L. ir P. B. Š. rajono apylinkės teismo 2008-05-27 nuosprendžiu buvo nuteisti pagal LR BK 272 str. 3 d. už tai, kad 2006 m. spalio 27 d., apie 19.50 val., iš anksto susitarę ir veikdami grupe, neteisėtai žvejojo: V. I. su R. B. guminėje valtyje neteisėtu žūklės įrankiu gaudė žuvį, o likę ant kranto A. L. su P. B. saugojo išlaipinimo vietą, vėliau padėjo ištraukti valtį su žuvimis į krantą. Taip jie įsigijo į Lietuvos raudonąją knygą įrašytas keturias lašišas Salmo salar (tris subrendusias pateles ir vieną patinėlį) bei 7170 g gleivėtų lašių ikrų, padarydami gyvūnijai didelę žalą. Apeliaciniu skundu atsakovų advokatas I. Manzurovas prašo priteistinos žalos dydį iš atsakovų sumažinti, peržiūrėti pirmos instancijos priteistinių pašto išlaidų paskirstymą tarp šalių ir priteisti iš ieškovo atsakovų naudai proporcingai nepatenkinto ieškinio daliai advokato pagalbai sumokėtas išlaidas. Įvertinusi visas reikšmingas aplinkybes, kolegija padarė išvadą, kad Švenčionių rajono apylinkės teismo sprendimas yra teisėtas ir pagrįstas ir nutarė V. I., R. B., P. B., A. L. atstovo advokato Igorio Manzurovo apeliacinį skundą atmesti. Kupiškio rajono apylinkės teismo nagrinėtoje baudžiamojoje byloje **Nr. 1-83-783/2011**¹⁰⁶ E. J. ir A. J. kaltinami pagal Lietuvos Respublikos BK 272 str. 1 d., 272 str. 3 d. ir 310 str. E. J. ir A. J., veikdami bendrininkų grupe, 2011 m. kovo 7 d. apie 7 val., Anykščių r., Anykščių sen., miške draudžiamu būdu ir priemonėmis – pasigaminta savadarbe kilpa, neteisėtai sugavo draudžiamą medžioti, į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytą, žvėrį – lūšį, tuo padarydami gyvajai gamtai 15270 Lt žalą, be to, jie tuo pačiu metu ir toje pačioje vietoje, savadarbe kilpa pagavę draudžiamą medžioti žvėrį – lūšį, žiauriai elgėsi su žvėrim, nes kilpai užsinėrus ant kaklo, žvėris buvo kankinamas, patyrė skausmą ir žuvo. Išnagrinėjęs byloje pateiktą medžiagą teismas pripažino kaltinamuosius kaltais, ir nuteisė: A. J. 5 mėn. laisvės atėmimu, bausmę atliekant pataisos namuose, o E. J. 1 m. 6 mėn. laisvės atėmimu, be to E. J. ir A. J. solidariai priteisti 15270 Lt ieškovo Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento naudai. Analogiška byla nagrinėta Šiaulių rajono apylinkės teisme (**bylos Nr. 1-244-641/2011**¹⁰⁷). Baudžiamojoje byloje, kurioje A. P., T.S., R.M., D.J. ir A.G veikdami grupe 2010-07-25 apie 22.30 val. miške, esančiame Bubių k., Šiaulių r., veikdamas bendru sutarimu su T. S., neteisėtai nušovė 3 - 4 metų lūšies patiną (neteisėtai naikino ypatingai saugomą laukinių gyvūnų rūšį ir tokia nusikalstama veika padarė didelę žalą ypatingai saugomos rūšies, įrašytos į Lietuvos Respublikos Raudonąją knygą, gyvūnų būklei). Atsižvelgdamas į bylos

¹⁰⁶ Kupiškio rajono apylinkės teismo teisėjo 2011 m. gruodžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje *Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Utenos regiono aplinkos apsaugos departamentas v. E. J. ir A. J.* (bylos Nr. 1-83-783/2011).

¹⁰⁷ Šiaulių rajono apylinkės teismo teisėjos 2011 gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje *R Aplinkos ministerijos Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas v. A. P., T.S., R.M., D.J. ir A.G* (bylos Nr. 1-244-641/2011).

nagrinėjimo metu pateiktas aplinkybes, teismai nutarė, kad kaltinamieji pripažįstami kaltais ir nubaudžiami pinigineis bandomis.

Lietuvoje baudžiamosios bylos dažniausiai keliamos dėl grubių medžioklės ir žvejybos taisyklių pažeidimų, kuomet žala gamtai padaroma sumedžiojant ar sužvejojant, retos ar nykstančios rūšies gyvūną. Pažymėtina, kad dauguma Lietuvos teismų praktikos bylų yra susijusios su saugomomis gyvūnų rūšimis, tačiau bylų, skirtų ypač saugomų augalų rūšių apsaugai beveik nėra. Bylos susijusios su retų ir nykstančių augalų išsaugojimu dažniausiai būna administraciniai ginčai dėl saugomų teritorijų apsaugos klausimų, kuomet retų ir nykstančių augalų buveinės priklauso saugomų teritorijų tinklui „Natura 2000“. Daugiausiai administracinių teisės pažeidimų padaroma dėl neteisėto saugomų gyvūnų rūšių įsigijimo, laikymo, ženklavimo bei kitų Nykstančios laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos ar Laukinių gyvūnų laikymo nelaisvėje taisyklių pažeidimų.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros apžvalgą nustatyta, kad saugomų augalų ir gyvūnų rūšių nykimo spartai didžiausią įtaką daro veiksniai, atsirandantys dėl žmogaus tiesioginės ir netiesioginės veiklos padarinių. Atsižvelgiant į darbe išskirtus biologinės įvairovės išsaugojimo privalumus ir priežastis, galima teigti, biologinės įvairovės išsaugojimas (pradedant retomis ir nykstančiomis faunos ir floros rūšimis) yra žmonijos išlikimo garantas.
2. Išanalizavus saugomas augalų ir gyvūnų rūšis ginančius teisės aktus, galima teigti, kad šių rūšių apsaugą reglamentuoja tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai. Lietuvoje galioja LR ratifikuotos tarptautinės konvencijos, ES reglamentai ir direktyvos bei LR įstatymai, susiję su saugomų faunos ir floros rūšių apsauga. LR įstatymų turinys ne visada užtikrina Lietuvoje galiojančių tarptautinių teisės aktų įgyvendinimą, todėl šių įstatymų nuostatas būtina peržiūrėti įvertinant naujus augalijos ir gyvūnijos apsaugos, atkūrimo, naudojimo poreikius, prisiimtus ES ir kitus tarptautinius įsipareigojimus.
3. Tiek ES, tiek Lietuva rengia strateginius biologinės įvairovės, o kartu ir saugomų augalų ir gyvūnų rūšių, išsaugojimo planus. Tačiau 2010 m. ES, tik 10 proc. visų saugomų faunos ir floros rūšių apsaugos būklė buvo gera, ankstesnis ES biologinės įvairovės planas nebuvo pilnai įgyvendintas, jo įvykdymo terminas atidėtas iki 2020 m.
4. Apklausoje dalyvavę ekspertai, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę Lietuvoje, įvertinto kaip patenkinamą. Lietuvoje yra apie 20 saugomų rūšių, kurių išsaugojimui būtina skubiai imtis specialiųjų priemonių. Ekspertai pabrėžė, kad trūksta saugomų rūšių apsaugos planų ir kitų dokumentų konkrečioms saugomų rūšių apsaugos priemonėms įgyvendinti. Be to, Lietuvoje priimant sprendimus dėl ūkinės veiklos nepakankamai naudojamasi Saugomų rūšių informacine sistema, nesudaryti griežtai saugomų rūšių radaviečių ir augaviečių apsaugos reglamentai, neatliktas saugomų rūšių įvertinimas pagal Tarptautinės gamtos apsaugos sąjungos (IUCN) nustatytas kategorijas.
5. Nors pasinaudojant ES struktūrinių fondų parama Lietuvoje vykdomi įvairūs projektai, skirti apsaugoti saugomas augalų ir gyvūnų rūšis, tačiau apklausti ekspertai pažymėjo, kad finansavimas nėra pakankamas, ypač rūšių apsaugos būklės palaikymo darbams po projektų įgyvendinimo.
6. Visuomenės informavimas saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimais yra labai svarbus veiksnys siekiant užtikrinti šių rūšių apsaugą praktikoje. Atlikus visuomenės apklausą apie saugomas augalų ir gyvūnų rūšis, tyrimo duomenys parodė, kad 72,3 proc. apklausos dalyvių yra nepakankamai informuoti šiuo klausimu, beveik 50 proc. apklaustųjų visuomenės informavimo

stoką ir menką domėjimąsi šiuo klausimu įvardino kaip vieną pagrindinių saugomų rūšių apsaugos problemų, o pagrindiniai visuomenės informavimo šaltiniai yra Internetas, televizija ir radijas (73 proc. respondentų apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą sužino iš šių šaltinių).

7. Lietuvos teismų praktika, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių klausimais, apima administracinių, administracinių pažeidimų ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą. Lietuvoje baudžiamosios bylos dažniausiai keliamos dėl grubių medžioklės ir žvejybos taisyklių pažeidimų, kuomet žala gamtai padaroma sumedžiojant ar sužvejojant, retos ar nykstančios rūšies gyvūną. Pažymėtina, kad dauguma Lietuvos teismų praktikos bylų yra susijusios su saugomomis gyvūnų rūšimis, tačiau bylų, skirtų ypač saugomų augalų rūšių apsaugai beveik nėra. Bylos susijusios su retų ir nykstančių augalų išsaugojimu dažniausiai būna administraciniai ginčai dėl saugomų teritorijų apsaugos klausimų, kuomet retų ir nykstančių augalų buveinės priklauso saugomų teritorijų tinklui „Natura 2000“. Daugiausiai administracinių teisės pažeidimų padaroma dėl neteisėto saugomų gyvūnų rūšių įsigijimo, laikymo, ženklinimo bei kitų Nykstančios laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos ar Laukinių gyvūnų laikymo nelaisvėje taisyklių pažeidimų.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Siekiant gerinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę Lietuvoje, sustiprinti strateginio dokumento „Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo veiksmų planas“ galias: sukurti jo įgyvendinimo priežiūrai profesionalų struktūrinį padalinį, kuris kuruotų šio dokumento veiklos sritis ir koordinuotų tarpžinybines institucijas, įtrauktas į darnaus vystymosi procesą.
2. Atlikti gilesnius nacionalinių teisės aktų tyrimus ir vertinimus, siekiant, kad Lietuvos Respublika įgyvendintų tarptautiniais teisės aktais prisiimtus įsipareigojimus, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos srityje. Nacionalinius teisės aktus patobulinti, kad jie atitiktų Lietuvoje galiojančių tarptautinių teisės aktų nuostatas.
3. Vykdyti, skatinti ir geriau finansuoti mokslinius tyrimus, siekiant nustatyti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę.
4. Kaip įmanoma greičiau paruošti ir įgyvendinti gamtotvarkos planus.
5. Pasinaudojant populiariosiomis informacijos sklaidos priemonėmis, aplinkosaugos renginiais ir t.t., šviesti visuomenę ne tik bendraisiais aplinkosaugos klausimais, bet daug daugiau dėmesio skirti saugomoms augalų ir gyvūnų rūšims. Supažindinti visuomenę su išsaugojimo svarba, pačiomis rūšimis, įstatymais bei skatinti ją domėtis ir rūpintis šių rūšių išsaugojimu. Rengti pilietiškumo akcijas, susijusias su saugomų rūšių išsaugojimu, skatinti Lietuvos gyventojus užsiimti savanoriška veikla bei dalyvauti projektuose.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Administracinių teisės pažeidimų kodeksas. TAR, 2014, Nr. 2014-15013
2. Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas (adopted 17 May 1992, entered into force 29 May 1994). 1772 UNTS 217.
3. Aplinkos ministerija [interaktyvus]. Vilnius. [žiūrėta 2015-03-05]. <<http://www.am.lt/VI/index.php>>.
4. Ar įgyvendinant ES biologinės įvairovės strategiją iki 2020 m. ERPF veiksmingai finansuoja projektus, tiesiogiai skatinančius bioįvairovę? Specialioji ataskaita. *Liuksemburgas: ES leidinių biuras*. 2014.
5. Bartkowski, B.; Lienhoop, N.; Hansjürgens, B. Capturing the complexity of biodiversity: A critical review of economic valuation studies of biological diversity. *Ecological Economics*. 2015, (113): 1–14.
6. Becker, C. D.; Ostrom, E. Human ecology and resource sustainability: the importance of institutional diversity. *Annual Review of Ecology and Systematics*. 1995. 26: 113-133.
7. Berkes, F.; Folke, C.; Gadgil, M. Traditional ecological knowledge, biodiversity, resilience and sustainability. Netherlands: Springer, 1995, p. 281–299.
8. Byla C-258/11, PeterSweetman ir kiti prieš AnBordPleanála [2013-04-11].
9. Byla C-383/09 Europos Komisija prieš Prancūzijos Respubliką [2011] ETA I-04869.
10. Byla C-404/09, Europos prieš Ispanijos karalystę [2011] ETA I-11853.
11. Byla C-508/04 Europos Bendrijų Komisija prieš Austrijos Respubliką [2007] ETA I-3812.
12. Byla C-521/12, T. C. *Briels ir kt. prieš Minister van Infrastructuur en Milieu* [2014-03-15].
13. Burke, L., et al. *Reefs at Risk Revisited (Report)* [interaktyvus]. World Resources Institute, 2011 [žiūrėta 2015-02-17]. <<http://www.wri.org/publication/reefs-risk-revisited>>.
14. Conde, S., et al. *EU 2010 biodiversity baseline (EEA Technical report)* [interaktyvus]. Copenhagen, 2010 [žiūrėta 2015-02-19]. <<http://www.eea.europa.eu/publications/eu-2010-biodiversity-baseline/>>.
15. Convention on Biological Diversity (adopted 5 June 1992, entered into force 29 December 1993). 1760 UNTS 79; 31 ILM 818 (1992).
16. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna (adopted 3 May 1973, entered into force 1 July 1975). 27 UST 1087; TIAS 8249; 993 UNTS 243.

17. Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (adopted 23 June 1979, entered into force 1 November 1983). 1651 UNTS 333; 19 ILM 15 (1980); ATS 1991/32; BTS 87 (1990), Cm. 1332.
18. Convention on Wetlands (popularly known as the Ramsar Convention) (adopted 2 February 1971, entered into force 21 December 1975). 996 UNTS 245; TIAS 11084; 11 ILM 963 (1972).
19. Emanoil, M. *Encyclopedia of endangered species*. London: Published in association with IUCN, 1994.
20. ES biologinės įvairovės veikslių planas 2010 m. Vertinimas. *Liuksemburgas: ES leidinių biuras*. 2010
21. ES glosarijus [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-19]. <http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lt.htm#Convention>.
22. ES reglamentai, direktyvos ir kiti teisės aktai [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-19]. <http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_lt.htm>.
23. ES sutartys [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-19]. <http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_lt.htm>.
24. ES Teisingumo Teismas [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-04-01]. <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/>.
25. *European Red List* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-17]. <http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/index_en.htm>.
26. Europos Komisijos 2011 sausio 26 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų Komitetui ir Regionų Komitetui KOM(2011) 21 „Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Tausiai išteklius naudojanti Europa““. [2011].
27. Europos Komisijos 2010 m. kovo 3d. komunikatas KOM(2010) 2020 „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ [2010].
28. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 2014 m. sausio 22 d. komunikatas KOM(2013) 620 „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo“ [2014].
29. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių. [2009] OL L 286.
30. FAO Forestry Paper. *Global Forest Resources Assessment 2010 (Main report)* [interaktyvus]. Rome, 2010 [žiūrėta 2015-02-15]. <<http://www.fao.org/docrep/013/i1757e/i1757e00.htm>>.
31. Folke, C.; Holling, C.S; Perrings, C. Biological diversity, ecosystems, and the human scale. *Ecological Applications*. 1996, 6(4): 1018–1024.
32. *Gamtos vaidmuo keičiantis klimatui. 2009 m. rugpjūčio mėn.* [interaktyvus]. Briuselis, 2009 [žiūrėta 2015-04-12].

<http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/Nature%20and%20Climate%20Change/Nature%20and%20Climate%20Change_LT.pdf>.

33. Holling, C.S. et al. Biodiversity in the functioning of ecosystems: an ecological synthesis. *Biodiversity loss: economic and ecological issues*. Cambridge: University Press, 1995, p. 44–48.
34. International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (adopted 2 December 1961, as revised at Geneva on 10 November 1972, on 23 October 1978 and on 19 March 1991). 815 UNTS. 89.
35. International Convention for the Regulation of Whaling (adopted 2 December 1946, entered into force 10 November 1948). ETS 1716, 161 UNTS 72.
36. International Plant Protection Convention (adopted 17 November 1997, into force 2 October 2005). 2367 UNTS 223.
37. International Tropical Timber Agreement (adopted 27 January 2006, entered into force 7 December 2011). Doc.TD/TIMBER.3/12.
38. Kauno apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 26 d. sprendimas administracinėje byloje *Romainių bendruomenės centras v Kauno m. savivaldybės administracija* (bylos Nr. IK-361-353/12).
39. Kauno miesto apylinkės teismo teisėjos 2011 m. gegužės 20 d. nutartis byloje *N. Z. v LR Aplinkos ministerijos Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas gyvosios gamtos apsaugos inspekcija* (bylos Nr. II-51-593/2011).
40. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjos 2014 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje teisės pažeidimų byloje *E. L. v LR Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas* (bylos Nr. ATP-222-174/2014).
41. Komisijos 2011 gegužės 3 d. komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui KOM(2011) 244. „Biologinė įvairovė – mūsų gyvybės draudimas ir gamtinis turtas. ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m.“. [2011]
42. Komisijos 2014 m. birželio 5 d. komunikatas Tarybai ir Europos parlamentui KOM(2014) 64 dėl ES reagavimo į neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais [2014].
43. Kupiškio rajono apylinkės teismo teisėjo 2011 m. gruodžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje *Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Utenos regiono aplinkos apsaugos departamentas v E. J. ir A. J.* (bylos Nr. 1-83-783/2011).
44. Kvietkauskas, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: VER, 1985.
45. Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr.13-620.
46. Lietuvos Respublikos Konstitucija 54 straipsnis. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
47. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 65- 2634.

48. Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 118-4395; 2010, Nr. 9-2389.
49. Lietuvos Respublikos ministro įsakymas dėl aplinkos sektoriaus 2014–2020 m. Viešinio priemonių programos patvirtinimo. *TAR*. 2014-03-07, Nr. 2884.
50. Lietuvos Respublikos ministro įsakymas dėl kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų plano. *TAR*. 2015-01-15, Nr. 657.
51. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr.108-2727; 2001, Nr.110-3987; 2009, Nr. 159-7200.
52. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 63-1188, 1995, Nr. 60-1502, 2000, Nr. 58-1703, 2001, Nr. 108-3902; 2010, Nr. 81-4229.
53. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012-09-22, Nr. 110-5564.
54. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 2 d. nutarimas Dėl Valstybinės aplinkos monitoringo 2011–2017 metų programos patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2011-03-22. Nr. 34-1603.
55. Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 80-3215.
56. Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.73- 2527.
57. Lietuvos Respublikos Augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 90-3144.
58. Lietuvos teismai [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2015-04-10]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismai-ir-teisejai/teismu-sistema/153>>.
59. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2015-04-10]. <<http://www.lvat.lt/lt/veikla/veiklos-sritys.html>>.
60. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 30 d. nutartis administracinėje byloje *Aplinkos ministerija v Gamtos apsaugos asociacija "Baltijos vilkas"* (bylos Nr. A⁴⁹²-1155/2013).
61. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 2 d. nutartis byloje L. S. v LR AM Vilniaus reg. AAD gyvosios gamtos apsaugos inspekcija (bylos II-1245-426/2010).
62. Loomis, J. B.; White, D. S. Economic benefits of rare and endangered species: summary and meta-analysis. *Ecological Economics*. 1996, 18(3): 197–206.
63. Pereira, H. M., et al. Scenarios for global biodiversity in the 21st century. *Science*. 2010, 330(6010): 1496–1501.
64. Perrings, C., et al. The biodiversity and ecosystem services science-policy interface. *Science*. 2011, 331(6021): 1139–1140.
65. Prapiestienė, R.; Prapiestytė, D. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vaidmuo įgyvendinant Europos Sąjungos aplinkos politiką. *GEOGRAFIJA*, 2010, 46.1: 33–42.

66. Rašomavičius, V., et al. *Lietuvos Raudonoji knyga*. Kaunas: Lututė. 2007.
67. Roth, M. Securing the weboflife. *IUCN Media Relations*. 2012.
68. Stonis, J. R. Artėja pražūtinga gamtos krizė ir masinis rūšių išmirimas? *Žurnalas apie gamtą*. 2008. 3: 20–23.
69. Šiaulių rajono apylinkės teismo teisėjos 2011 gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje R Aplinkos ministerijos *Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas v A. P., T.S., R.M., D.J. ir A.G* (bylos Nr. 1-244-641/2011).
70. Tarybos direktyva 1999/22/EB dėl laukinių gyvūnų laikymo zoologijos soduose. [1999] OL L 94.
71. Tarybos direktyva 2000/29/EB, dėl apsaugos priemonių nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo į Bendriją ir išplitimo joje. [2004] OL L 169.
72. Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva). [1979] OL L 103.
73. Tarybos Direktyva 83/129/EEB dėl tam tikrų ruoniukų kailių ir iš jų pagamintų produktų importavimo į valstybes nares. [1983] OL L 91.
74. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos apsaugos (Buveinių direktyva). [2004] OL L 206.
75. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 199/2008 dėl Bendrijos sistemos, skirtos duomenų rinkimui, tvarkymui ir naudojimui žuvininkystės sektoriuje bei paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos, sukūrimo. [2008] OL L 60.
76. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 734/2008 dėl pažeidžiamų jūrų ekosistemų atviroje jūroje apsaugos nuo dugniniais žvejybos įrankiais daromo neigiamo poveikio. [2008] OL L 201/8.
77. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 708/2007, dėl svetimų ir nevietinių rūšių panaudojimo akvakultūroje. [2007] OL L 168.
78. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką. [2002] OL L 358.
79. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą. [1997] OL L 61.
80. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 88/98, nustatantis tam tikras technines Baltijos jūros, Belts ir Sound vandenyse esančių žuvies išteklių išsaugojimo priemones. [1998] OL L 9.
81. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3254/91 1991 m. lapkričio 4 d. draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus, kuriais suspaudžiamos gyvūnų galūnės, ir įvežti į Bendriją tam tikrų rūšių laukinių gyvūnų, kilusių šalyse, kur jie gaudomi minėtais spąstais arba kitais tarptautinių humaniško gyvūnų gaudymo reikalavimų neatitinkančiais būdais, kailius, odas ir iš jų pagamintas prekes. [1991] Švedija -15 V03.

82. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 348/81 1981 m. sausio 20 d. dėl banginių arba kitų banginių būrio gyvūnų produktų importo bendrųjų taisyklių. [1981] OL L 39/1.
83. Teisminė Lietuvos tvarka [interaktyvus]. Briuselis [žiūrėta 2015-03-23]. <http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_lit_lt.htm>.
84. The Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (adopted 16 June 1995, into force 1 November 1999). 6 YIntIEnvL 907.
85. The Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitat Animals (Bern Convention) (adopted 19 September 1979, entered into force 1 June 1982). 1284 U.N.T.S. 209; Eur. T.S. No. 104 (1982); 1982 Gr. Brit. T.S. No. 56 (Cmd. 8738).
86. The International Union for the Conservation of Nature. *The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2014.3*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-17]. <<http://www.iucnredlist.org>>.
87. United Nations Convention on the Law of the Sea (adopted 10 December 1982, entered into force 16 November 1994). 1833 UNTS 3; 21 ILM 1261 (1982).
88. Venckus Z. *Aplinkos apsaugos politika ir teisė*. Vilnius: Technika, 2007.
89. Venkatachalam, L. The contingent valuation method: a review. *Environmental impact assessment review*. 2004, 24(1): 89–124.
90. Vilniaus apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. I., R. B., P. B., A. L. v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija v Utenos regiono aplinkos apsaugos departamentas (bylos Nr. Nr. 1A-748-376-2011).
91. World Heritage Convention (entered into force 16 November 1973). 1037 UNTS 151.

Kasperavičius A. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių teisiniai ir praktiniai aspektai / magistro baigiamasis darbas. Vadovė lekt. dr. E. Matulionytė-Jarašūnė. – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2015. – 82p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe atskleisti teisiniai ir praktiniai saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos aspektai Lietuvoje, iškeltos ir išanalizuotos nykstančių ir retų rūšių apsaugos problemos ES ir Lietuvoje, apžvelgta ES ir Lietuvos teismų praktika bei pateikti pasiūlymai, kaip šias problemas reikėtų spręsti Lietuvoje. Pirmame baigiamojo darbo skyriuje aptariama saugomų augalų ir gyvūnų rūšių esmė ir problematika, antrame skyriuje – detalai analizuojami tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, susiję su saugomomis faunos ir floros rūšimis, trečias darbo skyrius skirtas įvertinti esamai retų ir nykstančių rūšių apsaugos būklei ES ir Lietuvoje, o ketvirtajame – aptariama ES ir Lietuvos teismų praktika, susijusi su nagrinėjama tema. Galiausiai, atsižvelgiant į visą darbe išdėstytą medžiagą, pateikiamos darbo išvados ir pasiūlymai, kaip pagerinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą Lietuvoje.

Raktiniai žodžiai: aplinkosauga, saugomos augalų ir gyvūnų rūšys, nykstančios ir retos rūšys, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinis reglamentavimas.

Kasperavičius A. Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių teisiniai ir praktiniai aspektai / magistro baigiamasis darbas. Vadovė lekt. dr. E. Matulionytė-Jarašūnė. – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2015. – 82p.

SANTRAUKA

Saugomos augalų ir gyvūnų rūšys – tai tokios pasaulyje egzistuojančios augalų ir gyvūnų rūšys, kurioms gresia reali išnykimo grėsmė. Pasak daugelio mokslininkų, tyrinėjusių biologinės įvairovės tematiką, retų ir nykstančių rūšių išsaugojimas nuo išnykimo, yra ypatingai svarbus visos žmonijos ateičiai. Įvairūs teisės aktai numato, kad ES valstybės narės privalo užtikrinti ir pagerinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių bei jų natūralių buveinių apsaugos būklę.

Panaudojant teorinius kokybinius, analitinius, lyginamuosius, empirinius *tyrimo metodus* bei grafinius informacijos vaizdavimo metodus, šiame darbe nuodugniai apžvelgiamas *tyrimo objekto* (saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos) teisinis reglamentavimas ES ir Lietuvoje (*darbo tyrimo dalykas* – saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinis reglamentavimas), įvertinama, ar nagrinėjami teisės aktai yra efektyviai įgyvendinami praktikoje. Rengiamo darbo *tikslas* – ištirti ir įvertinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinius ir praktinius aspektus Lietuvoje. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, iškelti *uždaviniai* apima saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos sampratos ir problematikos analizę, tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų analizę, esamą saugomų rūšių apsaugos būklės analizę, atskleidžiant esamą priešpriešą tarp teisinio reglamentavimo ir praktikos bei teismų praktikos aptarimą.

Atsižvelgiant į visą darbe pateiktą medžiagą, galima daryti išvadą, kad saugomų rūšių nykimo spartai didžiausią įtaką daro žmogaus veikla, nors šių rūšių išsaugojimas yra žmonijos išlikimo garantas. Šių rūšių apsaugą reglamentuoja tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, tad siekiant, kad Lietuva įvykdytų prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus, nacionalinius teisės aktus reikia tobulinti, kad jų turinys atitiktų tarptautinių aktų turinį. Apklausoje dalyvavę ekspertai saugomų rūšių apsaugos būklę Lietuvoje įvertinto kaip patenkinamą, o visuomenės apklausa parodė, kad labai trūksta visuomenės informavimo šiuo klausimu. Lietuvos teismų praktika, saugomų rūšių klausimais, apima administracinių, administracinių pažeidimų ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą. Tačiau, pažymėtina, kad dauguma Lietuvos teismų praktikos bylų yra susijusios su saugomomis gyvūnų rūšimis, o bylų, skirtų ypač saugomų augalų rūšių apsaugai beveik nėra. Išskirtas saugomų rūšių apsaugos problemas darbe rekomenduojama spręsti tokiomis priemonėmis, kaip visuomenės informavimas, mokslinių tyrimų skatinimas, nacionalinių teisės aktų tobulinimas bei skubus gamtotvarkos planų ruošimas ir įgyvendinimas.

Raktiniai žodžiai: saugomos augalų ir gyvūnų rūšys, nykstančios ir retos rūšys, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga, saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisinis reglamentavimas.

Kasperavičius A. Protected plants' and animals' species in the legal and practical aspects / Master thesis. Supervisor: lekt. dr. E. Matulionytė-Jarašūnė. – Kaunas: Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, 2015. – 82p.

SUMMARY

Protected plants' and animals' species are such existing species in a world that are threatened with extinction of a real threat. According to many scientists, who studied the themes of biodiversity, the protection of rare and endangered species is extremely important for the future of all humanity. Various legislations provide that all Member States of European Union (EU) must ensure and improve the protection of the endangered species and their natural habitats.

Using qualitative theoretical, analytical, comparative, empirical research methods and graphical visualization techniques, this work reviews legal regulation of the protected plants' and animals' species protection (*research object*) in the EU and Lithuania and also answers the question if the legislation is effectively implemented in practice. *The aim* of this Master thesis is investigation and evaluation of the legal and practical aspects of the protected plants' and animals' species protection in Lithuania. The tasks are as follow: the analysis of the rare species concept and problems, the analysis of international and national law, the evaluation of the current state of conservation of protected species and the case law study.

It can be concluded that the protected species extinction rates are mainly affected by the humans' activities, although these species are also a guarantee of the survival of humanity. These species are protected by international and national law, so in order to accomplish the international commitments the national legislation in Lithuania needs to be improved. According to the interviewed experts the conservation status in Lithuania can be described as satisfactory. Unfortunately the public survey showed that very lack of public awareness on the subject. Lithuanian case law includes administrative, administrative offenses and criminal cases. However, it should be noted that the most cases are related to the protection of the threatened animals' species, while cases of the endangered species of the plants protection are almost nonexistent. Discussed problems can be solved by the improvement of national legislation, the urgent preparation and implementation of nature management plans and the public information.

Keywords: protected plants' and animals' species, endangered and rare species, protection of protected plants' and animals' species, legal regulation of protected plant and animal species protection.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Svarbiausios su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga susijusios tarptautinės konvencijos:

- *Tarptautinė Konvencija dėl banginių medžioklės reguliavimo*(1946 m. gruodžio 2 d. Vašingtonas, JAV).
- *Tarptautinė Konvencija dėl naujų augalų veislių apsaugos (UPOV)*(1961 m. gruodžio 2 d., su pakeitimais, padarytais 1972 m. lapkričio 10 d., 1978 m. spalio 23 d. ir 1991 m. kovo 19 d. Ženevoje).
- *Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos Konvencija (WHC)* (1972 m. lapkričio 16 d., Paryžius, Prancūzija).
- *Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos Konvencija (CITES)* (Pasirašyta Vašingtone D. C. 1973 m. kovo 3 d., iš dalies pataisyta Bonoje 1979 m. birželio 22 d).
- *Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo Konvencija (CMS)*(1979 m. birželio 23 d., Bona, Vokietija).
- *Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos Konvencija* (1979 m. rugsėjo 19 d., Bernas, Šveicarija).
- *Konvencija dėl tarptautinės reikšmės šlapžemių, ypač vandens paukščių buveinių* (1971 m. vasario 2 d., Ramsaras, Iranas, Pakeista ir papildyta 1982 m. gruodžio 3 d. protokolu ir 1987 m. gegužės 28 d. pataisomis).
- *Jungtinių tautų jūrų teisės konvencija (UNCLOS)* (1982 m. gruodžio 10 d., Montego Bėjus, Jamaika)
- *Biologinės įvairovės Konvencija (CBD)* (1992 m. birželio 05 d., Rio de Žaneiras, Brazilija).
- *Susitarimas dėl mažųjų banginių apsaugos Baltijos ir Šiaurės jūrose, Šiaurės Rytų Atlante bei Airijos jūroje (ASCOBANS)* (1991 m.)
- *Susitarimas dėl Afrikos ir Eurazijos migruojančių vandens paukščių išsaugojimo (AEWA)*(1995 m.).
- *Tarptautinė augalų apsaugos konvencija (IPPC)*(1997 m. lapkričio 01 d.)
- *Tarptautinis susitarimas dėl atogrąžų medienos (ITTA)* (2006 m. sausio 27 d. Ženeva, Šveicarija).
- *Kitos tarptautinės konvencijos ir susitarimai, susiję su priešai išvardintų teisinių dokumentų įgyvendinimu.*

2 PRIEDAS

Pagrindiniai ES teisės aktai, susiję su saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga yra:

- Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva).
- Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (Buveinių direktyva).
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą.
- Tarybos direktyva 1999/22/EB dėl laukinių gyvūnų laikymo zoologijos soduose.
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 88/98, nustatantis tam tikras technines Baltijos jūros, Belts ir Sound vandenyse esančių žuvies išteklių išsaugojimo priemones
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 199/2008 dėl Bendrijos sistemos, skirtos duomenų rinkimui, tvarkymui ir naudojimui žuvininkystės sektoriuje bei paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos, sukūrimo.
- Tarybos Direktyva 83/129/EEB dėl tam tikrų ruoniukų kailių ir iš jų pagamintų produktų importavimo į valstybes nares.
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 734/2008 dėl pažeidžiamų jūrų ekosistemų atviroje jūroje apsaugos nuo dugniniais žvejybos įrankiais daromo neigiamo poveikio.
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 708/2007, dėl svetimų ir nevietinių rūšių panaudojimo akvakultūroje.
- Tarybos direktyva 2000/29/EB, dėl apsaugos priemonių nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo į Bendriją ir išplitimo joje.
- Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1007/2009 dėl prekybos produktais iš ruonių.
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką.
- Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3254/91 1991 m. lapkričio 4 d. draudžiantis Bendrijoje naudoti spąstus, kuriais suspaudžiamos gyvūnų galūnės, ir įvežti į Bendriją tam tikrų rūšių laukinių gyvūnų, kilusių šalyse, kur jie gaudomi minėtais spąstais arba kitais tarptautinių humaniško gyvūnų gaudymo reikalavimų neatitinkančiais būdais, kailius, odas ir iš jų pagamintas prekes.
- Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 348/81 1981 m. sausio 20 d. dėl banginių arba kitų banginių būrio gyvūnų produktų importo bendrųjų taisyklių.

- *Kiti reglamentai ir direktyvos, apibrėžiantys priešai išvardintų teisės aktų dalinius pakeitimus.*

3 PRIEDAS

Pagrindiniai įstatymai, įtvirtinantys saugomų augalų ir gyvūnų rūšių naudojimo ir apsaugos reikalavimus (išskyrus įstatymus, ratifikuojančius tarptautines sutartis): Sąrašą galite perkelti į priedus, nėra tikslo čia jį rašyti.

- *Lietuvos Respublikos Konstitucija 54 straipsnis (Žin., 1992, Nr. 33-1014).*
- *Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas (Žin., 1997, Nr.108-2727; 2001, Nr.110-3987; 2009, Nr. 159-7200).*
- *Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. 63-1188, 1995, Nr. 60-1502, 2000, Nr. 58-1703, 2001, Nr. 108-3902; 2010, Nr. 81-4229).*
- *Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr.90-2013; 1997, Nr.59-1363; 1998, Nr.56-1545; 2001, Nr.48-1655; 2001, Nr.110-3986; 2003, Nr.102-4583; 2010, Nr.13-620) 1995-10-19 Nr. I-1069 „Augalų apsaugos įstatymas“ (Žin., 1995, Nr.90-2013; 1997, Nr.59-1363; 1998, Nr.56-1545; 2001, Nr.48-1655; 2001, Nr.110-3986; 2003, Nr.102-4583; 2010, Nr.13-620).*
- *Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas (Žin., 2002, Nr. 65- 2634).*
- *Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas (Žin., 2000, Nr. 56-1648; 2004, Nr.73-2527).*
- *Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymas (Žin., 2004, Nr. 118-4395; 2010, Nr. 9-2389).*
- *Lietuvos Respublikos Augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymas (Žin., 2001, Nr. 90-3144).*
- *Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas (Žin., 2007, Nr. 80-3215).*

Nacionaliniai teisės aktai įtvirtinantys laukinės augalijos (išskyrus miškus) ir gyvūnijos naudojimo ir apsaugos reikalavimus

1.	Lietuvos Respublikos Konstitucija 54 straipsnis (Žin., 1992, Nr. 33-1014)
2.	Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas (Žin., 1997, Nr. 108-2726; 2001, Nr. 110-3988; 2010, Nr. 81-4218)
3.	Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas (Žin., 2000, Nr. 56-1648; 2004, Nr.73-2527)
4.	Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymas (Žin., 2004, Nr. 118-4395; 2010, Nr. 9-2389)
5.	Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas (Žin., 2002, Nr. 65-2634)
6.	Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr.90-2013; 1997, Nr.59-1363; 1998, Nr.56-1545; 2001, Nr.48-1655; 2001, Nr.110-3986; 2003, Nr.102-4583; 2010, Nr.13-620)1995-10-19 Nr. I-1069 „Augalų apsaugos įstatymas“ (Žin., 1995, Nr.90-2013; 1997, Nr.59-1363; 1998, Nr.56-1545; 2001, Nr.48-1655; 2001, Nr.110-3986; 2003, Nr.102-4583; 2010, Nr.13-620)
7.	Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas (Žin., 1999, Nr. 60-1944; 1998, Nr.56-1545; 2003, Nr.102-4583; 2010, Nr.13-620)
8.	Lietuvos Respublikos Augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymas (Žin., 2001, Nr. 90-3144)
9.	12. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas (Žin., 1997, Nr.108-2727; 2001, Nr.110-3987; 2009, Nr. 159-7200)
10.	Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas (Žin., 2007, Nr. 80-3215)
11.	Lietuvos Respublikos nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos ratifikavimo įstatymas (Žin., 2001, Nr. 50-1739)
12.	Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. 63-1188, 1995, Nr. 60-1502, 2000, Nr. 58-1703, 2001, Nr. 108-3902; 2010, Nr. 81-4229)
13.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 22 d. nutarimas Nr. 1138 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ (Žin. 1998, Nr. 84-2353; 2002, Nr. 20-766)
14.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 1446 „Dėl Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo“ (Žin., 1999, Nr. 109-3189)
15.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 425 „Dėl medžioklės Lietuvos Respublikoje nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 32-905)
16.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 73 „Dėl Lietuvos Respublikos augalų nacionalinio genetinių išteklių įstatymo įgyvendinimo“ (Žin.,2002, Nr. 8-272; 2006, Nr.111-4218)
17.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 20 d. nutarimas Nr. 261 „Dėl Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos įgyvendinimo“ (Žin., 2002, Nr. 20-767; 2004, Nr.86-3121; 2008, Nr.40-1452, Nr.42 (atitaisymas); 2010, Nr.9-421)
18.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 14 d. nutarimas Nr. 904 „Dėl pasienio kontrolės punktų, per kuriuos leidžiama išvežti iš Lietuvos respublikos ir įvežti į ją laukinių gyvūnų ir augalų rūšių, įrašytų į 1996 m. gruodžio 9 d. tarybos reglamento (EB) nr. 338/97 dėl laukinių gyvūnų ir augalų rūšių apsaugos kontroliuojant prekybą jais priedėlius ir nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos priedus, egzempliorius, sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 70-3191)
19.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. 276 „Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“ (Žin., Nr. 2004, Nr. 41-1335; 2006, Nr. 44-1606)
20.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 44 „Dėl Aukcionų dėl leidimo naudoti žūklės plotus valstybiniuose vandens telkiniuose rengimo nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr.11-331)

21.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 21 d. nutarimas Nr. 199 „Dėl Leidimų naudoti žūklės plotus valstybiniuose vandens telkiniuose tipinių sąlygų aprašo patvirtinimo" (Žin., 2005 Nr.26-832; 2005 Nr.30 (atitaisymas))
22.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 265 „Dėl maksimalių mėgėjiškos žūklės leidimų kainų nustatymo ir nemokamos žvejybos teisės suteikimo" (Žin., 2005, Nr. 35-1141)
23.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 30 d. nutarimas Nr. 335 „Dėl Be aukciono išduodamų leidimų naudoti žūklės plotus valstybiniuose vandens telkiniuose mokesčio dydžio nustatymo ir mokejimo tvarkos aprašo patvirtinimo" (Žin., 2005, Nr. 43-1370; 2010 Nr. 40-1905)
24.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 382 „Dėl valstybinių vandens telkinių, į kuriuos neišduodami leidimai naudoti žūklės plotus, sąrašo patvirtinimo" (Žin., 2005; Nr.47-1568)
25.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 942 „Dėl žuvininkystės vandens telkinių žuvų išteklių tyrimų tvarkos aprašo patvirtinimo" (Žin., 2005, Nr.106-3911)
26.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 206 „Dėl kriterijai, pagal kuriuos medžiai ir krūmai, augantys ne miškų ūkio paskirties žemėje, priskiriami saugotiniams, sąrašo patvirtinimo ir medžių ir krūmų priskyrimo saugotiniams" (Žin., 2008, Nr. 33-1151)
27.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1203 „Dėl Lietuvos Respublikos žmonių palaikų laidojimo įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų patvirtinimo" (Žin., 2008, Nr.137-5411)
28.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 1239 „Dėl Valstybinės reikšmės parkų nuostatų ir Valstybinės reikšmės parkų sąrašo patvirtinimo" (Žin., 2010, Nr. 104-5382)
29.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1998 m. liepos 3 d. įsakymas Nr. 113 „Dėl grybavimo Lietuvos miškuose taisyklių patvirtinimo" (Žin., 1998, Nr. 62-1797; 2001, Nr.61-2197; 2010, Nr.79-4107)
30.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. balandžio 16 d. įsakymas Nr. 98 „Dėl leidimų naudoti grybų, laukinių uogų ir vaisių, vaistinių augalų (ar jų dalių), nendrių, medžių ir krūmų šakelių išteklius išdavimo tvarkos“ (Žin., 1999, Nr. 35-1052; 2000, Nr. 10-257; 2010, Nr. 6-249)
31.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. rugsėjo 1 d. įsakymas Nr. 269 „Dėl aplinkos apsaugos reikalavimai deginant sausą žolę, nendres, šiaudus bei laukininkystės ir daržininkystės atliekas patvirtinimo" (Žin., 1999, Nr. 75-2284; 2002, Nr.84-3668; 2010, Nr.79-4109)
32.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 7 d. įsakymas Nr. 132 „Dėl laukinės augalijos išteklių apskaitos metodikos patvirtinimo" (Žin., 2000, Nr. 31-881)
33.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 11 įsakymas Nr. 139 „Dėl laukinių augalų ir grybų naudojimo mokslo, kultūros, švietimo, auklėjimo ir estetikos tikslams, botaninių ir mikologinių kolekcijų sudarymo ar pildymo tvarkos patvirtinimo" (Žin., 2000, Nr. 32-910)
34.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 173 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 1446 „Dėl laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo“ 2 punkto vykdymo“ (Žin., 2000, Nr. 37-1046; 2001, Nr. 37-1275; 2002, Nr. 84-3670; 2005, Nr. 4-83, Nr. 45-1476; 2006, Nr. 77-3027)
35.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. gegužės 1 d. įsakymas Nr. 180 „Dėl žvejybos padalinių žvejybos žurnalų išdavimo ir pildymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 41-1184; 2008, Nr. 38-1414; 2010, Nr. 34-1647; 2011, Nr. 48-2344)
36.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. gegužės 2 d. Nr. 187 „Dėl ūkinės veiklos apribojimo laukinei augalijai ir jos ištekliams apsaugoti tvarkos patvirtinimo" (Žin., 2000, Nr. 38-1073)
37.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. gegužės 3 d. įsakymas Nr. 199 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 1446 "Dėl laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo" 3.4 punkto vykdymo" (Žin., 2000, Nr. 40-1130)
38.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 5 d. įsakymas Nr. 230 „Dėl žvejybos ir žvejo verslininko bilietų išdavimo tvarkos bei žvejybos ir žuvų išteklių apsaugos Lietuvos vandenyse taisyklių dalinio pakeitimo“ (Žin., 2000, Nr. 48-1417; 2005, Nr. 69-2484; 2010, Nr. 79-4105)
39.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 258 "Dėl Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo" (Žin., 2000, Nr.53-1540; 2010, Nr. 110-5652, Nr. 144-7379; 2011, Nr.94-4456)
40.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. 265/170 „Dėl prekybos laukiniais augalais, jų dalimis, grybais tvarkos patvirtinimo" (Žin., 2000, Nr. 34-966; 2001, Nr.44-1562; 2003, Nr.79-3608; 2010, Nr.14-675)

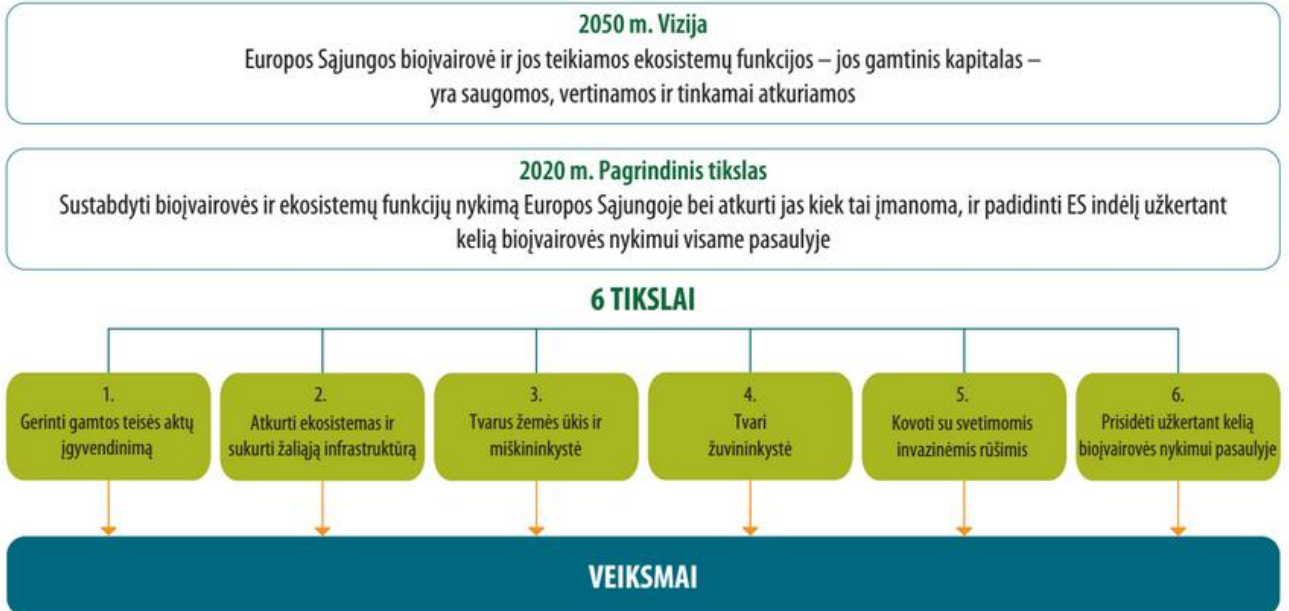
41.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 346 „Dėl laukinių gyvūnų laikymo zoologijos soduose standartizavimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 81-3502)
42.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. 352 „Dėl introdukcijos, reintrodukcijos ir perkėlimo tvarka, Invazinių rūšių organizmų kontrolės ir naikinimo tvarka, Invazinių rūšių kontrolės tarybos sudėties ir nuostatų, introdukcijos, reintrodukcijos ir perkėlimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 81-3505; 2006, Nr.60-2149; 2007, Nr.4-182; 2008, Nr.70-2686; 2009, Nr.20-811; 2009, Nr.137-6045; 2010, Nr.74-3779)
43.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. spalio 2 d. įsakymas Nr. 519/449 „Dėl laukinių gyvūnų laikymo nelaisvėje taisyklių patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. gegužės 16 d. įsakymo Nr. 250/224 pakeitimo“ (Žin., 2002, Nr. 100-4456; 2008, Nr. 6-227; 2009, Nr. 53-2128) Negalioja nuo 2011-07-13
44.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. lapkričio 27 d. įsakymas Nr. 607 „Dėl augalų nacionalinių genetinių išteklių kaupimo, saugojimo, naudojimo ir atkūrimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 1-6)
45.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro, muitinės departamento prie finansų ministerijos generalinio direktoriaus ir valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 658/831/743 „Dėl prekybos laukiniais gyvūnais taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 125-5690; 2004, Nr. 85-3097; 2004, Nr.167-6158; 2007,Nr.29-1068; 2009, Nr.71-291; 2010, Nr.8-384)
46.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. birželio 17 d. įsakymas Nr. 309 „Dėl laukinių gyvūnų žymėjimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 61-2819)
47.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 2 d. įsakymas Nr. 609 „Dėl Duomenų pateikimo medžiotojų sąvadui ir sąvade sukauptos informacijos teikimo kitoms institucijoms tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 115- 5238; 2004, Nr. 50-1679; 2005, Nr. 128-4617; 2010, Nr. 6-261, Nr. 66-3301)
48.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 10 d. įsakymas Nr. 632 „Dėl medžių grupių ir pavienių medžių, kurie priskiriami augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams, nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 117-5363)
49.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. D1-271 „Dėl medžiotojo bilieto, žvejo verslininko bilieto, žvejybos bilieto paėmimo ir grąžinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 86-3145; 2010, Nr. 57-2816)
50.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. liepos 7 d. įsakymas Nr. D1-374 „Dėl augalų (miško) genetinių draustinių nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 116-4345; 2004, Nr.188-7032; 2006, Nr.91-3584; 2010, Nr.8-391)
51.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 11 d. įsakymas Nr. 3D-476/D1-429 „Dėl kaimo plėtros žemėtvarkos projektų rengimo ir įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 127-4581; 2008, Nr. 112-4270)
52.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. D1-639 „Dėl žvejybos privačiuose vandens telkiniuose tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr.4-71, 2007, Nr. 4-184)
53.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. D1-614 „Dėl Mėgėjiškos žūklės leidimų išdavimo taisyklių ir Mėgėjiškos žūklės leidimų valstybiniuose vandens telkiniuose naudojimo ir apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr.180-6684, 2010, Nr.59-2927)
54.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. D1-35 „Dėl Leidimų naudoti žūklės plotus išdavimo ir panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr.14-442)
55.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. vasario 10 d. įsakymas Nr. D1-75 „Dėl Licencinės žūklės organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo " (Žin., 2005 Nr. 24-784, 2005, Nr. 39-1281, 2005, Nr. 126-4514, 2006, Nr. 95-3742, 2006, Nr. 104-3987, 2006, Nr. 118-4514, 2007, Nr. 67-2628, 2008, Nr. 119-4536, 2009, Nr. 41-1595, 2010, Nr. 50-2445)
56.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. D1-216 „Dėl vandens telkinių pagal žuvininkystės vystymo kryptis sąrašų ir vandens telkinių tvarkymo tipinių planų patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr.56-1933)
57.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. birželio 14 d. įsakymas Nr. D1-301 „Dėl Aplinkos ministro 2003 m. spalio 3 d. įsakymo Nr. 504 „Dėl į Lietuvos raudonąją knygą įrašytų saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo (Žin., 2000, Nr. 66-1998; 2003, Nr.100-4506; 2005, Nr.76-2784 (nauja redakcija); 2007, Nr.36-1331; 2007, Nr.53-2056; 2010, Nr.20-949)

58.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. D1-337 „Dėl Mėgėjiškos žūklės taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr.85-3189; 2006, Nr. 57-2044, Nr. 95-3740; 2009, Nr. 41-1596, Nr. 115-4897)
59.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. liepos 29 d. įsakymas Nr. D1-383 „Dėl plombos aprašo patvirtinimo bei žvejybos įrankių ženklavimo tvarkos nustatymo“ (Žin., 2005, Nr. 96-3609; 2008, Nr. 22-837; 2009, Nr. 72-2947; 2010, Nr. 48-2351)
60.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. kovo 30 d. Nr. D1-143 „Dėl žvejybos limitų nustatymo verslinei žvejybai išnuomotuose ir privačiuose pratakčiuose vandens telkiniuose ir upėse bei bendrąja daline valstybės ir fizinių ar juridinių asmenų nuosavybės teise priklausančiuose vandens telkiniuose“ (Žin., 2006, Nr.39-1396, 2006, Nr.118-4521)
61.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. D1-205 „Dėl verslinės žvejybos leidimų vidaus vandens telkiniuose išdavimo tvarkos aprašo, verslinės žvejybos leidimo blanko formos ir reikalavimų verslinės žvejybos leidimų blankų spausdinimui“ (Žin., 2006, Nr.49-1782, 2006, Nr.138-5281, 2007, Nr.122-5026, 2010, Nr.29-1364 2010, Nr.59-2930)
62.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 25 d. įsakymas Nr. D1-260 „Dėl prekybos saugomų rūšių laukiniais augalais ir grybais taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 61-2215; 2009, Nr.83-3470; 2010, Nr.6-254; 2010, Nr.66-3298)
63.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. birželio 7 d. įsakymas Nr. D1-284 „Dėl aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 12 d. įsakymo Nr. 592 "Dėl duomenų kaupimo apie Europos Bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšis" pakeitimo“ (Žin., 2004, Nr. 68-2374; 2006, Nr.66-2445; 2007, Nr.22-856; 2010, Nr.59-2926)
64.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymas Nr. D1-414 „Dėl Verslinės žvejybos vidaus vandens telkiniuose kontrolės vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ [Priedai] (Žin., 2006, Nr.100-3892, 2010-05-22 Nr.59-2925)
65.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. vasario 26 d. įsakymas Nr. D1-124 „Dėl augalų nacionalinių genetinių išteklių saugojimo programa ir Augalų nacionalinių genetinių išteklių saugojimo programos įgyvendinimo 2007–2011 metų priemonių plano patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 27-997)
66.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. D1-372 „Dėl aplinkos ministro 2005 m. gegužės 30 d. įsakymo Nr. D1-267 "Dėl Verslinės žvejybos Lietuvos žuvininkystės vidaus vandens telkiniuose taisyklių patvirtinimo" pakeitimo" (Žin., 2007 Nr.74-2950; 2007-07-12 Nr.77)
67.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. D1-673 „Dėl želdinių būklės ekspertizės tvarkos aprašo patvirtinimo" (Žin., 2007, Nr. 135-503)
68.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. D1-674 „Dėl sodmenų kokybės reikalavimų patvirtinimo" (Žin., 2007, Nr. 135-504)
69.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. D1-675 „Dėl želdynų ir želdinių sanitarinės apsaugos taisyklių patvirtinimo" (Žin., 2007, Nr. 135-5505; 2010, Nr.58-2847)
70.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. gruodžio 21 d. d. įsakymas Nr. D1-694 „Dėl atskirųjų rekreacinės paskirties želdynų plotų normų ir Priklausomųjų želdynų normų (plotų) nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo" (Žin., 2007, Nr. 137-5624)
71.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. gruodžio 29 d. d. įsakymas Nr. D1-716 „Dėl kriterijų, pagal kuriuos dendrologiškai, ekologiškai, estetiškai vertingi, kultūros paveldui ir kraštovaizdžiui reikšmingi želdiniai, augantys privačioje žemėje, priskiriami saugotiniams, patvirtinimo" (Žin., 2008, Nr. 2-76)
72.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. D1-717 „Dėl žedžių ir krūmų veisimo, vejų ir gėlynų įrengimo taisyklių patvirtinimo" (Žin., 2008, Nr. 2-77)
73.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. D1-718 „Dėl metinės statistinės ataskaitos apie savivaldybės teritorijoje esamus, sutvarkytus, įkurtus naujus želdynus teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" (Žin., 2008, Nr. 2-78)
74.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. D1-719 „Dėl atskirųjų ir priklausomųjų želdynų kūrimo ir tvarkymo projektų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo" (Žin., 2008, Nr. 2-79)
75.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 8 d. įsakymas Nr. D1-5 „Dėl želdynų ir želdinių inventorizavimo ir apskaitos taisyklių patvirtinimo" (Žin., 2008, Nr. 5-200)
76.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 14 d. įsakymas Nr. D1-31 „Dėl želdynų ir želdinių būklės stebėsenos programo patvirtinimo" (Žin., 2008, Nr. 10-351)

77.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. D1-45 „Dėl medžių ir krūmų priežiūros, vandens telkinių, esančių želdynuose, apsaugos, vejų ir gėlynų priežiūros taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 10-356)
78.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 22 d. įsakymas Nr. D1-49 „Dėl želdynų projektų rengimo vadovo atestavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 12-414; 2009, Nr. 45-1792)
79.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. D1-62 „Dėl atskirųjų želdynų apsaugos ir tvarkymo pavyzdinio reglamento ir Priklausomųjų želdynų apsaugos ir tvarkymo pavyzdinio reglamento patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 15-533)
80.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 31 d. įsakymas Nr. D1-87 „Dėl saugotinių medžių ir krūmų kirtimo, persodinimo ar kitokio pašalinimo atveju, šių darbų vykdymo ir leidimų šiems darbams išdavimo, medžių ir krūmų vertės atlyginimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 17-611)
81.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 31 d. įsakymas Nr. D1-94 „Dėl želdinių atkuriamosios vertės nustatymo metodikos patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 18-658; 2008, Nr. 74-2905)
82.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. D1-208 „Dėl želdynų projektų rengimo vadovo atestavimo komisijos sudėties patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 45-1703; 2010, Nr. 6-265)
83.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. D1-343 „Dėl želdinių atkuriamosios vertės įkainių patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 74-2907; 2010, Nr. 93-4914)
84.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. birželio 15 d. įsakymas D1-331 „Dėl Specialiosios žvejybos vidaus vandenyse tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin. 2009, Nr. 74-3031, 2010, Nr. 6-250)
85.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. D1-550 „Dėl Duomenų apie žvejybą vidaus vandenyse teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2009 Nr. 112-480, 2010, Nr. 48-2352)
86.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. D1-193 „Dėl želdinių apsaugos, vykdant statybos darbus, taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 31-1454)
87.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. balandžio 1 d. įsakymas Nr. D1-263 „Dėl Lietuvos Respublikos griežtai saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 39-1884)
88.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. 3D-354/D1-303 „Dėl Žuvininkystės valstybiniuose žuvininkystės vandens telkiniuose taisyklių ir Minimalių žuvų ir vėžių įveisimo normų sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 47-227)
89.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. D1-463 „Dėl saugomų rūšių apsaugos planų rengimo ir tvirtinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 66-3299)
90.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. liepos 15 d. įsakymas Nr. D1-621 „Dėl Lietuvos saugomoms rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 87-4616)
91.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. liepos 15 d. įsakymas Nr. D1-622 „Dėl saugomų rūšių naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 87-4617; 2010, Nr. 119-6061)
92.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. D1-933 „Dėl įgaliojimų suteikimo aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentams“ (Žin., 2010, Nr. 7072-7073)
93.	Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. D1-93 „Dėl darbų organizavimo žuvų dusimo atveju tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 16-756)
94.	Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos viršininko 2005 m. balandžio 25 d. įsakymas Nr. 1A-41 „Dėl specialiosios žvejybos patikrinimo akto formos patvirtinimo bei specialiosios žvejybos kontrolės stiprinimo“ (Žin., 2005, Nr. 58-2062; 2009, Nr. 134-5869)
95.	Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento direktoriaus 2011 m. rugpjūčio 25 d. įsakymas Nr. V-158 „Dėl leidimų laikyti nelaisvėje laukinius gyvūnus tvarkos aprašo patvirtinimo“

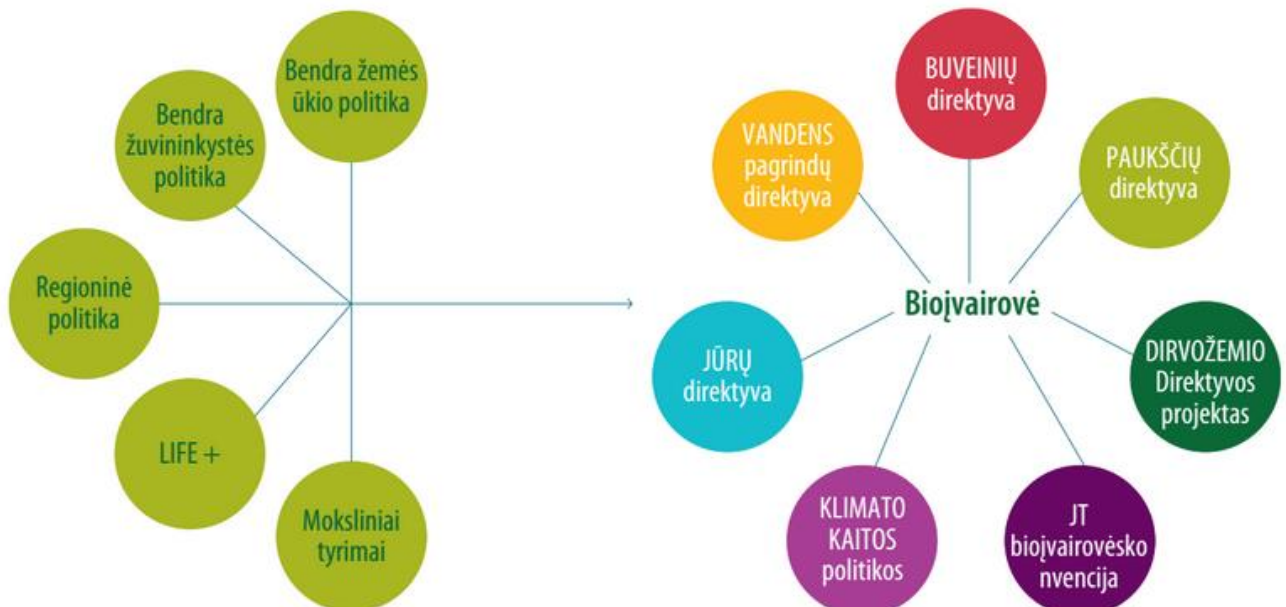
ES biologinės įvairovės strategijos iki 2020 m. tikslai

ES bioįvairovės strategija

Šaltinis: Europos Komisija.

Poveikį bioįvairovei turinti ES politika ir teisės aktai

Šaltinis: Europos Komisija.

**ERPF lėšų skyrimas bioįvairovei ir gamtosaugai skatinti (įskaitant „Natura 2000“)
(eurais)**

Šalis	Planuotos ERPF lėšos veiksmų programose 2010 m. gruodžio 31 d.			Planuotos ERPF lėšos veiksmų programose 2012 m. gruodžio 31 d.		
	Skirta bio- įvairovei ('000) (a)	Iš viso sanglaudos lėšų ('000) (b)	% (= a/b)	Skirta bio- įvairovei ('000) (c)	Iš viso sanglaudos lėšų ('000) (d)	% (= c/d)
Belgija	1 054	2 063,501	0,05	1 054	2 063 501	0,05
Bulgarija	80 787	6 673 628	1,21	80 787	6 673 628	1,21
Čekija	605 921	26 302 604	2,30	605 921	26 539 650	2,28
Danija	0	509 577	0,00	0	509 577	0,00
Vokietija	50 620	25 488 616	0,20	52 614	25 488 230	0,21
Estija	21 730	3 403 460	0,64	21 730	3 403 460	0,64
Airija	0	750 725	0,00	0	750 725	0,00
Graikija	179 763	20 210 261	0,89	145 702	20 210 261	0,72
Ispanija	706 437	34 657 734	2,04	824 574	34 650 749	2,38
Prancūzija	175 954	13 449 221	1,31	166 084	13 449 221	1,23
Italija	57 133	27 965 315	0,20	43 143	27 955 874	0,15
Kipras	0	514 624	0,00	0	612 435	0,00
Latvija	26 000	4 530 448	0,57	26 000	4 530 448	0,57
Lietuva	71 850	6 775 493	1,06	71 850	6 775 493	1,06
Liuksemburgas	0	50 487	0,00	0	50 487	0,00
Vengrija	125 800	24 921 149	0,50	125 800	24 921 149	0,50
Malta	1 700	840 123	0,20	100	840 123	0,01
Nyderlandai	4 195	1 660 003	0,25	4 195	1 660 003	0,25
Austrija	0	1 204 479	0,00	0	1 204 479	0,00
Lenkija	135 078	65 221 853	0,21	113 430	67 185 549	0,17
Portugalija	46 973	21 411 561	0,22	55 076	21 411 561	0,26
Rumunija	171 989	19 213 037	0,90	171 989	19 213 037	0,90
Slovėnija	49 555	4 101 049	1,21	49 555	4 101 049	1,21
Slovakija	30 454	11 360 620	0,27	30 454	11 498 331	0,26
Suomija	1 933	1 595 966	0,12	552	1 595 966	0,03
Švedija	0	1 626 092	0,00	0	1 626 092	0,00
Jungtinė Karalystė	1 570	9 890 937	0,02	70	9 890 937	0,00
Tarpvalstybinis lygmuo	168 780	7 829 418	2,16	175 219	7 905 148	2,22
Iš viso	2 715 276	344 221 981	0,79	2 765 899	346 717 163	0,80

Šaltinis: Europos Audito Rūmai, pagal Komisijos statistinius duomenis.

Gerb. Respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto aplinkosaugos teisės programos magistrantūros studentas Aurimas Kasperavičius. Rašau Magistro baigiamąjį darbą, kurio tema „Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisiniai ir praktiniai aspektai.“

Atlieku ekspertų apklausą, kurių nuomones apibendrinus būtų galima įvertinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę Lietuvoje ir pasaulyje.

Žinodamas Jūsų kompetenciją, prašau atsakyti klausimus. Jums pageidaujant, gauta informacija, gali būti konfidenciali.

1. Kaip vertinate saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę Lietuvoje?
2. Kokią pasaulio ir ES gerąją praktiką rekomenduotumėte pritaikyti Lietuvoje?
3. Su kokiomis pagrindinėmis problemomis susiduriama Lietuvoje, siekiant užtikrinti saugomų augalų ir gyvūnų apsaugą? Kaip siūlote/rekomenduojate spręsti šias problemas?
4. Ar pakankamas teisinis reglamentavimas Lietuvoje, siekiant užtikrinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą? Pakomentuokite.
5. Kokių veiksmų imamasi Lietuvoje, siekiant įgyvendinti Paukščių ir Buveinių direktyvas?
6. Kaip pasikeitė saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklė Lietuvai tapus ES nare?
7. Ar skiriamas finansavimas yra pakankamas, siekiant užtikrinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą Lietuvoje? Kokiais finansavimo šaltiniais yra naudojama? Pakomentuokite.
8. Kaip manote, kokiais finansavimo šaltiniais siekiant užsikrintant saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą Lietuvoje dar būtų galima pasinaudoti?

Klausimynas

Gerb. Respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto aplinkosaugos teisės programos magistrantūros studentas Aurimas Kasperavičius. Rašau Magistro baigiamąjį darbą, kurio tema „Saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos teisiniai ir praktiniai aspektai.“

Saugomos augalų ir gyvūnų rūšys – tai tokios pasaulyje egzistuojančios augalų ir gyvūnų rūšys kurioms gresia reali išnykimo grėsmė. Dabartinė rūšių nykimo sparta neturi precedento. Rūšių nykimo, kurį daugiausia lemia žmogaus veikla, tempas nuo 100 iki 1000 kartų viršija natūralų nykimo tempą. Siekiant išsaugoti nykstančias augalų ir gyvūnų rūšis labai svarbus faktorius – pakankamas visuomenės informavimas apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos problematiką bei rūšių išsaugojimo būdus.

Atlieku visuomenės apklausą, kurią apibendrinus būtų galima įvertinti visuomenės informavimo lygį saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos srityje, daryti išvadas bei teikti pasiūlymus, kaip apsaugoti nykstančias faunos ir floros rūšis.

Visuomenės nuomonė apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą Lietuvoje

1. Jūsų lytis:
 - moteris;
 - vyras.
2. Jūsų amžius:
 - iki 25 metų;
 - 26-35 metai;
 - 36-45 metai;
 - 46-55 metai;
 - virš 55 metų.
3. Jūsų išsilavinimas:
 - pradinis;
 - vidurinis;
 - profesinis;
 - nebaigtas aukštasis;
 - aukštasis.
4. Gyvenamoji vieta
 - miestas;
 - kaimo vietovė.
5. Ar domitės saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga?
 - taip;

- ne.
6. Ar Jūsų nuomone pakankamai informuojama visuomenė saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos klausimu?
- taip;
 - ne;
 - nežinau.
7. Jūsų nuomone, ar esate pakankamai informuotas saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos srityje?
- taip, informacijos gaunu užtektinai;
 - turiu žinių, bet norėčiau žinoti daugiau;
 - ne, man informacijos nepakanka;
 - ši informacija manęs nedomina.
8. Iš kokių šaltinių daugiausiai sužinojote apie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)
- Interneto;
 - televizijos ir radijo laidų;
 - teisinių aktų;
 - periodinės spaudos;
 - renginių ;
 - kitų šaltinių.
9. Ar pakankamas saugomų augalų ir gyvūnų rūšių teisinis reglamentavimas Lietuvoje?
- pakankamas;
 - iš dalies pakankamas;
 - nepakankamas;
 - neturiu nuomonės.
10. Kurie iš išvardintų faktorių, Jūsų nuomone, labiausiai trukdo, siekiant užtikrinti saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą Lietuvoje? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)
- visuomenės informavimo stoka;
 - visuomenės abejingumas;
 - saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos sistemos netobulumas;
 - finansavimo trūkumas;
 - įstatyminės bazės netobulumas;
 - kita.
11. Kas Jūsų nuomone išspręstų saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos problemas? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)
- geresnis visuomenės informavimas;
 - didesnis visuomenės domėjimasis saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsauga bei gamtosaugos problemomis;
 - griežtesni įstatymai;
 - geresnis finansavimas;
 - didesnis dėmesys saugomų rūšių buveinėms;
 - didesnis dėmesys ekologinėms problemoms, klimato kaitai;
 - kita.

12. Kaip manote, ar Lietuvoje galiojantys įstatymai, saugantys augalų ir gyvūnų rūšis, numato tinkamo dydžio nuobaudas jų nesilaikantiems fiziniams ar juridiniams asmenims?
- taip;
 - ne, manau baudos turėtų būti didesnės;
 - ne, manau baudos turėtų būti mažesnės;
 - neturiu nuomonės.
13. Kaip manote, kas turėtų būti atsakingas už augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimą? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)
- Valstybinės institucijos;
 - mokslo institucijos;
 - gamtos apsaugos organizacijos;
 - verslo įmonės;
 - visa visuomenė;
 - neturiu nuomonės;
 - kita.
14. Kuris iš pateiktų teiginių geriausiai apibūdina Jūsų požiūrį į biologinės įvairovės apsaugą?
- rūpinuosi biologinės įvairovės išsaugojimu, bet manau, kad tai nėra svarbu, nes kiti visuomenės nariai ja nesirūpina;
 - rūpinuosi biologinės įvairovės išsaugojimu, bet manau, kad tai neturi įtakos, nes įmonės tam skiria per mažai dėmesio;
 - rūpinuosi biologinės įvairovės išsaugojimu ir manau, kad tai turi didelę įtaką nykstančių rūšių išsaugojimui;
 - norėčiau nuveikti daugiau, bet man trūksta reikiamos informacijos;
 - manau, kad mano indelis būtų mažas, todėl neprisidedu;
 - kita.
15. Kokios yra Jūsų domėjimosi saugomomis augalų ir gyvūnų rūšimis priežastys? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)
- pomėgis (žvejyba, medžioklė, kt.);
 - vykdoma komercinė veikla;
 - vykdoma mokslinė veikla;
 - man, kaip visuomenės nariui, rūpi biologinės įvairovės išsaugojimo klausimas;
 - aš visai nesidomiu;
 - kita.
16. Kaip Jūs prisidedate prie saugomų augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos? (galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)
- stengiuosi nedaryti žalos gamtai;
 - prisidedu prie gamtos puoselėjimo (sodinu augalus, tvarkau aplinką ir pan.);
 - priklausau gamtos apsaugos organizacijai;
 - domiuosi šiuo klausimu ir žiniomis dalinuosi su kitais visuomenės nariais;
 - man tai nerupi;
 - neturiu nuomonės;
 - kita.